[19]

Centralizacya Towarzystwa Demokratycznego Polskiego do Ogółu tegoż Towarzystwa

Obywatele!

Projekt postanowienia o Centralizacyi, uwagami Tow^a i naszemi postrzeżeniami objaśniony, pod ostateczną decyzyą Waszą przynosimy.

Myśl silnego na zewnątrz działania, za pośrednictwem Centralnej instytucyi, powszechne w Tow^ie znalazła przyjęcie. Towarzystwo pojmujące siebie, mające wiedzę sił, środków i obowiązków swoich, nie mogło być przeciwne myśli, tak z istotnem jego przeznaczeniem zgodnej. Rozpatrzywszy się przeto w obecnem położeniu swojem przekonało się, iż w miarę rozszerzającej się sfery działań, attrybucye naczelnej instytucyi rozszerzyć należy, iż co było wystarczającem do przygotowawczych czynności, w stanowczych nie jest dostatecznem. Drobne uprzedzenia, źródło swoje mające, w źle zrozumianym i fałszywie stosowanym indywidualizmie, ustąpiły przed gorącą chęcią skutecznego pracowania nad osiągnieniem głównego celu, a czysto-propagacyjna missya, jaką obce wpływy narzucić nam chciały, ostatecznie osądzona i potępiona została. –

Z równą mocą wszyscy uczuli nieprzyzwoitość rozdzielania czynności zewnętrznych na dwie instytucye: Centralizacyą i Umocowanych. Sama nawet projektująca ten rozdział Sekcya, od wniosku swego odstąpiła. Z całego ogółu Tow^a dwóch tylko członków z Uzerche, za projektem Sekcyi Fontainebleau oświadczyło się, nie motywując wszakże opinii swojej; jeden zaś członek z Sekcyi Montpellier proponuje ustanowienie oddzielnego Komitetu, któryby z czynności swoich Centralizacyi zdawał sprawę. Dwóch członków z Sekcyi Havre jest również tego zdania. Tak mała niejedność za jednomyślność uważaną być może.

Gdybyśmy wszystkie uwagi, myśl projektu naszego popierające, przytoczyć tu mogli, złożylibyśmy niewątpliwe dowody tej jedności pojęć, jaką Tow^o zawsze objawia, ile razy żywotną kwestyą roztrzygać mu przychodzi; lecz umieszczeniem wszystkich uwag, pismo niniejsze i tak już rozciągłe, jeszczeby w dwójnasób zwiększyć się musiało i na znaczne koszta naraziłoby Tow^o. Dla tego zmuszeni jesteśmy poprzestać na przytoczeniu tych tylko uwag, które z pojęciami przez nas objawionemi nie są zgodne. –

Uwagi te, jedne ściągają się do całości projektu, inne szczególne jego przepisy mają na celu: stosownie do tego, podzieliliśmy je na dwa główne oddziały.

1mo Uwagi ogólne nad projektem postanowienia względem Centralizacyi. –

Wspomnieliśmy już wyżej iż jeden członek z Sekcyi Montpellier, proponuje

ustanowienie

ustanowienie oddzielnego Komitetu, któryby trudnił się czynnościami w naszym projekcie Centralizacyi powierzonemi. Myśl ta poparta jest krótką uwagą dwóch członków z Sekcyi Havre. Są to jedyne wnioski główną zasadę scentralizowania działań naruszające. Umieszczamy je dosłownie.

Wniosek jednego członka z Sek: Montpellier.

„Bacząc na one powszechne republikanizmu prawo, że im władza bardziej skupiona „tém szybciej zapragnie samowładztwa; nadto niechcąc pozostawić tego rodzaju instytucyi bez „sprawozdania; nakoniec, niewidząc w Cent^cyi, jako władzy zmieniającéj się, potrzebnych téj „instytucyi przymiotów, to jest: zupełnego zaręczenia pewności i zaufania braciom pracującym w Kraju i ciągłego a niezmiennego w jednym duchu działania, pragnę widzieć projekt „Cent^cyi następnie zmienionym:-

§1.- „Tow^o powierza Komitetowi z pięciu członków złożonemu te wszystkie czynności zewnętrzne, które z natury swéj przez ogół przedsiębrane i wykonywane bydź nie „mogą, polecając mu dokonywanie tych czynności bądź we Francyi bądź w Anglii.-

§2.- „Kandydaci będą przedstawiani Tow^u z ich opisem życia, nad czém Tow^o uwagi „swe naprzód porobiwszy, przystąpi potem do wyborów.-

§3.- „Komitet w działaniach swych w niczém odstępować nie może od publicznie przez „Tow^o objawionych zasad, środków i celów.

§4.- „Komitet prostą większością stanowi.

§5.- „Komitet półrocznie zdawać będzie sprawę Cent^cyi bez wykrycia rzeczy wymagających tajemnicy.-

§6. „Sprzeniewierzenie się członka Komitetu ściągnie wykreślenie z Tow^a i „podanie imienia jego na hańbę ludów".

Zdanie dwóch członków z Sek: Havre.

„Członkowie ci zwracając szczególnie uwagę na to że w kontrollowaniu się wzajemném dwóch władz, Tow^o otrzyma rękojmią za ich urzędowanie, żądają aby wszystkie „czynności zewnętrzne oddzielnéj wyborowéj instytucyi powierzone były".-

Opinija Centralizacyi.- Powszechne Tow^a zdanie i umieszczone przy przedstawieniu projektu naszego motywa, uwalniają nas od rozbierania na nowo tych nieprzyzwoitości, jakie dwoista Cent^a pociągnąćby za sobą musiała. Dla tego nie robimy nad główną wniosków tych myślą, żadnych ze strony naszéj postrzeżeń; na szczególne zaś pomysły, we właściwém miejscu uwagę Tow^a zwrócimy.(+)

Niektórzy członkowie z innego stanowiska na projekt nasz zapatrują się. Większość Sekcyi Montpellier, przekonana iż wszystkie attrybucye Cent^cyi leżą w celach Tow^a i ustawami już są objęte, uważa pisanie nowego postanowienia za niepotrzebne, a nawet szkodliwe z tego szczególnie względu, iż przez to odkryje się przed nieprzyjaciółmi naszemi drogi, któremi działać zamierzyliśmy. Takiegoż samego zdania jest jeden członek z Sek: Avignon. Dwóch członków z Versaille, lękając się również skompromitowania Tow^a, radzą cały projekt o Cent^cyi i poczynione nad nim postrzeżenia, do lepszych czasów zachować. Dwóch członków z Sek: Privas żąda, przed ostatecznym podanego projektu rozbiorem, inne wprzódy kwestye

(+) Uwaga ta stosuje się również do następnych postrzeżeń i wniosków. Wszystkie szczegóły na które tu nieodpowiadamy, przywołane będą przy rozbiorze pojedynczych artykułów projektu.

roztrzygnąć. Sekcya nakoniec Fontainebleau, część jego także na późniejszy czas
odkłada. Główne przeto powody odrzucenia opierają się na tém, iż projekt nasz jest
niepotrzebny, szkodliwy lub przedwczesny. Dla jaśniejszego przedstawienia całej
téj rzeczy, umieszczamy naprzód pisma jednego rodzaju zarzuty obéjmujące, a potém
nasze o nich opinią. –

Uwagi większości Sekcyi Montpellier. –

„Pierwszą myślą założycieli Towª Demº było to silne przekonanie, że Polska od=
„zyska swą niepodległość jedynie przez reformę społeczną, jak to widocznie ustawy organi=
„zujące Towº okazują: „Zgromadzeni Polacy postanowili zawiązać stowarzyszenie, czy=
„li utworzyć ciało polityczne, aby przez wspólność sił i zdolności, pracowali nad wyswo=
„bodzeniem Ojczyzny i wydźwignieniem ludu polskiego z ucisku“ (Wniosek do zgromadze=
nia narodowego polskiego w Paryżu). Daléj „do działania w sprawie narodowej
„Polski, w duchu zasad czysto demokratycznych i stosownie do Aktu założenia od=
„dzielnie spisanego, zawiązane zostaje Towº Demº Polº“ (Ustawy T. D. P. przepi=
sy ogólne). Nadto „pracować dla odrodzenia i nadania stałéj potęgi odrodzonéj
„Polsce w duchu zasad demokratycznych, oto jedyne dążenie, jedyna powinność człon=
„ków Towª“ (T. D. P. do Polaków). W końcu „Działania T. D. są zawsze dzia=
„łaniami dla Polski, dla wydobycia w niéj i wprowadzenia w życie zasad demokracyi“
(Deklaracya Towª względem stosunków z obecną Emigracyą). „Wydoskonalenie tych
„zasad i wprowadzenie ich do kraju, było głównym pomysłem, głównym celem
„członków stowarzyszonych. Jakoż Towº zaraz w pierwszéj chwili istnienia, już
„było politycznie działające w sprawie narodu, a każdy z jego członków był naj=
„silniéj przekonanym o potrzebie bezpośredniego działania na Polskę: Cendª
„jako wypływ téj woli ogólnéj, była najwłaściwszym organem, przez który Towº
„miało wpływ swój na kraj wywierać. Do wszelkich przeto tego rodzaju działań
„Cendª z instytucyi swojéj była powołana. Urządzenie zaś wewnętrzne Towª było
„tylko środkiem do spełnienia głównego celu. Centralizacya powołana, aby zasady
„Towª wprowadziła w życie, rozkrzewiać takowe w kraju, i czuwać nad każdem zda=
„rzeniem mogącém wywołać sprawę narodu i przyspieszyć zbawienie Ojczyzny,
„posiada w tym względzie wolę bezwarunkową Towª. Cel tak wielki, tyle ostro=
„żności wymagający, tyle taktyki w spełnieniu, nie potrzebował bydź ujęty w arty=
„kuły prawne, gdyż wszystkie ustawy Towª z niego jedynie biorą początek. Dziś
„Cendª zapomniawszy o swojéj godności na zewnątrz, o swojéj mocy politycznéj i ogło=
„wnym celu Towª, żąda upoważnienia do działań, sądząc że jéj czynności zewnę=
„trzne nie są ustawami objęte, lub że Towº skierowało swoje widoki li do dzia=
„łań wewnętrznych. „Najgłówniejszą powinnością Towª jest oswobodzenie kraju
„i ludu naszego od przemocy uprzywilejowanych. Cendª jako naczelna władza
„Towª jedynie do spełnienia tych celów wybrana, żąda upoważnienia do tego, co jéj
„najsurowsze wskazują powinności. Działania Cendcyi zewnętrzne wytknięte usta=
„wami, objawione manifestem, nie potrzebują artykułów, ale sumiennego wykonania
„głównego celu stowarzyszonych, przepisy zamieszczone w prawach nie są rękojmią
„ich dopełnienia, zwłaszcza gdy nie ma władzy kontrollującéj zewnętrzne czynności
„Cendcyi. – Nadto Cendª zaprowadziwszy modyfikacyą Artº 5º ustaw, zaprzeczyła tém
„samém ruch dowolny swoim wpływom na zewnątrz. Upoważnienie nowe byłoby

nie tylko

„nietylko niepotrzebnem, ale nawet zgubnem dla zasad demokracyi, bo Centr.a zamieniłaby
„się na władzę absolutną, której przypuśćmy że nie zdrada ale błąd, złe wyrachowanie
„następstw, pociąga odpowiedzialność całego Tow.a, chociaż to żadnego udziału w czyn-
„nościach zewnętrznych Centr.cyi nie miało. — Prócz tego Centr.a przyodziana władzą
„nieograniczoną, nieodpowiedzialną, stajemniczoną, przestaje tém samem bydź organem
„wszechwładnej woli Tow.a, wysuwa się nawet z jego obrębu zamieniając się raczej
„w Komitet, o którego działaniu, dobrém lub szkodliwem, lub o jego zupełnej bezwolo-
„dności, Tow.o dopiero poniewczasie się przekona. A kiedy sprawa narodu, lub byt T.a
„zostanie zagrożony i zniszczony, lub kiedy Centr.a pominie najkorzystniejszą chwilę dzia-
„łania i nieużyje środków jakie były w jej mocy, czyż wykreślenie członków Centr.cyi
„może te nieszczęścia naprawić? Czyż raz niezręcznie prowadzony kierunek sprawy
„zewnętrznej, nie sparaliżuje przewagi Tow.a tak za granicą polski jak i w ojczyźnie?
„Celom Tow.a i dobrém działaniom Centr.cyi nikt oporu czynić nie będzie. Centr.a skoro
„w sumieniu swojem uczuje potrzebę działania silnie na zewnątrz, może się stajem-
„niczyć, może się tak urządzić, jak jej okoliczności najdogodniej dozwolą. Może wywołać
„wszelkie sprężyny powstania narodowego, a czyn takowy będzie widocznie spełnieniem
„woli Tow.a — co większa, naród cały uzna go za konieczny, chociaż na obiór Centr.cyi
„niewpływał. Zbyteczną przeto jest obawa Centr.cyi, że bez upoważnienia Tow.a
„niechce dążyć do najświętszych celów, obowiązujących nietylko Centr.ę, ale nawet ka-
„żdego szczegółowo rodaka. Do przygotowania powstania, do jego rozpoczęcia, potrzeba
„działań nie artykułów, nie upoważnienia. Jeżeli Centr.cyi idzie o to, aby wprzód wła-
„dzę ogarnąć nim inne żywioły zaczną swe siły rozwijać, to niech będzie przekonaną, że ta
„siła wytwarza władzę, która nadaje ruch powstaniu. Jeżeli działanie rozpocznie się w
„narodzie, co jest większe podobieństwo, on niezapomni o władzy; obawa przeto ta jest nie-
„potrzebną, a Centr.a wystąpiwszy zawcześnie jako władza, ulegnie temu samemu losowi
„co Konfederacya. Tow.o najsilniej jest przekonane o potrzebie działania w sprawie
„narodu, przewiduje wszelkie zawady jakie na téj drodze napotkać może, i dlatego nie
„oznaczyło szczegółowemi artykułami czynności Centr.cyi co do działań zewnętrznych, bo
„te tak są nieprzewidziane, tak od wielu okoliczności zależą, że codzień, co chwila sta-
„ją się zmienne i inny zupełnie kierunek mogą przybierać — a koniecznie muszą
„bydź tajemne jeśli chcemy żeby niezostały sparaliżowane przez nieprzyjaciół. Tow.o
„objawiło główne cele, a środki dopięcia onych powierzyło Centr.cyi. Cele przeto są wa-
„żniejsze nad artykuły przepisów, które nietylko że nie dają popędu sprawie, ale owszem
„ograniczając ją w pewne prawidła, widocznie jej postęp tamują. Przewidując to Centr.a
„żąda najogólniejszego artykułu: że wszystkie czynności zewnętrzne, które z natury
„swojej przez ogół przedsiebrane i wykonywane bydź nie mogą, Tow.o powierza
„Centr.cyi. Centr.a żądając wszystkiego, tém samem nic nieżąda. Tłomaczenie te-
„go artykułu tak jest rozległe, tak nienoszące podstawy prawnéj odpowiedzialności,
„że z niego tysiąc sprzeczek wyniknie, a sprawa nasza bynajmniej na tém niezyska,
„i że cele Tow.a objawią się przez artykuły ustawy. Nam potrzeba działań nie
„przepisów. Podany projekt Centr.cyi przejmuje smutkiem Tow.o, bo widocznie prze-
„konywa, że Centr.a zapomniała o celu, o godności powołania swego politycznego, kiedy
„dopiero po tak długim przeciągu czasu, dopomina się o pozwolenie działania na zewnątrz
„widać że dotąd nic niezrobiła a tém samém zawiodła oczekiwanie Towarzystwa.

„Upoważnienie Cend^cyi^ do działań na zewnątrz, wynika z celów instytucyi, a zatém projekt „teraźniejszy jest niepotrzebny; ma on jeszcze tę niedogodność że Tow^o^ musiałoby wszech- „władztwo w łonie swojem zniweczyć i wyrzec się bezpośredniego działania w sprawie Ojczy- „stéj. — Cend^a^ zaś jako władza upoważniona dla utrzymania powagi i nie niszczenia wy- „łącznych wpływów na zewnątrz, musiałaby wiecznie z tych samych członków być złożo- „na; bo nowo przywołane osoby, czyż zaufanie indywiduów działających mogą w tym „samym stopniu posiadać? Cel nietyle razi ile ~~jego~~ środki jego dopięcia, każdy przeto „głos jawny przepowiadający działanie, wywołuje wsteczne oddziaływanie, o tém aż nadto jesteś- „my przekonani. Tow^o^ przewidziało właściwe swoje położenie gdy wyrzekło: „W po- „czątku samym, gdy jeszcze mniéj sił wyniszczało nasze narodowe dążenia, Tow^o^ Dem^c^ „czuło potrzebę osłonienia się pozorem działania w sprawie zaspokojenia potrzeb emi- „gracyi, gdyż rząd Francuzki zamując stosunki z naszemi nieprzyjaciołmi, ściśle prze- „szkadza wszelkim politycznym dążeniom, wywołującym interes całego narodu" (projekt Reprez). — Teraz położenie nasze w nierównie jeszcze przykrzejszych znajduje się „stosunkach. Tysiąc sideł, tysiąc przeszkód, tamuje dalszy postęp skutecznego działania „Tow^a^. Nie dajmy pozoru tą nowością do wstrzymywania lub cofania kroków, które „przy dawniejszéj władzy Cend^a^ może wypełnić. Cend^a^ uprzedzając wrogów o rodza- „ju działań które przedsiębrać zamyśla, popełniła krok zupełnie niepotrzebny a nawet „szkodliwy sprawie narodu i Tow^a^. Okólniki bowiem noszą na sobie ślad niezaprzeczony skompromitowania, i mogą najłatwiéj dostać się w ręce nieprzyjaciół, któ- „rzy użytek najprędzéj z nich zrobić potrafią. — Wreszcie stanowić prawa na rzeczy „nieprzewidziane, dawać otwarty rozkaz do działań tajemnych, jest to tém samém „wywnętrzać się i ogołacać z tych nawet środków, jakie nam w ręku jeszcze pozostały.

„Co do zmniéjszenia członków Sek: Centralnéj, z powodu większéj sprężystości „działań, jedności i łatwiejszego przechowania tajemnicy, niewidzimy również żadnego „dostatecznego dowodu. Wszak co do wewnętrznych działań, Cend^a^ wprost się odnosi „do Sekcyi i ta sama droga nadal jéj pozostaje, a co do stosunków zewnętrznych, „te daleko będą rozleglejsze im więcéj osób niemi się zajmie. Nadto, Tow^o^ więcéj „zaufania pokłada w większéj ilości osób reprezentujących jego władzę, jego maje- „stat. Błędy daleko prędzéj mogą być przewidziane — rady zaś, sposoby, środki „działania, zdolności i wpływy, tam są silniejsze gdzie więcéj osób. Przybranie zaś „czterech członków nieodpowiedzialnych do działań Tow^a^ wewnętrznych z głosem tylko „doradczym, tworzy dziwaczne ministeryalne rozdzielenie władzy, która spoczywa w „odpowiedzialnéj Cend^cyi^. Czyż ci członkowie niewezwani przez ogół ale przez „Cend^ą^, zechcą opuścić zwykłe zatrudnienia i poświęcić się z takiem przekonaniem „sprawie publicznéj, jak kiedy okryci zaufaniem ogółu pracować zaczną nad zbawieniem „narodu. Cend^a^ może powołać nietylko czterech, ale każdego członka zdolniejszego, „tak do redakcyi pisma, jak i do innych czynności a niepotrzebuje do tego upoważnienia „Tow^a^, gdyż to wszystko, na czém polega spełnienie celów Tow^a^ spoczywa we wła- „dzy Centralnéj. —

„Ostatni paragraf znoszący postanowienia przeciwne niniejszym przepisom „niszczy zupełnie dzieło ustaw z taką trudnością wyrobione, nastręcza mnóstwo wątpli- „wości, opuszcza chwilę korzystnego zajęcia się sprawą, daje powód do nieustannych „zmian, naraża na stratę czasu i mnoży wydatki bez potrzeby. W § 39. w Roz: 1^m^ zlem.

LXXVIII

„tralizacyi widzimy że : „ Cent^a^ jest jedynym organem przez który Tow^o^ tak we-
„wnątrz siebie jak i na zewnątrz wolę swoję objawia“. „Że zaś celem Tow^a^ jest od-
„zyskanie Polski demokratycznéj, Cent^a^ przeto pod tym względem piastuje władzę
„najwyższą. Cele i środki działań do niej wyłącznie należą, są one żyjące w powo-
„łaniu — silne, bo na woli bezwarunkowéj całego Tow^a^ oparte. Niepotrzeba ich
„zamieniać w przepisy, bo się staną jedynie martwym, piśmiennym pomnikiem chę-
„ci, ale nie działań. Tow^o^ niezamierzyło wrócić do Polski przez gabinety, a zatém
„nie sądzi żeby Cent^a^ potrzebowała upoważnienia prawem zakréślonego mającego za
„sobą tak zwaną legalność. Ludy zaś wyzwalające się z pod jarzma lub ich postanowi-
„cy, niewymagają podpisów, są przekonani o naszych zasadach, umieją cenić i pojmo-
„wać władzę, która wyobraża Cent^ę^. Działania zaś w narodzie tak przygoto-
„wawcze jakoteż rozwijające się, odbywać się jedynie muszą przez osoby pojedyncze
„wyborowe i są ruchem czysto tajemniczym, a przeto piśmiennych upoważnień Cent^ry^
„wozić ze sobą nie mogą. W dawnym przeto składzie rzeczy Cent^a^ wszystkim wa-
„runkom, skoro zechce, może zadosyć uczynić, a nienarazi stosunków drażliwych i
„niepociągnie prześladowań, jakie przez wprowadzenie zmian mogłyby spaść na Tow^o^.
„Te przeto powody skłoniły większość głosów Sek: Montpellier przeciw pro-
jektowi Centralizacyi“. —

Opinija Centralizacyi. — Uderzą zapewne każdego w powyższem piśmie, dwie myśli wprost sobie przeciwne i bezustannie krzyżujące się z sobą. Członkowie Sek: Montpellier, raz utrzymują iż zewnętrzne działania Cent^cyi^ niepowinny bydź żadnemi przepisami ścieśniane, iż ta naczelna instytucya może wszystko przedsiebrać bez wiedzy nawet i zezwolenia Tow^a^, że obowiązująca ustawa powierzając jéj władzę najwyższą, wyraźnie ją do tego upoważnia; — to znowu potępiają nasz projekt dla tego, iż znajdują w nim absolutyzm, zniszczenie wszechwładztwa ogółu, usunięcie Tow^a^ od bezpośredniego w sprawie ojczystéj działania. Jakkolwiek pogodzenie tych sprzeczności jest niepodobne, sądzimy wszakże iż panująca myśl większości Sek Montpellier, objawia się w tém przekonaniu, że przy dzisiejszéj organizacyi, Cent^a^ może w zupełności powołaniu swojemu zadosyć uczynić, że zatem projekt nasz jest niepotrzebny, a nawet przez zbyt wyraźne odsłonienie sposobów działania na zewnątrz, Tow^u^ szkodliwy. Zastanowimy się przeto tylko nad temi dwiema głównemi myślami. —

Niedostateczność dotychczasowych przepisów o Centralizacyi, przedstawiliśmy w motywach projekt nasz poprzedzających (str: 256); okazaliśmy tam, iż wszystkie czynności które z natury swojéj nie mogą bydź całą massą Tow^a^ przedsiebrane i dokonywane, objęte są kilku tylko ciemnemi artykułami o członkach Korrespondentach; przytoczyliśmy ważniejsze powody za koniecznością dopełnienia ustawy przemawiające. Mimoto jednak większość Sek: Montp: utrzymuje jakoby art: 39. nadawał Cent^cyi^ władzę najwyższą, i z tego powodu wszelkie nowe upoważnienia za niepotrzebne uważa. — Niepodobna mylniéj tłomaczyć myśli i literalnego brzmienia prawa. Artykuł wspomniony mówi: iż Cent^a^ jest jedynym organem przez który Tow^o^ tak wewnątrz siebie jak i na zewnątrz wolę swoję objawia. — Bydź organem Tow^a^, jestże to mieć władzę najwyższą? Niejestże to wolę powszechną ogłaszać tylko? Towarzystwo w ar-

tykule

artykule tym nie nadało żadnéj władzy Cent^cyi^ swojéj, postanowiło tylko być jedną, nierozdzielną całością, zabroniło pojedynczym członkom i sekcyom oddzielnie występować i w charakterze członków Tow^a^ Sekcyi, a tém bardziéj ogółu działać; chciało aby wszystkie czynności centralizowały się w jednéj instytucyi, aby jeden tylko był organ tak wewnątrz jak na zewnątrz Tow^a^. Paragraf dopiero 40^ty^ powierza Cent^cyi^ czuwanie nad ogólnym kierunkiem działań, wkłada na nią obowiązek obmyślania i projektowania ogółowi tego, co się potrzebném i pożyteczném okaże; wyraźnie zaś zabrania jéj stanowić w jakichkolwiek bądź przedmiotach działań Tow^a^. Równie wyraźny jest przepis §^u^ 64° w słowach: „Ogół Tow^a^ stanowi sam przez się we wszystkich przedmiotach działań Tow^a^, a zatém wszystkie przedsięwzięcia, w imieniu Tow^a^ zamierzone .... jego decyzyi lub upoważnienia wymagają". – Przy tak niedwuznacznem brzmieniu prawa, możnaż jeszcze z większością Sek: Montpellier utrzymywać że Cent^a^ według dotychczasowych ustaw, mocną jest sama wszystko na zewnątrz działać, wszystkim obowiązkom swoim zadosyć uczynić?

Modyfikacya §5° którą większość Sek: Montpellier za dostateczną do zewnętrznych działań uważa, jest nowym dowodem niejasności prawa, kiedy będąc tak zgodną z duchem Ustawy i obowiązkami Cent^cyi^, znalazła jednak w Tow^ie^ przeciwników. – A modyfikacya nie potrafi zastąpić przedstawionego przez nas projektu. Pod jéj zasłoną odbywać się mogły przygotowawcze czynności wyraźnego upoważnienia niewymagające, ale do stanowczych działań jest ona niedostateczna, nie zmienia bowiem w niczém §§. 40 i 64 z któremi żadnego niema związku

Instytucya która podług brzmienia Ustawy, jest tylko prostym organem woli Tow^a^ objawiającym, któréj nie są wyraźnie powierzone żadne czynności zewnętrzne, która nic działać nie może bez decyzyi ogółu stowarzyszonych, nie jest w stanie, pomimo najsumienniejszych usiłowań, ani o możności skutecznego w sprawie ojczystéj działania nikogo na zewnątrz przekonać, ani stanowczych nigdzie stosunków zawiązać. Towarzystwo objawiło wprawdzie swoje zasady, cele i środki; lecz organizacya wszyst: wszystko przy ogóle zostawiająca, pozwoliż je w życie wprowadzić? Na to pytanie z ustawą w ręku każdemu odpowiedzieć potrzeba: Natura stowarzyszenia, jego cel główny, duch ustawy i paragrafy o Korrespondentach, przy artykułach 40 i 64 nie potrafią roztać na zewnątrz téj wiary, iż Tow^o^ posiada środki urzeczywistnienia wielkich zamiarów swoich; niewystarczą również do zawiązania tych delikatnych stosunków, gdzie najmniejsza wątpliwość, najlżejsza dwuznaczność, podejrzenie obudza, działanie utrudnia, czasem całkiem niepodobném czyni. Aby wzbudzić zaufanie w tych, z którymi Cent^a^ ma wejść w stosunki, aby roztać na zewnątrz wiarę w skuteczność środków naszych i umocnić to przekonanie że Tow^o^ zdolne jest spełnić missyą jaką sobie naznaczyło, potrzeba usunąć dotychczasowe wątpliwości, i wyraźnie powiedzieć, że Cent^a^ ma władzę czynienia tego, czego Tow^o^ całą swą massą czynić nie może. –

Bez tak wyraźnego upoważnienia, powstawałyby w około Tow^a^ coraz inne związki, do skutecznego i czynnego działania lepiéj uorganizowane, a Tow^o^ pomimo całéj czystości wiary swojéj, nie mogłoby wzrastać w moralną i materyalną potęgę, do zniszczenia wszystkich przeszkód niezbędnie potrzebną. Wewnątrz, Cent^a^ albo, musiałaby za każdym śmielszym krokiem, tłumaczeniem niejasnego prawa do nieporozumień i sporów ciągłe dawać powody, albo co gorsza, nie sama przez się działaćby nieśmiała; – Zewnątrz zaś Tow^a^, otoczone silniéj uorganizowanémi partyami, na ich po-

Konanie

konanie zużywałaby siły, które do innego przedmiotu całkiem zwrócone bydź powinny

Nie dość na tém. Zostawiwszy rzeczy w takim jak są stanie, pojedyncze osoby korzystając z niedosyć jasnych i sprzecznych z sobą przepisów, mogłyby w imieniu Towª na zewnątrz tajemnie działać. Jak zaś działania takie dla sprawy ogólnéj szko-dliwemi bydź mogą, nietrzeba długo dowodzić. Decentralizacya działań, a ztąd ich niej-dność, bezsilność i nieskuteczność; osobiste dążenia, koteryjne widoki, i z nich powstające w Towie partye, intrygi, zaburzenia; indywidualne pojęcia na miéjscu powszechnéj wia-ry Towª postawione; los całej sprawy złożony w ręku kilku tajemnicą otoczonych, Tow-nieznanych osób; zwichnięcie celów i sfałszowanie zasad, są to naturalne skutki organi-zacyi, która milczeniem lub dwuznacznością ośmiela prywatne usiłowania pojedyn-czych osób, zamiast skoncentrować je w instytucyi naczelnéj. —

Jeżeli tyle przeważnych względów przemawia za wyraźnem upoważnieniem Cen-do działań zewnętrznych, niemniéj konieczną jest rzeczą, oznaczenie granic, którychby instytucyi téj w żadnym przypadku przestąpić nie było wolno. Granice te przyzwoicie zakreślone, nieścieśniają w niczém możności skutecznego działania, jak to sekc: Montpel-utrzymuje, owszem zwiększą ją i mocniej jeszcze utwierdzą. W projekcie naszym, pa-ragraf 1ʸ oznacza w jakich przypadkach Cenª ma prawo sama przez się działać; §. 2ᵍᶦ w jakim duchu przedsiebrane i dokonane czynności, potwierdzenie Towª zyskają. Niewolno jéj działać tego co Towº samo uskuteczniać może, niewolno wbrew jego wie-rze politycznéj postępować. Tak położone granice, nie ścieśniają wolności działań, w przyzwoitych tylko karbach ją utrzymują. Cenª może wszystko w duchu poli-tycznéj Towª wiary działać, swoich indywidualnych pojęć nikomu narzucać nie mo-że. Nie znajdzie ona na zewnątrz wiary, ile razy wyraźne przepisy prawa zgwałci-zechce; musi to tylko czynić, co czynić jéj wolno, co jest zgodne z myślą Towª publicznie objawioną; a jeśliby nawet przeciwnie postępowała, Towº żadnéj na siebie odpowiedzial-ności nieprzyjmie za czynności prawu przeciwne. Sekcya Montpellier zupełną wolność działania Cenᶜʸᶦ zostawiając, usuwa tém samém wpływ jaki ogół Towª w wielu przypadkach na zewnętrzne nawet działania mieć może, i otwiera drogę do największych nadużyć, pozwalając naczelnéj instytucyi tłomaczyć dowolnie myśl Towª. —

Dziś kiedy demokratyczna wiara panującą bydź zaczyna, kiedy pod jéj godłem tworzą się rozmaite około Towª związki, jak Confederacya i tak nazwane ogóły, kiedy cisną się do nich ludzie którzy niedawno zasad naszych otwartymi byli prze-ciwnikami, powinniśmy bydź więcéj jak kiedykolwiek troskliwi, aby wyrobionéj w łonie naszem wiary obcy wpływ nieskaził. Uprzywilejowani umieją z każdej okoliczności korzystać, i pod rozmaitémi postaciami w obronie przywłaszczeń swoich stawać. Taktyka ich zawsze jest jednaka. — Otwarcie przeciwko demokracyi wy-stępują już teraz najgrubsze tylko przesądy, lub zatwardziały egoizm; wszyscy zaś co daléj cokolwiek widzą, duchowi czasu umieją uledz, w powszechny nawet ruch wmieszać się, aby nim owładnąć, a przynajmniéj siłę jego zmniejszyć. Miéjmy się przeto na ostrożności!

Wbrew miłości chrześciańskiéj i sprawiedliwości, sejm czteroletni po-twierdził niegdyś uprzywilejowanym wszystkie ich przywłaszczenia; dla ludu nic nie zrobił, i zaledwie przyrzekł wziąść pod opiekę prawa umowy, jakieby się dzie-

Dzicom

dzicone z poddanymi zawrzeć podobało. Taż sama miłość chrześciańska i sprawiedliwość, brzmi dziś w ustach szlachty; w niesmak jéj idzie nasza nauka, bo w niéj obok braterstwa, obok powinności, idzie wolność, idą prawa człowieka. Lękają się oni obudzić w uciśnionych massach uczucie indywidualnéj godności, i dadź iasne pojęcie tego, co się im od społeczeństwa należy, bo takie uczucie i pojęcie raz obudzone, i do potęgi działającéj podniesione, powtórzenie nowego sejmu czteroletniego i wszelkie półśrodkowe reformy uczyniłoby niepodobnemi. Wtenczas trzeba byłoby oddać wszystko, co przemoc lub przesądy ojców naszych zagarnęły; wymierzyć sumienną, nie szlacheckim sposobem tłómaczoną sprawiedliwość. Dla odwrócenia tego ciosu, postanowiono przeto pięknemi wyrazy braterstwa, miłości chrześciańskiéj, religii Chrystusa, ujmować sobie umysły, przeszkadzać rozwijaniu się tego silnego pierwiastku, który umie sam żądać i domagać się; postanowiono korzystać ze cnót, poświęcenia się, i łagodnego charakteru ludu naszego, odmawiać w niego dobrodziejstwa z drobnych koncessyi płynące, słowem wszystkiego użyć dla ocalenia przynajmniéj choć cząstki przywłaszczeń swoich. —

Jeżeli więc Tow.[o] nie powie wyraźnie, iż wszystkie działania przeciwne jego wierze politycznéj za nieważne uznaje, jeżeli przezto nie położy tamy koncessyom, jakieby jego instytucya naczelna, wskutek zewnętrznych wpływów uczynić mogła, cel jego usiłowań może bydź zupełnie chybiony, a narodowa sprawa raz jeszcze przez niepewne, trwożliwe i półśrodkowe działania do upadku przywiedziona.

Jeżeli tak jest, jeżeli zachodzi równie konieczna potrzeba określenia granic jakich Cent.[ralizacji] przechodzić niewolno, jak upoważnienia jéj do działań zewnętrznych, jeżeli bez tego nowego prawa Tow.[o] celu usiłowań swoich osiągnąćby nie mogło, drugi główny powód większości Sek. Montpellier całą swą wagę utraca. Tow.[o] albowiem przymuszone wybierać między zejściem ze stanowiska jakie dziś wśród emigracyi i w obliczu Polski zajmuje, między pominięciem najsilniejszych i najskuteczniejszych środków działania, między pewnością nieosiągnienia głównego celu, a niepewnemi niebezpieczeństwy jakie mu grozić mogą, nie może i nie powinno wahać się, i dobrowolnie na dawnem stanowisku zostawszy, rozmyślnie opuszczać sprawę, dla któréj wszystko poświęcić postanowiło. Dotychczasowy byt Tow.[a] naszego wśród kraju, który żadnym wyraźnie nieupoważnionym stowarzyszeniom istnieć niepozwala, musi mieć swoję polityczną przyczynę; Ta sama polityka, która nam dozwalała dotąd czysto-narodowym pracom oddawać się, niezabroni i dalszych prac, wprost wypływających z charakteru jaki na sobie nosimy. Przed zmianą téj polityki, niezasłonią nas trwożliwe działania, tak jak niewywołają jéj rozleglejsze, ale w granicach narodowych zamknięte przedsięwzięcia. A jeśliby nawet złowieszcze przewidywania niektórych członków sprawdzić się miały, i wtenczas jeszcze, że użyjemy wyrazów Sek: Angers: „wszystko o nas rozbić się musi, bo chcemy i powinniśmy wszystko przetrwać". Niech tylko Tow.[o] czuje obowiązki swoje, a żadna siła od ich wykonania wstrzymać go niezdoła. Środki ratunku nastręczą nam okoliczności same. — Sekcya Metz następujące z tego powodu czyni postrzeżenie: „Zwracając uwagę na prześladowanie, jakieby po przyjęciu zasady, na któréj projekt się opiera, czyto Tow.[o] całe, czyteż jedynie władzę jego centralną spotkać mogło, Sekcya nasza powzięła przekonanie, iż w takim nawet razie, pomimo rozproszenia członków, upadek bynajmniéj by niegroził Tow.[u] ponieważ na ziemi Angielskiéj władza jego centralna istnieć, a nawet swobodniéj działania swoje rozwijać i silniéj, rzetelniéj do narodu polskiego i do ludów przyjaznych odzywaćby się mogła." —

Do takich ostateczności przyjść kiedyś może; powinniśmy wszystkiego spodziewać się, do wszystkiego wcześnie bydź przygotowani..-

Wniosek 1º członka z Sekcyi Privas.-

„Niedzieląc zdania Cent^{cyi} o powodach umieszczonego, nie rozwodzę się nad temi powodami, bo nieglosując za projektem, przestaję na uwagach uczynionych nad rezultatem z tych powodów, to jest nad projektem do którego przytoczone powody Cent^a za postugujące uważa, i rozumiem że przed dyskutowaniem tego przedmiotu, należałoby pierwej otrzymać decyzyą ogółu Tow^a czyli Cent^a ma się trudnić wszystkiemi i jakiemi czynnościami, lub też te czynności mają bydź podzielone pomiędzy Cent^a i Umocowanych, bo się już głosy za umocowanymi odezwały np. w Fontainebleau.- Po takiéj dopiero decyzyi stosowny projekt ułożonym bydź może, bo przypuściwszy że większość będzie za umocowanymi, na cóż teraźniejszy projekt zda się?" -

Wniosek innego członka téjże Sekcyi.-

„Projekt ten zawcześnie pod dyskusyę Sekcyj przychodzi. Zdaniem mojém Cent^a zająć się winna skrupulatném zebraniem wotów dowodzących przyjęcie lub odrzucenie Manifestu - Po otrzymaniu takowego rezultatu i ogłoszeniu go Sekcyom, kończąc missyą swoję, przedstawić pod rozwagę Sekcyj projekt o składzie nowym Cent^{cyi} nie wdając się w określanie jéj władzy, po przyjęciu takowego projektu powołać ogół do nowych wyborów Cent^{cyi}, a przy obejmowaniu przez nową Cent^a urzędowania, zdając jéj sprawę z dotychczasowych działań, wytłomaczyć się przed nią, jaśniéj z przyczyn, które do zmodyfikowania Art: 5º dotychczasową Cent^a skłoniły. Nowo obrana Cent^a winnaby przed ogółem usprawiedliwić lub potępić ten krok, przyjmując za niego lub odrzucając odpowiedzialność - a następnie winnaby przedstawić ogółowi projekt o attrybucyi jéj władzy, i o określeniu jéj działań na zewnątrz - po przyjęciu przez ogół takiego projektu nowo obrana Cent^a dopiero śmiało i pewno mogłaby działać - nim toby nastąpiło, mogłaby działać na drodze, do jakiéj ogół Tow^a dotychczasową Cent^a niejako upoważnił!" -

Wniosek Sekcyi Fontainebleau.-

„Wasze (myśli) o projekcie względem Cent^{cyi} do naszego przekonania nietrafiają. Piszecie: „iż dla osiągnienia celu usiłowań naszych, Tow^o dwojaką powinno postępować drogą: całą massą i za pośrednictwem z grona swego wybranéj Cent^{cyi}" i daléj: „Centr^a złożona z osób prawością, światłem i gorliwością odznaczających się, całą wielkość położenia swego ocenić umiejąca, jedną myślą, jedném pojęciem, jedną wiarą ożywiona, potrafi we własném sumieniu, świetle i gorliwości znaleść najskuteczniejsze środki, i ze wskazanéj drogi nie zboczy - że zapomocą wiadomych sobie czynności (Tow^o) o niewiadomych mu sądzić będzie w stanie". -

„Sekcya Fontainebleau jest za tém aby Tow^o nasze ustanowiło w śród siebie taki „Rząd, któryby wystarczył obecnym i przyszłym potrzebom, to jest: aby przygotowywał środki osiągnienia celu przez Tow^o zamierzonego, i kierował ogółem oczekiwanych interessów. Niedaleko może są okoliczności które tego wymagają; powinniśmy więc bydź wcześnie gotowi.- Lecz jakkolwiek wielkie mogą bydź cnoty osób na to ważne stanowisko powołanych, jakkolwiek obszerną nadamy im władzę, oznaczmy jednak pewne granice po za które niewolno im będzie wystąpić.- Dlatego na miejsce waszego projektu o Cent^{cyi}, przedstawiamy Tow^u myśl naszą ogólną: -

1º „Rząd jest wypływem wszechwładnéj woli ogółu, za każdą swą czynność jemu odpo-

„odpowiedzialny i w każdym czasie odwołalny. –

2. – „Tow^o Dem^o Pol^o upoważnia go do wszelkich działań tak obecnych jakoteż i przy:
„szłych w sprawie Polski. Niewolno mu jest wszakże w niczém odstępować od publicznie objaw:
„wionych przez Tow^o zasad i celów – przeciwne temu zastrzeżeniu czynności będą nieważne,
„a członkowie rządu oddani zostaną pod sąd Tow^a. –

3 „ Rząd składać się będzie z pięciu członków – Komplet do wszelkich czynności
„stanowi trzech. –

4. „ – Wybory rządu ponawiać się będą każdego roku. –

5. „ – Członkiem rządu nikt nie będzie obierany więcéj jak przez trzy lata po sobie
„następujące – po trzech latach ciągłego urzędowania, najmniéj jeden rok potrzeba mieć
„przerwy w urzędowaniu aby na nowo zostać obranym na członka rządu. –

„Do kontrollowania czynności rządu, Tow^o wysyłać będzie co półroku Kommissa:
„rzów, którzy przejrzą wszystkie jego działania i w ogóle zdadzą rapport Tow^u że: zna:
„leźli, lub nieznaleźli czynności rządu odpowiadające potrzebom naszéj Ojczyzny i zaufaniu
„ogółu. Tym sposobem rząd nie stanie się samowładnym, a oraz nie będzie podobny do
„tych wszystkich instytucyj, które postawione na czele stowarzyszenia z ukrycia opierają
„swoje wpływy i potęgę, zawodzą interes główny dla którego się ogół poświęcił, i bawią
„go złudzeniem. –

„Rozwinięcie dalsze téj myśli – ułożenie attrybucyj rządu – i obowiązków
„kommissyi, zostawia się aż Tow^o wyrzecze o ogóle naszego projektu". –

Opinija Centralizacyi. – W powyższych wnioskach widoczna jest
jedna, wspólna wszystkim dążność, zatrzymania Tow^a przez długi jeszcze prze:
ciąg czasu na dotychczasowém jego stanowisku. Gdyby w rzeczy saméj zachodziła
konieczna potrzeba oddalenia chwili stanowczego na zewnątrz działania, należałoby
ją mocniejszémi poprzeć dowodami. Przytoczone powody nieusprawiedliwiają jéj
bynajmniéj. Projekt o Umocowanych, skład Cent^cyi i jéj attrybucye jednocześnie
przedstawione, również jednocześnie bez żadnych nieprzyzwoitości, rozstrzygnięte być
mogą; oddzielnie nawet aniby się przedstawić, ani rozstrzygnąć niedały. Tow^o
albowiem do wydania decyzyi, potrzebuje mieć przed sobą całą myśl, nie zaś jéj
ułamki; nie może np zdecydować o składzie Cent^cyi (jak chce członek z Privas)
niewiedząc jakie attrybucye służyć jéj mają, bo skład każdéj władzy od nadanych
jéj attrybucyi zależy; nie może również bezwarunkowo upoważniać rządu swego,
do wszelkich działań tak obecnych jakoteż przyszłych w sprawie Polski (jak tego
żąda Sek: Fontainebleau), a potém dopiero władzę rządu tego określać. Powyższe
przeto wnioski, gdyby przyjętémi być miały, zaszkodziłyby sprawie ogólnéj
niczém nieusprawiedliwioną zwłoką, a przez rozdzielenie czynności, które z na:
tury swojéj są niepodzielne, w błąd nawet Tow^o wprowadzićby mogły. –

Po takiém wyjaśnieniu niepowinnaby już żadna wątpliwość pozostać
o nieodzownéj potrzebie Prawa, upoważniającego Cent^a do działań zewnętrznych
i powierzoną jéj władzę określającego; równie oczywistą zdaje nam się rzeczą, iż głównego
celu usiłowań naszych niepodobna poświęcać obawie niepewnych niebezpieczeństw,
ani dla błahych powodów oddalać chwilę czynnego na zewnątrz działania, tak
przez Tow^o całe pożądaną. Dla tego sądząc iż powyższe uwagi dostatecznie
okazują bezzasadność poczynionych zarzutów, przechodzimy do rozbioru szczegółowych
projektu

projektu naszego Artykułów. —

Nim jednak uwagę waszę tym przedmiotem zajmiemy, zwrócić ją
jeszcze musimy na dwa pisma, jedno Sek: Fontainebleau, drugie jednego człon-
ka z Sek: Brivas, które z żądaniem całkowitego ich umieszczenia przesłane
nam zostały. Oba te pisma, więcéj przeciwko obecnéj Centcyi wymierzone,
jak przedmiotem pod decyzyą Towa oddanym zajęte, w treści tylko znaleść by powinny
miejsce w okólniku niniejszym. Umieszczamy je wszakże dosłownie z tém
zastrzeżeniem, iż odtąd podobnego rodzaju żądania bez skutku pozostaną. W ust-
dyskussyach niewolno nikomu zbaczać od rzeczy przedmiotem obrad będącéj. Okólnik
miejsce ustnych dyskussyi zastępujące, tymże samym podlegać muszą prawom.
Każde przeto pismo, porządny bieg dyskussyi przerywające, miejsca w nich
mieć niepowinno, tém bardziéj, iż jeżeli jest rozciągłe, na znaczne koszta
Towo naraża (*). —

Pismo Sekcyi Fontainebleau

„Zastanawiając się nad Waszym okólnikiem No 965. d. 1. Listop:
„pisanym, przedewszystkiem uznaliśmy za potrzebę mówić nieco o części jego wstępn-
„Jeszcze 2. Wrześ: 1835 r. Sekcya tutéjsza widząc niedostateczność organiza-
„cyi Towa naszego, na ręce byłéj Sekcyi Centej przesłała swój projekt o Umocowa-
„nych. — Są w nim dwie myśli wyrazne: aby Towo przygotowało się do skuteczniej-
„szego służenia swojéj ojczyznie, a oraz, aby położyć tamę wszelkim pobocznym szkodli-
„wym działaniom, które zwykle osłaniają się imieniem ogółu Emigracyi Polskiéj. Wie-
„lokrotne nasze do Was reklamacye o przedstawienie tego projektu do decyzyi Towa
„były bezskuteczne; i dopiero w ostatnim waszym okólniku, w 15 miesięcy widzimy
„go ogłoszonym. Obok niego umieściliście także uwagi nasze z d. 8 Lipca 1836 r.
„nad okólnikiem Waszym No 491 spisane. Sekcya tutéjsza przejęta świętością
„potrzeby szanowania każdego artykułu prawa, które Towo za obowiązujące uznało,
„skreśliła w nich swoję w tym względzie troskliwość. Jest to protestacya przeciw
„czynowi Centcyi, znanemu pod tytułem <u>modyfikacya</u>. Jak kiedyś w projekcie o
„umocowanych, tak znowuż w tych uwagach oświadczyliśmy że organizacya Towa
„jest niedostateczna. Lecz zarazem w tych ostatnich tłómaczemy duch istniejących
„ustaw, stajemy w ich obronie i niepozwalamy Centcyi aż do czasu legalnych zmian, wy-
„stępować z zakreślonych dotąd granic. —

(*) Każdy półarkusz okólnika kosztuje z przesłaniem przeszło 20 franków. Dla tego przy
umieszczaniu uwag nad projektami, które pod rozwagę Towa oddajemy, nieumieszczaliś-
my nigdy nasze myśli popierających. Pomimo to przedstawienie samych uwag przeciwnych
projektowi Manifestu, podniosło koszta okólnika, uwagi te obejmującego, do ośmiuset kilku-
dziesiąt franków. Oszczędność w wydatkach tak jest konieczna, dziś
zwłaszcza kiedy rozleglejsze działania większe za sobą koszta pociągnąć
muszą, iż Sekcye i pojedynczy członkowie, powinni, starać się o jak naj-
treściwsze przedstawianie myśli, które w okólnikach mają być umie-
szczone, i od przedmiotu nigdy niezbaczać. —

„Centralizacya niesprawiedliwie porównywając te dwa pisma, niesprawiedliwszy jeszcze
„wniosek z nich wyciąga: mówi: „ Taż sama Sekcya (: Fontainebleau) tak podrzędną
rolę Towᵈᵘ naszemu co do jego stosunków z Krajem nadać usiłująca, nieskąpi znowuż
w projekcie swoim o Umocowanych nieograniczonego dla projektowanych urzędników
zaufania. Projekt jej był pisany w zeszłym jeszcze roku, w chwili kiedy powszechne
oburzenie mową Mikołaja wywołane, przez rządy Zachodniej Europy pośrednio po-
pierane, kazało się spodziewać ukrytych przeciw ciemiężcy naszemu zamysłów. Sprzy-
jała mu jeszcze i ta okoliczność, iż Towᵒ nie mając ani Cenᵈʳᵃˡⁿᵉʲ wyborowej, ani Ma-
nifestem objawionych pojęć, mogłoby być wypadkami przyjaznemi zaskoczone i z nich
niekorzystać — i daléj: „ rozwiązanie tych sprzeczności (: to jest między treścią projektu
a uwagami:) zostawiamy samej Sekcyi. —

„ To pewna, że te dwa pisma niemogły być mową jednejże natury. Albowiem pierwsze
„jako projekt, oddawaliśmy do sądu Towᵃ — uwagi zaś były odparciem prostego przywłaszczenia
„władzy. Gdyby jednak Towᵒ znalazło nawet między projektem a uwagami sprzeczność przez
„Cenᵈᵉ pretendowaną, to wszakże niewyśledzi w nich chęci zniżenia swego stanowiska, tak
„przynajmniéj czystość naszego sumienia nas zapewnia. My nigdy, w żadnym przypadku wy-
„stępnie, uporowi naszego zdania, nie poświęcimy ogólnego dobra. Że Sekcya nasza niesi-
„łowała nadać Towᵘ podrzędnej roli, sama jej myśl o umocowanych i oświadczona przez nią
„niedostateczność organizacyi, są już wymownemi na to dowodami. Powściągnąć Cenᵈᵉ od
„przywłaszczenia sobie praw, stać na straży wszechwładztwa ogółu, jestże to zniżać jego wolę?...
„ Gdyby zaś Towᵒ, jak Cenᵈᵃ oświadcza, zatwierdziło jej modyfikacyą, o czém my jeszcze niewiemy,
„będzie to przebaczenie dopełnionego już bezprawia, i natenczas dopiero modyfikacya zamieni się
„w obowiązującą. Ale czyż taka jest droga popraw w ustawach, które powinniśmy szanować? —
„nadto, dlaczegoż nasze uwagi w swoim czasie niezostały ogłoszone, to jest: dla czegoż nie przed-
„stawiono ich Towᵘ w chwili kiedy miało wyrzec o modyfikacyi?...

„ Mylnie także Cenᵈᵃ twierdzi, że mowa Mikołaja wprowadziła Sekcyą naszę na
„myśl o Umocowanych. Car w miesiąc później po dacie naszego projektu groził Warszawie dzia-
„łami Cytadelli, jakże więc naprzód o tem wiedzieć mogliśmy co on miał mówić?? — Brak
„wyborowej Cenᵗʳᵃˡⁿᵉʲ również nie był powodem do tego kroku, gdyż to się działo we dwa miesiące po
„zapadłéj organizacyi, a zatem wiedzieliśmy jaką mamy Cenᵈᵉ, gdyż jéj attrybucye już nam znane
„były — nam nieszło o to kto z woli Towᵃ zajmie miejsce w téj instytucyi — my chcieli zapełnić
„ważną próżnię w naszém urządzeniu zostawioną i ta myśl nieprzestaje nas zajmować. Chcie-
„liśmy prawa tam gdzie wy Obywatele podstawiliście później nieokreśloną waszę modyfikacyą
„Ale czas naszego projektu o Umocowanych w archiwach Cenᵗʳᵃˡⁿᵉʲ przeminął — sami już za nim
„nie jesteśmy. Za 15 miesięcy może to wszystko co teraz ogół nasz za dogodne uzna potrzebować
„będzie ulepszenia. —

„ Sekcya nasza pragnie aby Towᵒ własną siłą podniosło się do najskuteczniejszego sto-
„pnia służenia swojéj Ojczyźnie; to jest: aby wszystkie zmiany za jego tylko przyzwoleniem zacho-
„dziły. Trzymając się ściśle téj zasady, zachowamy charakter nam właściwy, inaczej za szczęśli-
„wym coup d'état staniemy się podobni do tych co są zmuszeni ulegać modyfikacyom carskim.
„ Mamy jednak zupełną nadzieję w prawości naszego Towᵃ że potrafi i wielkim obowiązkom swoim
„wydołać i całą demokratyczną godność utrzymać.

Uwagi jednego członka z Sekcyi Privas. —

„ Gdybym miał sądzić o usposobieniu politycznem i moralnem Towᵃ Demᵒ z dwóch pis-

„które Cent.a tegoż Tow.a motywując dwa swoje projekta o Cent.cyi i Sądownictwie w okólniku № 965
„skreśliła, i sekcyom pod rozwagę przesłała — powiedziałbym że polityczne i moralne usposobienie tego
„Tow.a mimo możności korzystania z dobroczynnych promieni zachodniego światła, pod obiema wzglę-
„dami na nieskończenie niższym od polski demokratycznéj w kraju własnym, wykształcenia sta-
„nęły stopniu. — Usprawiedliwiając moje twierdzenie skreśliłbym obraz demokratów na własnéj ziemi
„wyobrażenia polityczne i moralne kształcących; powiedziałbym że podstawą ich politycznéj i mo-
„ralnéj wiary jest: Miłość prawdy a ztąd wiara w postęp pojęć socyalnych — Miłość Boga — Miłość
„bliźnich czyli Braterstwo w najrozciąglejszem znaczeniu tego wyrazu. Że ich dążność jest: przy-
„sposobić Lud polski w którego sercach życie spirytualne w całéj młodzieńczéj, że tak powiem, sile się ob-
„jawia do obrzydzenia Niewoli, i poznania sił własnych, — a otwierając mu kluczem Nauki Chrystusa,
„pełny światła przybytek prawdy, pokazać mu całą jéj świętość i korzyści, jakie z jéj zamiłowania na
„ród ludzki spłyną. — Mówiąc wreszcie o ich celach, powiedziałbym, że z tak usposobionym Ludem
„polskim pragną stargać sromotne więzy, jakiemi go podłość królów i szlachty tak długo krępowa-
„ły. — Po skreśleniu takiego obrazu przyrównywając ich usposobienia z usposobieniami moralnemi i poli-
„tycznemi Tow.a Dem.o zawiązanego w tułactwie, i biorąc za podstawę mych spostrzeżeń, wyżéj przy-
„toczone motywa Cent.cyi, dowieść byłoby mi łatwo téj niższości politycznéj i moralnéj w jaką T. D.
„popaść miało, kiedy mi sama Cent.a Tow.a idzie w pomoc. — Na tych to motywach opierając się wre-
„szcie dowiódłbym: że Tow.o Dem.a tułactwa cztery wielkie podstawy swojego istnienia z pośród siebie
„wygnało: — t. j. pod względem moralnym, Miłość Ludzi czyli Braterstwo — i Miłość prawdy —
„— pod względem politycznym i naukowym, Uległość prawu przez siebie postanowionemu i Wiarę
„w postęp czyli doskonalenie się pojęć ludzkich.

„Lecz ponieważ nie dzielę w zupełności zdania Cent.cyi co do moralnego poniżenia T. D.a w tułactwie,
„ponieważ stan poniżenia naukowego tegoż Tow.a winie Cent.cyi jakie od zawiązania się tegoż Tow.a
„aż dotąd istniały, w zupełności przypisuję, nie będę się przeto starał zastanawiać nad porównywaniem
„Demokracyi w Polsce, z Demokracyą polską w tułactwie — a mając sposobność w czynionych prze-
„zemnie Uwagach nad Sądownictwem, mówić o skutkach z odstąpienia trzech pierwszych warunków
„istnienia Tow.a, tutaj zastanowię się tylko nad czwartym, na który Cent.a projektem który
„jest przedmiotem niniejszych moich uwag, zdaniem mojem nastaje. — Mówiąc o Cent.cyi żadna
„osobista niechęć, żadne koteryjne zabiegi, nie powodują mém piórem, — jednego tylko członka
„Cent.cyi znam osobiście i o jego prawości, poczciwości zupełnie przeświadczony jestem; — niedawno
„przybywszy z kraju bezstronnem spoglądałem okiem na stan tułactwa naszego, i wyznaję że
„niedość pocieszający zbierałem rezultat mych spostrzeżeń, mimo tego, nie tracę przecież nadziei —
„przekonany, że będąc najpoczciwszym można przecież błądzić, wierzę najmocniéj że dziś istniejąca
„Cent.a mimo całej swéj prawości w takowe błędy nieraz popadała. — Wzgląd na przyjaźń lub
„prześladowania, nie jest mnie w stanie wstrzymać od objawienia zdań moich, które mi się prawdą
„być zdają — mogę błądzić, lecz błąd mój gorliwości służenia szczerze i prawdziwie sprawie
„polskiego Ludu przypisać należy. —

„Cent.a w projekcie który pod rozwagę przychodzi, zdając się niejako lękać rozwinięcia demokratycznych
„zasad, chce nowo obrać się mającéj Cent.cyi położyć pewną tamę ich rozwijania — nastaje więc na postęp,
„ów czwarty przymiot, który winien jak pochodnia oświecać kroki i działania nowéj Cent.cyi, — o którego
„działalność Cent.a usilnie starać się winna. Chcąc twierdzenie moje usprawiedliwić, wypada mi nieco
„zastanowić się nad Art: 2 projektu o nowym składzie Cent.cyi. — Cent.a szczodra w zarzucanie Sekcyi
„obszernemi motywaniami swych projektów, w których spostrzeżenia nad Polską z sobą sprzeczne, lecz w
„harmonijnie ułożonych wyrazach widzieć mi się dają, w których doktryny czasem niedość dobrze pomyśla-
„ne czytać można; i które stosownie do potrzeby aby projekt przyjętym lub odrzuconym został, rozwi-

jane

„jane lub ścieśniane bydź mi się zdają, — nie szczędziła tych rozumowań, motywując projekt o składzie
„i działaniach na zewnątrz przyszłej Cent^{cyi}, sam zaś projekt w kilku zamknęła artykułach. Ar-
„tykuł 2^{gi} tego projektu na szczególną zdaje mi się zasługiwać uwagę. Podług niego niewolno jest przy-
„szłej Cent^{cyi} w działaniach swych na wewnątrz i zewnątrz przestąpić przyjętych i ogłoszonych przez
„Tow^{a} zasad, celów i środków — a jak gdyby z bojaźni aby nowa Cent^{a} obszerniéj nie starała się rozwinąć
„politycznéj wiary, wskazuje ona ją na karę za ich przestąpienie. Manifest ma bydź wyrazem nietylko na-
„szych w tułactwie politycznych i moralnych pojęć, ale nadto na szczególną uwagę moralnego i socyalnego
„usposobienia Polskiego Ludu zasługiwać u nas musi — takiego Manifestu jeszcze niemamy, rezultat
„głosów jeszcze nam nieznany, dziś projektowany może bydź odrzuconym, a w takim przypadku nowa
„Cent^{a} przy objęciu swego urzędowania, nimby nowy Manifest wygotowała, w działaniach swych na ze-
„wnątrz musiałaby się odnosić do zasad, celów i środków przy zawiązaniu się T^{a} D^{o} w tułactwie ob-
„jawionych, do tego kroku zmuszałby ją Art: 2^{gi} proponowanego projektu, gdyby ten w prawo przez nas
„dzisiaj zamieniony został — a przy usposobieniu dzisiejszém Tow^{a} D^{o} działania Cent^{cyi} na téj drodze
„przedsiebrane, przez Tow^{o} potępione bydźby musiały. Zwróćmy teraz uwagę co do czynności Cent^{cyi} na
„wewnątrz, i przypuśćmy że nowa Cent^{a} w chwili objęcia urzędowania, zastaje nowy Manifest przez ogół
„T^{a} podpisany i przyjęty. Gdyby więc w działaniach swych na wewnątrz T^{a} przedsiebranych, do Art: 2^{go}
„projektu zastosować się miała, musiałaby się wyrzec propagandy postępowéj, czyli ciągłego rozwijania
„demokratycznych zasad — z czego wypływa, że gdyby np nowa Cent^{cya} uznając potrzebę rozwinięcia zasad
„i zastosowania ich do moralnego usposobienia ludu polskiego w piśmie peryodycznem dla T^{a} D^{o} poświęco-
„ném i wydawać się przez Cent^{a} mającém, zasady takowe rozwijać, udoskonalać postanowiła — autorowie
„owego pisma, jako w działaniach swych na wewnątrz przekraczający raz przyjęte zasady, cele i środki, na
„karę wykreślenia z T^{a} narażiliby się mogli. Co więcéj nawet, gdyby Cent^{a} nowa, przy rozpoczęciu swéj pracy,
„dotykalnie się przekonała, że Lud polski spirytualnie i politycznie tak jest usposobiony, iż zasady Manife-
„stem naszego T^{a} ogłoszone, niezaspakajają wszystkich jego moralnych i materyalnych potrzeb — a ztąd
„gdyby nawet owa Cent^{a} przekonała się, że przy tak ścieśnionych demokratycznych zasadach nie tylko
„użyteczną bydź nie może ludowi polskiemu, ale mu nawet może bydź szkodliwą (: co każdy świadomy usi-
„łowań demokracyi działającej w Polsce przewidzieć jest w stanie:) ze względu przecież na Art: 2^{gi} propo-
„nowanego projektu, nie byłaby mocną obszerniéj rozwijać i do potrzeb Ludu polskiego zastosować demokra-
„tycznych zasad. Pojąłbym szczere chęci służenia ludowi gdyby w miejsce zastrzeżeń Art^{m} 2^{im} skreślonych,
„następujące miały miejsce:

„Cent^{cyi} wolno jest na wewnątrz i zewnątrz rozwijać w najobszerniéjszy sposób demokratyczne zasady
„i pojęcia, ku równemu, zupełnemu uszczęśliwieniu całych mass ludu polskiego dążące — ale jéj niewolno
„raz przez T^{o} D^{o} objawionych ścieśniać, modyfikować — za taki krok Cent^{a} karze wykreślenia z
„T^{a} ulega, a czynności jéj na takiéj drodze dopełnione, T^{o} za żadne uznać nieomieszka. —

„ Ale kładzenie tamy rozwijaniu się demo^{ch} zasad, nienosi na sobie cechy szczerego i zupełne-
„go ludowi polskiemu poświęcenia się, i niema dowodu, że temu ludowi szczerze i bezinteressownie pragniemy
„służyć — że jego zupełnego i bezwarunkowego szczęścia pragniemy. —

„ Powie mi kto może, że Cent^{a} widząc Lud polski obszerniéj jak manifest mieć chce pojmu-
„jący dem^{e} zasady — może w skutek tego spostrzeżenia przedstawi ogółowi Projekt do nowego Manifestu
„obszerniéj rozwijający dem^{e} zasady. Odpowiadam, że w wydarzających się okolicznościach chwile są
„drogie, jesteśmy oddaleni od kraju o kilkaset mil, opinią jaka w nim panuje pojedyncze tylko indywidua
„nam przynoszą. Gdyby przecież Cent^{a} zupełnie była przekonana o potrzebie nowego Manifestu,
„ogółowi tylko te potrzebę objawiając T^{u} mogłaby go niezaspokoić i o niéj nie przekonać, — nim przeto
„mandat taki mogłaby zyskać, moment korzystny ubiedz byłby w stanie — a nadto gdyby miało
„bydź prawdą (: jak Cent^{a} twierdzi:) że ogół T^{a} w taki stan niemocy politycznéj i moralnéj popadł, —

czyż

„czyż w takim przypadku podobnego manifestu możnaby się spodziewać? Jeżeli zaś Cent.a będzie chciała
„niebadając potrzeb i spirytualnych usposobień Ludu polskiego, narzucić mu swoje dzisiejsze doktryny jako
„owoc światła cywilizowanéj Europy, jeżeli będzie chciała w imieniu tego Ludu początkować nie po-
„znawszy go wprzódy — śmiało zaręczyć mogę, że nie przez cały Lud będzie zrozumianą, że nie od całego
„Ludu Polskiego potwierdzenie swych działań zyska; i że w takim przypadku sam lud praw i potrzeb
„swoich dopominać się zacznie, surowo karząc i swoich ciemiężców i tych którzy nieszczerze w imieniu jego działa-
„ją. Tak jest Bracia, chcąc mówić i działać dla Ludu, trzeba bydź szczerym, trzeba mu dowieść że się
„o całym Ludzie myśli, że się całego Ludu zupełnego, bezwarunkowego i równego szczęścia pragnie. Ale
„jeżeli tylko szczęście pewnéj ~~tylko~~ liczby tego Ludu mieć będziemy na celu, ta tylko liczba nas zrozumie; je-
„żeli ją egoizmem zepsuć zdołamy, — massy, jak powiedziałem, wyklną, złorzeczeniem obciążą, ukarzą na-
„wet takie usiłowania. —

„Zastanawiając się daléj nad motywami Cent.cyi napotykam na str: 263 okólnika, następujące téjże
„Cent.cyi słowa: „Wewnętrzne Tow.a czynności i jego działania na zewnątrz powinny bydź w har-
monii ze stanem rzeczy w Polsce, z usposobieniem ludów i rządów, ze wszystkiemi zewnętrznemi
a Tow.u niewiadomemi okolicznościami". „Wyznaję że tego ustępu nierozumiem a nawet rozumieć
„niechce: przedsiebrane działania powinny bydź w harmonii ze stanem rzeczy w Polsce, z ja-
„kimże stanem przed rewolucyjnym lub dzisiéjszym, ależ przed rewolucyą i dzisiaj, Polska jest w stanie
„najsroższéj niewoli, możeż bydź harmonia z wolnością niewoli? — Któż zdrowo tylko sądząc o rzeczach przy-
„puścić jest w stanie, aby działania Tow.a mającego na celu oswobodzenie Ludu mogły bydź w harmonii
„z usposobieniem rządów albo ludów? — harmonii podobnéj serce moje przypuścić nie może — harmonia
„taka jest wprost przeciwna wierze we własne siły — jest jéj nawet szkodliwą, bo przekonywa że wiara
„taka w ustach tylko nie w sercach Tow.a Dem.o leży — a nadto, działania Cent.cyi harmonizujące uspo-
„sobienia rządów byłyby zbrodniczemi, — bo kto wierząc we własne siły i możność wydobycia się za ich
„użyciem z pod jarzma, ogląda się przecież na usposobienie ludów a co gorsza rządów, które jak rozum
„przekonywa są naturalnemi i nieubłaganemi wrogami Ludów, i kto mimo tego działania na drodze wydo-
„bycia się z pod jarzma przedsiebrane usiłuje harmonizować z usposobieniami, a raczéj z widokami owych
„naturalnych Ludu wrogów, ten dzieło oswobodzenia własnego ludu rozmyślnie wniwecz obraca. —
„Na str: 257 okól:, który jest przedmiotem mych uwag, czytam następujące Cent.cyi słowa: „Polska obca
uciskana przemocą, czujnemi despotyzmu otoczona stróżami, z dobroczynnych promieni zachodniego
światła korzystać nie może — niełatwo jéj tak jak nam przyjść do odkrycia prawdziwych przy-
czyn swojego upadku — trudno jéj znaleść środki zrzucenia jarzma. Miłość Ojczyzny i wol-
ności, żądza niepodległego bytu, nienawiść obcego jarzma, i idące za niemi poświęcenia wielkie,
szlachetne lecz światłem wieku nie prowadzone, przesądami i niewiadomością przyćmione, nie
potrafią wszystkich sił narodowych wydobyć, a bez takowego wydobycia, każde nowe powsta-
nie będzie tylko smutnem powtórzeniem powstań dawnych". —

„Niżéj nieco: „Nasze położenie jest zupełnie różne, jesteśmy wśród najoświeceńszych Europy
ludów, gdzie wszystkiego nauczyć się możemy, gdzie prawie wszystko dla sprawy naszéj dzia-
łać nam wolno; do nas więc należy nabytego światła Ojczyznie udzielać; wyrobioną,
rozjaśnioną wiarę do Polski zanosić, przesądy w niéj panujące niszczyć, ciemności któremi
ją najezdnicy okrywają rozpraszać. Jesteśmy wśród ludów w rewolucyjném rzemiośle wy-
ćwiczonych, którzy na drodze usamowolnienia krwawemi ofiarami drogie okupili nauki;
z tych nauk Polska sama bezpośrednio korzystać nie może". —

„Z tego pokazuje się, że Polska ciemna, przesądna — pozbawiona światła zachodniéj
„Europy bez pomocy tułaczów polskich tém światłem ogrzanych powstać, zrzucić z siebie
„jarzma nie jest zdolną. — Że dopiero T.o D.e światło wiary polityczném do Polski ma zanieść.

Tu

"tu jest dowód dowieść, co wyżej powiedziałem, że Cent. w sposobie przypatrywania się na Polskę jest "z sobą sprzeczna — aby się o tém przekonać czytajmy okólnik Cent.ra pod Nr 491, znajdziemy tam "na str: 60 następujące jéj słowa: „ Nie zapał i uniesienie, a tém bardziéj odgłos powszechnéj – opinii, ale wszechstronna i zimna rozwaga wszystkie żywioły kraju naszego oceniająca, utwierdziła w nas najmocniéjsze przekonanie, iż w Ojczyźnie naszéj jest to wszystko, czego nam potrzeba do zwalczenia wewnętrznego i zewnętrznego nieprzyjaciela, do odzyskania i Polski niepodległéj, i Polski demokratycznéj " — „z czego okazuje się że także sama Cent. przyznawała "niedawno Polsce to wszystko czego do odzyskania Polski demokratycznéj potrzeba — przyznawała więc "jéj światło, zwalenie przesądów i inne cnoty, których znowu w dzisiéjszym okólniku Polsce odmawia. – " Porównywając te dwa ustępy okólników przyznać koniecznie wypada, że Cent.a albo w przyglądaniu się "Polsce jest z sobą niezgodna, albo też kreśląc jéj obraz w okół: Nr 965. miała przed oczami szlachtę "i wszelkiego rodzaju przywileistów — a w okół: Nr 491. mówiąc o Polsce kreśliła obraz Ludu — bo "inaczéj w Okół: Nr 965. tak niekorzystnie widzę wystawiony Lud polski, że gdybym nie był jednym "ze świeżo z kraju przybyłych, gdybym go był bliżéj nie miał sposobności poznać, i gdybym nie był – "zwrócił mojéj uwagi w kraju na stan polityczny i moralny w jakim się dziś Lud polski znajduje, mógł- "bym ulédz zwątpieniu o jego zbawienie. Jeżeli bowiem Lud ten mimo wielkich poświęceń światłem "wieku niekierowanych, przesądami i ciemnotą przyćmionych nie potrafi wydobyć sam z siebie wszy- "stkich sił materyalnych i moralnych — i jeżeli T: D. w takim stanie moralnego zepsucia będące "(: jak mnie Cent.a naucza:) ma nieść dopiero światło prawdy temu Ludowi, ma go dopiero uczyć wy- "dobycia sił własnych, o wyjarzmieniu takiego Ludu sprawiedliwie wątpić by należało. –

„Cent.a twierdzi: „ że jesteśmy wśród najoświeceńszych Europy ludów, od których wszystkiego nauczyć się możemy — że do nas należy nabytego światła ojczyźnie udzielać, wyrobioną wiarę do Polski zanosić " — „niedzieląc tego zdania byłbym owszem za tém, aby oświecone Europy "ludy po wykształcenie moralne, po nauczenie się cnót publicznych i prywatnych, po przykład bezwarun- "kowego się poświęcenia, ile razy o ich osiągnienie chodzi, do Polski się udawały, — nie znalazłyby "tam owego egoizmu, w który wepchnęła je owa zgubna doktryna zaspokojenia naprzód potrzeb swoje- "go indywidualnego ja. Lud polski pielęgnujący dotąd w sercach swoich wielkie cnoty które Chrystus "w serca wszystkich Ludów zaszczepił — nieumiejąc ich pięknie definiować, święcie je wykonywa. "Miłość bliźniego, nieobłudne uczucie braterstwa — serce otwarte dla przychodnia, oto są znamiona "Lud ten cechujące. Niecierpi niewoli, ma w obrzydzeniu swych ciemięzców, jakiemi w oczach jego "są szlachta, nienawidzi obcego jarzma, szanuje religią ojców a obok tego pogardza xiężami, którzy "ogłaszając cnoty miłości bliźniego i bezinteressowność, w obrzędkach religijnych obdzierają go z mate- "ryalnych potrzeb — abym dowiódł prawdy mych twierdzeń przytoczę przysłowie tego Ludu: Pa- "na i Xiędza nieszkoda — używa Lud polski tego przysłowia w każdym zdarzającym się czasem "wypadku, w którym szkoda xiędza lub szlachcica spotkała. Daleki od zarazy rozmaitych filo- "zoficznych doktryn, które skaziły Europę rewolucyjną, nie jest skory w ich przyjęciu, ma swoją "własną sobie tylko właściwą doktrynę, która na miłości bliźniego, na szczerém braterstwie "gruntuje. Zgubna doktryna indywidualnego ja, jest temu Ludowi obcą — tylko więc mi- "łośnicy cnót takich — czciciele prawdy, szczerze i sumiennie temu Ludowi poświęcający się – " skutecznie z nim pracować — jego apostołami — jego trybunami bydź mogą. Jeżeli więc " promienie światła zachodniéj Europy egoizmem i zepsuciem zaćmione do Ludu polskiego w " swym teraźniejszym stanie przedrzeć się mają, prawdziwy tego Ludu obrońca pragnący szcze- "rze i bezinteressownie rzeczywistego jego szczęścia, życzyć mu tylko może aby mu taki rodzaj "światła nigdy nieprzyświecał. Ludy zachodniéj Europy w rewolucyjném rzemiośle wyćwi- "czone, tém światłem fałszywem ogrzane, gorzkie z jego skutków dziś zbierają owoce. Krwawe

ofiary

„ofiary które dla okupienia sobie rzeczywistéj wolności ponieśli, a którym owe światło przew-
„źniczyło, dotkliwszą tylko masom narodu uczyniło niewolą, zmienili się tylko exploatorowie,
„a nawet powiększyli się jeszcze!! Polska potrzebujeż takiego światła? — Potrzebujeż nauki?
„Nie — Polska z krwawych ofiar które sama na téj drodze poniosła z dotychczasowych wy-
„padków obfite i dostateczne czerpać może i powinna nauki. Itak się też w Polsce dzieje
„Któż dzisiaj nieuprzedzony w Polsce nie jest zupełnie przekonanym, że jéj ostatni upadek
„wyłącznie złéj woli, rozmyślnemu paraliżowaniu i innym licznym zbrodniom arystokracyi
„jest winien? Młode i niezepsute jeszcze przywilejstów serca, jakkolwiek w złem poczęte,
„ze smutkiem dziś przyznają, że Lud Polski długoletnie swe jarzmo ich ojcom jest winien?
„Pragną oni na drodze poświęcenia się dla tego Ludu, obmyć krwią własną pierworodne swe
„grzechy, pragną otrzymaniem dla Ludu polskiego zupełnego, równego i bezwarunkowego
„szczęścia, zmniejszyć przekleństwa i złorzeczenia, które nad głowami ich ojców, jak ciężarna
„piorunami chmura zawisły.

„Cend.^a T.^a D.^a w tułactwie po pięciu letniem niemal kształceniu swéj politycznéj wia-
„ry na łonie najoświeceńszych Europy ludów, rozlałyż to światło na wewnątrz Tow.^a?
„Ukształciłyż je moralnie? W motywach o sądownictwie dziś istniejąca Cend.^a smutny
„tego Tow.^a kreśli nam obraz — zawiadamia nas niejako że to Tow.^o w życiu moralném
„wstecz się cofnąć miało. Żyjąc wśród Ludów wyćwiczonych w rewolucyjném rzemiośle
„z niedościgniania dotychczasowych ich dążeń, umiałyż czerpać nauki? Znalazłyż przyczyny
„dla których mimo korzystania z owego światła Ludy zachodniéj Europy dotąd nie mogą
„z siebie strząsnąć ohydnego niewoli jarzma? — Projekt ostatni do Manifestu jako suma
„zebranych na téj drodze przez T.^o politycznych i moralnych pojęć, przekonywa mnie że
„Tow.^o nasze nie odgadło jeszcze przyczyn, dla których oświecona Francya, oświecone Niem-
„cy, mimo wszelkich środków obalenia bezpowrotnie w swych krajach niewoli i exploatacyi, nie
„dopięły dotąd swojego celu. Demokracya w Polsce badała i bada tę ważną socyalną kwestyą,
„i z błędów zachodniéj Europy, umie zbierać dla ludu polskiego nauki, umie go z niemi obeznawać.

„Cend.^a twierdzi, że przesądy, ciemnota, niewiadomość były w Polsce przyczynami dla któ-
„rych Lud nasz mimo tylolicznych poświęceń, niewidział dotąd uwieńczonych skutkiem swych
„szlachetnych lecz światłem wieku niepopartych usiłowań. Lecz czemże usprawiedliwią
„zachodniéj Europy ludy, tyloliczne a zawsze próżne swe usiłowania, na drodze odzyska-
„nia rzeczywistéj wolności i równego szczęścia przedsiebrane? Wszakże przesądy, ciemnota
„i niewiadomość nie mogą być przyczynami ich bezskutecznych wysileń, a przecież
„patrzymy na to że znoszą jarzmo — że im jest trudniéj jak Polsce zrzucić je z siebie?
„Wina to różnych doktryn fałszywych, które do ich osobistego interesu trafiały — a które
„ze zepsutych serc ludzkich brały początek — te to doktryny przyprowadziły człowieka do
„swych obłąkań, że zaprzeczył istności Boga — owe wreszcie doktryny, najbłędniejsze o własności
„ziemi dały ludziom wyobrażenie — za niemi przyszedł egoizm, i ten trzyma ludy w jarzmie.
„Takie to doktryny wciskając się w kastę przywilejstów polskich, uczyły ich jak w chwi-
„lach każdego powstania w kraju chwytać władzę, jak ją na korzyść własną obracać,
„jak ludzi kłód podłożonemi i pięknie brzmiącemi słowy — takich doktryn strzeżmy się
„Bracia, a jeżeli te w sercach i rozumach naszych chwilowe znajdą schronienie, chodząc na niepoka-
„laną zepsuciem ziemię naszę, zrzućmy je z siebie — tu zaś w tułactwie aby się od nich uchro-
„nić, pierwszym obowiązkiem Cend.^{cyi} naszego Tow.^a być winno, podnieść z moralnego upadku
„wale T.^o przedsiebiorąc prędką i silną propagandę polityczną i moralną, na wewnątrz T.^a
„naszego wywrzeć się mającą. — Nie tylko przysposobićby można członków do opowiadania
ludowi-

„Ludowi polskiemu szczerze i otwarcie przyczyn jego upadku, i owych prawd których pozna-
„nie może go w dalszych usiłowaniach od upadku uchronić — ta propaganda winnaby ob-
„znajomić członków Tow^{a} Dem^{o} z moralnem i socyalnem usposobieniem Ludu polskiego,
„ona wreszcie uczyć winna Tow^{o} jak ten Lud pojmować, jak pojąwszy w niego się
„wcielać, jak z całą sumiennością dla niego pracować. —

„Przystępując wreszcie do objawienia zdania mego nad projektem o
„nowym składzie Cent^{cyi}, z wyżej przytoczonych przyczyn jestem za jego zupełnem
„odrzuceniem". —— — Proszę o umieszczenie w całości mych uwag i ogłoszenie ich ogółowi Tow^{a}

|: podpisano :| Ludwik Mitkowski. —

<u>Opinija Centralizacyi</u>. — Na wyraźne żądanie umieściwszy powyższe pisma, nie możemy naszemi odpowiedziami bardziej jeszcze zbaczać od przedmiotu, któremu Okólnik niniejszy jest poświęcony. Publiczny Tow^{a} rozsądek najlepiej wyrzecze o całej niesłuszności zarzutów pismem członka z Privas objętych. Spodziewamy się nawet, iż po gruntowniejszej rozwadze widoków w Manifeście wyłożonych i po bliższem samegoż Tow^{a} poznaniu, członek ten sam zmieni swoje dotychczasowe mniemania, i przekona się, że Tow^{o} umie oceniać teraźniejsze kraju położenie, zna rzeczywiste ludu polskiego potrzeby, fałszywemi Zachodu doktrynami nie jest zarażone, a dla spełnienia wielkiej missyi swojéj, nie potrzebuje być z mniemanego upadku przez nikogo dźwigane. —

Co do pisma Sek: Fontainebleau, ponieważ sekcya ta obwinia nas o fałszywe tłómaczenie pisma swego z d. 8 Lipca i zniszczenie całej użyteczności projektu o Umocowanych, przez zatrzymanie go w Archiwach naszych, chcemy tu niesłuszne jéj zarzuty odeprzeć.

A naprzód co do pisma z d. 8 Lipca 1836 r. (na str: 281 umieszczonego). W piśmie tem Sek: Fontainebleau stanowczo mówi: „iż Tow^{o} zaprowadzając na łono swoje tajność, znalazłoby niezawodnie śmierć polityczną — iż ponieważ sam Manifest do skutecznego działania w Polsce jest dostatecznym, zrzec się należy wszelkich dróg tajemnych — że nie Cent^{a}, ale całe Tow^{o} z krajem znosić się powinno — że wszelkie pisma z kraju odbierane Tow^{u} ogłaszać potrzeba — że nakoniec, zawsze i pod każdym względem Modyfikacya §^{u} 5^{go} jest najszkodliwsza" — czyli innemi słowy, że stosunki Cent^{cyi} z Polską na drodze tylko jawnéj i wszystkim wiadoméj miejsce mieć powinny. Teraz zaś ta sama Sekcya utrzymuje, iż w piśmie tem tłómaczyła tylko obowiązujące ustawy, protestowała przeciwko samowolnie zaprowadzonéj Modyfikacyi, i niedozwalała do czasu legalnych zmian występować Cent^{cyi} z zakreślonych dotąd granic. Ktokolwiek zechce odczytać dwa te pisma i one z sobą porównać, bliżéj jeszcze przekona się, jak wielka między niemi, co do głównych pojęć, zachodzi różnica. W pierwszem szło Sek: Fontainebleau o rzecz samę, o możność działania na zewnątrz za pośrednictwem Modyfikacyi, która zawsze i pod każdym względem miała być najszkodliwszą: dziś idzie już tylko o formę, o legalną zmianę, o zezwolenie Tow^{a}; przeciwko działaniu innemi jak dotąd na Polskę drogami niema już protestacyi; tajność jest znać potrzebna, już śmierci politycznéj Tow^{u} nie zadaje; Modyfikacya nie jest już pod każdym względem najszkodliwsza, i o tyle tylko jest złą, o ile łamie dotąd obowiązujące ustawy. —

W tymże

W temże piśmie (z d 8 Lipca) Sek: Fontainebleau uważała wprawd
Organizacya Tow.a za niedostateczną, lecz niedostateczność ta miała się dopie
okazać w czasie rewolucyjnego zewnątrz Polski ruchu, w czasie działania z bronią
w ręku. Jest tam także niedwuznaczne twierdzenie, iż zmiana organizacyi ni
da się uskutecznić dopóki Tow.o w mniejszości Emigracyjnej zostawać będzie. Dzi
ta sama Sekcya, pomimo iż położenie nasze jest toż same, pomimo iż nie jeste
śmy ani większością w Emigracyi, ani stoimy jeszcze pod bronią, żąda jednak zmi
ny w Organizacyi i nowy projekt przedstawia. Jest przeto stanowcza w wi
dokach Sek: Fontainebleau różnica, zarzuty zaś jakieśmy jéj w Okólniku
N.o 965 uczynili, nie są niesłuszne. –

Co do projektu o Umocowanych, Sek: Fontaine: o potrzebie
instytucyi na boku postawionéj, niczem z Tow.m niezwiązanéj, niedawn
jeszcze mocno przekonaną być musiała, kiedy się o umieszczenie projektu
swego w Okólniku dopominała. Co do nas sądziliśmy, iż projekt ten mimo całą
swą niedostateczność, mógł być użytecznym w czasie kiedy z jednéj strony oko
liczności kazały się spodziewać jakiegoś przeciwko wrogom naszym ruchu, z
drugiéj nie było jeszcze Cent.lizacyi, któraby z przyjaznych wydarzeń korzystać
mogła; lecz jak tylko Cent.a wyborowa stanęła u steru interessów Tow.a,
projekt o Umocowanych, już przez to samo stał się niewłaściwym; bo obowią
zek czuwania nad zewnętrznemi wypadkami i przedstawiania stosownych T.w
środków do Cent.cyi przeszedł. Dlatego to na wielokrotne dopominania się
odpowiadaliśmy Sek: Fontaine: iż projekt jéj we właściwym czasie wraz
z naszemi myślami o sposobie działania na zewnątrz, Tow.u przedstawio
ny zostanie: o czém nawet w Okólnikach z d 27 Maja i 30 Sierpnia
Tow.o zawiadomione było. Czując całą jego niestosowność i szkodliwość
wezwaliśmy Sek: Fontaine: pod d 17 Sierp:, aby projekt swój, przed
ogłoszeniem go Tow.u, albo do obecnych okoliczności zastosowała, albo
nowemi motywami wyjaśniła. Odebrana pod d 28 Sierp: odpowiedź prze
konała nas, iż Sek: Fontaine: trwa w swojém postanowieniu i uważa
jeszcze swój projekt za stosowny i potrzebom Tow.a odpowiadający. Nie wcią
gu przeto piętnastu miesięcy ale w ciągu kilku tygodni zajść
musiały jakieś okoliczności, które zmianę widoków Sekcyi
Fontainebleau, co do sposobu działania na Polskę spowodowały.
Jakie to były okoliczności, odgadnąć trudno. –

Ogólnie sądzimy, iż widoki Sekcyi Fontainebleau, tak
często z naszemi niezgodne, może dla tego potwierdzenia Tow.a nie
zyskują, iż ich Sekcya ta nieprzedstawia z równą naszéj otwartością.
Projekt o Umocowanych zaraz po przeminieniu sprzy
jających mu okoliczności mógł być odwołany; opozy
cya zaś przeciwko modyfikacyi, właściwszy, sumienniejszy
mogła przybrać charakter. Ganiąc sposób zaprowadzenia na
leżało przyznać jéj konieczność, i Carskiemi modyfikacyami dziś
jeszcze nienazywać tego, co było tak zgodne z duchem ustawy i inte
ressem Towarzystwa.

Uwagi szczegółowe)

III. Uwagi szczegółowe nad pojedynczemi paragrafami projektu postanowienia o Centralizacyi.

Uwagi nad §m 1m. –

/ §1y Tow: Dem: Polskie powierza Centralizacyi te wszystkie czynności zewnętrzne, które z natury swojéj przez ogół jego przedsiebrane i wykonywane bydź nie mogą. ✝ –

1. Jeden członek z Sek: Privas czyni nad tym §m następujące uwagi: „Artykuły prawa powinny wyszczególniać przedmiota nie formułować powody i zasady jak „się Cent: wyraża — powinny bydź treścią tego co w powodach jest udowodnionem lub z po„wołanych zasad, jako użyteczne wykazanem, powinny obéjmować wyraźny przepis do jakiego „działania prawo obowiązuje lub czego zabrania, inaczéj skreślone artykuły mogą bydź przy„czyną dowolności, mylnego tłómaczenia i czynienia zarzutów o niewypełnianie lub nadużycie „obowiązków. – Prawo którego nam projekt przedstawiono, byłby niejako zreorganizowaniem „Centcyi, dla czegoż niema obejmować wszystkich jéj praw służących i obowiązków. –

„W artykule pierwszym należy wymienić czynności które mają bydź uznane za nie „mogące bydź załatwianemi przez ogół. – Tow: ma wielorakie zatrudnienia ku jednemu „celowi tém samém usiłowaniem wiodące, o niektórych stanowi ogół, porucza ich wykonanie „władzom przez siebie wybranym, inne pomniejsze w moc przepisów, tylko administracyi „wymagające zostawia tymże władzom, z tąd wypływa potrzeba określenia czyli gatunkowe„go wyłuszczenia zatrudnień Centcyi, rozróżnienia jéj wydziałów i orzeczenia co do którego „należy". –

2. – Większość Sekcyi Montpellier. – Uwagi jéj do tego paragrafu stosujące się umieściliśmy już wyżéj (obacz str: 310. od wiersza 34). –

3. – Sekcya Fontainebleau, w projekcie swoim (str: 317) w miéjsce tego paragrafu kładzie następujący: „Tow: Dem: Pol: upoważnia go (: Rząd :) do wszel„kich działań tak obecnych jakoteż i przyszłych w sprawie Polski." –

4. – Jeden członek z Sek: Montpellier proponuje w projekcie swoim (str: 308) następujący artykuł: „Tow: powierza Komitetowi z 5ciu członków złożonemu te „wszystkie czynności zewnętrzne, które z natury swéj przez ogół przedsiebrane i wy„konywane bydź nie mogą, polecając mu dokonywanie tych czynności bądź we Fran„cyi bądź w Anglii". –

5. – Sekcya Metz tak żąda mieć ten paragraf zredagowanym: „Cent: „załatwiać będzie bez odwoływania się do ogółu Tow: te wszystkie czynności zewnętrzne, „które przez tenże ogół przedsiebrane i wykonywane bydź nie mogą". –

6. – Jeden członek z Sek: Tuluzkiéj taką podaje redakcyą: „Tow: D: P: „powierza Centcyi wszystkie czynności zewnętrzne mające na celu odzyskanie Polski „całéj, wolnéj i niepodległéj; i które z natury swojéj przez ogół jego przedsiebrane „i wykonywane bydź nie mogą". –

Opinija Centralizacyi. – W projekcie naszym paragraf pierwszy powierza Cen-

LXXXIII.

traliza-

tralizacyi nie wszystkie zewnętrzne czynności, ale te tylko, które ogół sam wykonywać nie jest w stanie; nie niszczy przeto wszechwładztwa; nie usuwa Tow^a od bezpośredniego w sprawie ojczystéj działania, jak to większość Sek: Montpellier (obacz str: 310) utrzymuje. Zarzuty, jakie nam Sekcya ta czyni, bardziéj stosować się mogą do projektu Sek: Fontainebleau (obacz № 3) który upoważnia tak zwany Rząd, do wszelkich działań w sprawie ojczystéj; lecz ponieważ Sek: Fontainebleau nie całą myśl swoję objawiła, być może iż to nieograniczone pełnomocnictwo, przy określeniu Attrybucyi Rządowi służyć mających, doznałoby pewnéj modyfikacyi, z duchem dotychczasowych ustaw i interessem Tow^a zgodnéj. W naszém pojęciu nowe attrybucye naczelnéj instytucyi przedstawiony projekt o tyle określa, o ile określić można, i Ustawa organiczna objęte przepisy dopełnia. Władza Centr^i nie jest absolutna. Paragraf 1^szy nie powierza jéj tego co sam ogół, stosownie do przepisanych sobie ustaw wykonywać może. Paragraf 2^gi zapowiada nieważność wszystkich czynności, politycznéj wierze Tow^a przeciwnych. Jest więc granica, jest i rękojmia. Pomimo wyjątkowego położenia w jakiem Tow^o znajduje się, §: 1^y w wielu przypadkach położy tamę dowolności Centr^cyi. Ile razy bowiem instytucya ta zechce uskutecznić czynność, przez ogół Tow^a dokonać się mogącą, przełamie prawo, a tem samém stanie się przed ogółem odpowiedzialną; jeżeli jeszcze czynność ta umów wymagać będzie, strona w umowę wchodząca, wtenczas tylko do niéj przystąpi, kiedy sama przekona się, iż bezpośrednie z Tow^m układy są niepodobne, kiedy przypadek §^u 1° przewidziany istotnie ma miejsce. – Członek z Privas (№ 1) żąda wyliczenia wszystkich przypadków w których wolno Centr^cyi bez odwoływania się do ogółu działać; lecz wyliczenie takie jest naprzód fizycznem niepodobieństwem (jak to okazaliśmy w motywach na str: 265.), potém mogłoby nawet Tow^o skompromitować. Dla skutecznego albowiem na zewnątrz działania, postanowienie o Centr^cyi za obrębem Tow^a wiadome być powinno: na zewnątrz zaś nie można wyliczać tych czynności, które w Tow^ie nawet powiedziane być nie mogą. Sądzimy przeto, iż w obecném położeniu Tow^a paragraf ten jest zupełnie dostateczny. –

Co do saméj redakcyi, przedstawiona przez nas, równie jest jasna, jak proponowane przez Sek: Metz (№ 5) i członków z Sek: Montpellier (:4:) i Tuluzy (:6:), ma zaś tę nad niemi wyższość, iż jest dosłownem prawie powtórzeniem w Manifeście umieszczonego upoważnienia.

Uwagi nad §^m 2^m. –

/: § 2^gi. – We wszystkich czynnościach Centr^cyi samej zostawionych, nie wolno jéj w niczem odstępować od publicznie objawionych przez Tow^o zasad, celów i środków. Przeciwne temu zastrzeżeniu czynności, nie ważne będą i wykreślenie członków Centr^acyi za sobą pociągną :/.

7. Sekcya Londyńska. – „Paragraf 2^gi mówi: – „We wszystkich czynnościach Centr^cyi saméj zostawionych, nie wolno jest w niczem „odstępować od publicznie objawionych przez Tow^o zasad, celów i środków. – Przeciwne „temu zastrzeżeniu czynności nie ważne będą i wykreślenie członków Centralizacyi za

soba

soba pociągnął? — „Jakimże sposobem wiedzieć że Cent.ª nieodstąpiła od publicznie objawionych przez Tow.º zasad, celów i środków? Zawarte stosunki na drodze politycznej mogąż być wiadome całemu Tow.ᵘ aby o nich sąd wydać mogło? Nie! Zabylibyśmy tym sposobem zabili wszystkie czynności Tow.ª!! Czyż Tow.ᵘ nie potrzeba mieć pewnej w tym względzie rękojmi? Te i tym podobne myśli będąc w ścisłym związku z §. 2.ᵐ postawiły nas w konieczności przedstawić Wam Obywatele kilka paragrafów, które zaspokajają tak Tow.º jak też i samą Cent.ª, niesprzeciwiają się bowiem w niczem zasadom demokratycznym a są nierbędne w każdym dobrze urganizowanym Tow.ᵉ. I tak chcemy aby następujące paragrafy były pod uwagę Tow.ª wzięte. —

„§. 7. — Na miesiąc przed zakończeniem czynności Cent.ᶜʸⁱ Tow.º wybiera absolutną większością z pomiędzy siebie Kommissyę złożoną z 3.ᶜʰ członków która wszystkie czynności Cent.ᶜʸⁱ tak wewnętrzne jak zewnętrzne przejrzy i zdanie swoje względem postępowania Cent.ᶜʸⁱ Tow.ᵘ objawi

§. 8. — W razie obwinienia Cent.ᶜʸⁱ przez Kommissyę — Tow.º wybierze tąż samą większością 5.ᵘ członków dla wydania ostatecznego sądu". —

„Zdaje nam się że te dwa dodatkowe §.§. tak są jasne i tak harmonijne z projektem Cent.ᶜʸⁱ iż od dalszych uwag nas uwolnić mogą". —

8. — Członkowie z Mülhause wnoszą „aby trzech Komissarzy ogół wybrał i powierzył im przeglądanie co trzy lub sześć miesięcy wszelkich zewnętrznych czynności przez Cent.ª zdziałanych, a następnie aby ciż Kommissarze w ogólnych wyrazach zawiadomili ogół że Cent.ª zupełnie zaufaniu jego odpowiada, lub przeciwnie, gdyż jak postępowanie Cent.ᶜʸⁱ w przedmiotach wewnętrznych może być najlepsze i najprzykładniejsze, tak w zewnętrznych tysiąc popełnić może błędów, o czem ogół nigdy a może zapóźno dowiedziałby się. —

9. — Sekcya Troyes, za pośrednictwem której członkowie z Mülhause znoszą się z Tow.ᵉ, przedstawiając powyższy wniosek tychże członków, tak go ze swojéj strony popiera:

„Przekonani aż nadto jesteśmy iż zbyteczna ufność w ludziach na sterze politycznych działań posadzonych, gubi częstokroć tak indywidua jak społeczeństwa przez błędy lub nadużycia dopuścić się mogące, nie od rzeczy więc jest zachować w łonie naszego Tow.ª tę ostrożność i baczność na kroki przedsiebrane, jakie w instytucyach postępowych winny nosić na sobie cechę prawdziwego poświęcenia się dla sprawy ogólnéj, dla szczęścia ludów. Wiemy z doświadczenia iż wielu prawych na pozór obywateli, i gorliwych o dobro ogólne zachwiali się w przeciwnościach losu i zostawili za sobą, spodlenie się i ohydę, co jednak jest rzadkie o tém wątpić nie możemy; nie mniemamy jednakże, aby członkowie wybrani do Cent.ᶜʸⁱ mieli podpaść temu nieszczęsnemu losowi, mówimy tylko iż mogą popełniać błędy, jakim każdy człowiek ulega, przeto baczność na kroki przedsiebrane przez Cent.ª nie jest wcale szkodliwa; w tym względzie wniosek członków z Mülhause popieramy, i powtarzamy aby 3 Kommissarzy było wybieranych co 6 miesięcy, którzy najsumienniéj zdawać sprawę całemu Tow.ᵘ powinni; władza ich jednakże po przejrzeniu czyn-

nności

nośći zewnętrznych przez Cend^a działanych zupełnie ustać powinna ".—

10. Tu należą także uwagi Sek: Fontainebleau o Kommissarzach i §. 2. jéj projektu (: obacz str: 317:). —

11.– Dwoch członków z Sek: Avignon proponuje następną redakcyą : —

„We wszystkich czynnościach Cend^cyi samej zostawionych, jest jéj obo„wiązkiem w niczém nieodstępować od publicznie objawionych przez Tow: zasad, ce„lów i środków. Postępowania takowego będzie rękojmią dla Tow^a i obcych świa„tło i sumienie powołanych przez powszechny wybór do Cend^cyi członków :– Powody do tego podali następujące : –„ Gdyby czynności wszelkie zewnętrzne Cend^cyi mogłyby „być znane Tow: i ulegać jego sądowi, gdyby było w Tow^a mocy surowsze jak „wykreślenia wymierzać kary, gdyby jeszcze ta kara nie była jak jest na nieszczęście „spospolitowaną, wówczas położone §^u veto i dalej zagrożenie, może właściwe znala„złoby miejsce.- Gdyby zastrzeżenie objęte tym §^m odpowiadało rzetelnie, jak to utrzy„muje Cend^a potrzebie Tow^a i wymagalnościom obcych, wówczas nie możnaby od„mówić mu sankcyi. Kiedy jednak żadnemu z położonych warunków nie odpowia„da takowéj udzielić mu niemożem.— Z wiadomych sądzić o niewiadomych, ta „rachuba nie zawsze bezpiecznie daje się zastosować do czynności ludzkich. Historya „przekonywa nas, że ludzie niedołężni, ludzie najczarniejszych zamiarów, umieli „częstokroć przywdziać na siebie maskę poświęcenia i cnoty do spełnienia grubych „błędów i zbrodni. Czynności więc Cend^cyi skryte, pomimo związku jaki naj„częściej łączy je z jawnemi, pozostaną Tow^u nieznane, a jako takie ulegać sądowi „a tém mniéj karze nie mogą. — Ależ słusznie zarzuci wielu — Czynności „Cend^cyi tylko do pewnego czasu pozostaną nieznane, zbrodnia zawsze karana być „winna — Odpowiemy na to, że ta przyszłość której polecamy exekucyą kary §^m 2^m „zastrzeżoną, znajdzie coś więcéj na ukaranie występnych lub niedołężnych Cend^cyi „członków jak proste wykreślenie — bo dziwna zaiste byłoby rzecza, niesłycha„na nawet i członka trzy razy bez powodu nieobecnego na posiedzeniu, i członka „naigrawającego się z woli Tow^a, zdradzającego najświętsza sprawę, karać je„dnem i tém samém wykreśleniem. Tow: nadając moc działania Cend^cyi „w jego imieniu nieupoważnia jéj do działania źle, to rzecz naturalna — nie „może więc nigdy Tow: być odpowiedzialne za to, co Cend^a w brew jego woli źle „robi. To proste rozumowanie wykazuje, iż zastrzeżenie „przeciwne temu ... „czynności nieważne będą„ — jest niepotrzebne, a co gorsza jest szkodliwém — bo bę„dąc wyrazem pewnéj nieufności Tow^a, zbudzi też nieufność w obcych, otoczy „wątpliwością, choćby też najszczersze usiłowania Cend^cyi — a zakończenie §^u mó„wiące o wykreśleniu, pytamy się z dobrą wiarą, cóż wznieci u obcych? oto „mizerne wyobrażenie o rozumie Tow^a, oto śmiech z członków Cend^cyi gdy„by pod tak błahą gwarancyą odpowiedzialności poważyli się up. wchodzić w „związki, robić układy z ludami etc — Jest rzeczą niezaprzeczoną, „iż dając Centralizacyi moc działania na zewnątrz, potrzeba oznaczyć téj „mocy granicę, wykazać tych działań naturę, ugruntować ich posadę,

Ta

„Ta potrzeba nietyle czuć się daje dla nas, ile dla obcych. My wiemy czego od Cent^{cyi} do-
„magać się mamy prawo. Członkowie Cent^{cyi} znać muszą swą moc i powinności, ale
„obcy mogą nieznać woli Tow^{a} /: w zakresie działań zewnętrznych:/ mogą nieznać postan-
„nictwa i władzy Cent^{cyi}. — Część pierwsza projektowanego przez nas paragrafu, bez kładzenia
„w nim nic nieznaczącego veto, zdaje się dostatecznie zaradzać zwyż wspomnionéj potrzebie — w
„drugiéj części idąc w następstwie tego cośmy przy rozbiorze § Cent^{cyi} powiedzieli, niewyznaczamy
„na przestępnych bezsilnéj kary, staramy się wzbudzić szacunek dla Tow^{a}, a powagę i ufność
„dla naczelnéj jego instytucyi. — Gdybyśmy na chwilę tylko przypuścili, że wybory Tow^{a} po-
„stawią w Cent^{cyi} ludzi złych, lub niedołężnych, że tacy poważyliby się przyjąć władzę, że po-
„trzeba ich będzie sądzić i karać, wówczas niepodobno niezdołałoby wydrzeć z nas votum na
„wyjątkowe prawo — wówczas niepozostawałoby Tow^{u}, tylko ze ściśnionem sercem, idąc za
„radą Sek: Fontainebleau oddać się missyi przygotowania umysłowéj w kraju rewolucyi, przez
„przesyłanie pism Tow^{a} do polski i ogłaszania odebranych ztamtąd odpowiedzi. — Ależ, jeżeli
„wierzyć powinniśmy w rozum Tow^{a}, w moralność jego członków; jeżeli obcych przekonać chce-
„my, że demokracya nie jest u nas czczém nazwaniem, wówczas bez wahania się powierzym
„Cent^{cyi} moc działania na zewnątrz z tą jedynie rękojmią, jaką cnoty publiczne przez powszechny
„wybór zapewniają. — Kończąc to, dodać winniśmy, iż nie mamy śmiałości podawać redakcyi pro-
„jektowanego przez nas paragrafu za ostatecznie dokładną, i owszem chętnie przyjmiemy inną, by-
„le w naszym duchu skreśloną została". —

12. — Ośmiu członków téjże Sekcyi chce mieć wzmocniony § 2^{gi} w ten sposób:
„Przeciwne temu zastrzeżeniu czynności będą nieważne. Członkowie przestępni zaraz usunięni
„od władzy zostaną — za mniejsze wykroczenia z Tow^{a} wykreśleni, za ciężkie zaś występki do-
„tyczące sprawy publicznéj w sposobie rozmyślnego jéj szkodzenia, powszechnemu potępieniu i
„karze, jaką w owym czasie wszechwładztwo zawyrokuje, według własnego sumienia będą od-
dani". — Skreślając tę modyfikacyą Art: 2^{gi} wychodzą z tego widzenia rzeczy: —
„Niemasz rzetelnego obioru jakiéjkolwiek władzy bez zaufania, niebyłoby zaufa-
„nia, gdyby poczciwość niebyła przymiotem człowieka, gdyby ufający niemiał nadziei, że
„wybrany odpowie powołaniu — Z drugiéj strony, niebyłoby wątpliwości, gdyby złe nie-
„miało miejsca pomiędzy ludźmi, niebyłoby sprawiedliwego oburzenia, gdyby zdrada zaufa-
„nia niedała się poznać światu. — Prawo czyli ustawa, jest środkiem pomiędzy jednem
„a drugiem. Jeżeli zaś na niem polega rękojmia dobréj wiary i urzetelnienia się, po-
„winno tedy mieć jakiś pewny sposób na zapobieżenie złemu. — Owe zapobieżenie złemu,
„a nie żadna zemsta jest rzetelnym celem kary w każdém mądrém prawodawstwie. A sko-
„ro tak jest — i nadto, skoro prawo, ustawa, nie odnosi się do osób pojedynczych, lecz obo-
„wiązuje wszystkich, nie można się lękać, ażeby warunek kary ubliżał zaufaniu. Gdyby
„kto stanowił karę przed pojęciem występku, przyznanoby mu nierozum. Lecz gdyby po
„tysiącznych doświadczeniach występków i zbrodni, za całą ostrożność ustawodawstwu poda-
„wał grzeczne tylko wyrażenia ufności i spuszczenie się na sumienność wybieranych, za-
„pewne nieporównałby się z pierwszym, lecz byłby szkodliwszym jak tamten. Obok prze-
„konania że byli ludzie źli, wszystko pokazuje że są i dzisiaj — Nikt zaś niezaręczy że
„ich na potém nie będzie — a w pośród tych uwag, można pomijać środki zapobiegania złe-
„mu? Pojęcie, które nieuznaje władzy nieodpowiedzialnéj spuszczać się na samę sumien-
„ność nie może i niepowinien — bo cóż się stanie z ową odpowiedzialnością jeżeli sumienie

odpowie-

„odpowiedzialnego, często głuche, ma być tylko prawem i trybunałem karanym występku.
„Otóż zaniając ufność, polegając na sumieniu, niechcąc mieć próżnego dźwięku z warunku
„odpowiedzialności, ciż członkowie nie tylko obstają przy artykule karnym, lecz chcą go mieć
„w sposób przez siebie podany obostrzonym – Żądają tego z tém mocniejszą wolą, że warun-
„kiem takim ani ubliżą moralnemu przekonaniu swojemu o wybieranych urzędnikach, ani zwa-
„żą prawych członków Tow^{a} w poświęceniu zdolności sprawie publicznej, ani niewystawią w
„złém świetle przed obcemi ani Tow^{a} ani jego instytucyi”. –

13. – Jeden członek z Sek: Privas czyni nad tym paragrafem następujące uwagi:
„Członki Cent^{cyi} swojem zaniedbaniem, opuszczeniem lub działaniem w złym zamiarze
„stają się winnemi a przecież niejednako wykraczającemi, ogólne przeto wykreślenia członka po-
„stanowienie nie jest dostatecznem, kara ma najbliższy cel usunięcie złego i przeszkodzenie złemu
„na przyszłość, czyli odstręczenie od złego. – Członek Tow^{a} przejęty czystą wiarą demokratyczną
„może być dzielną podporą Tow^{a}, chociaż skutkiem zaniedbania, opuszczenia lub nieuwagi za-
„sługuje na usunięcie ze składu Cent^{cyi} ale nie na wykreślenie z Tow^{a}.

14. – Pięciu członków z téjże Sekcyi w miejsce: „wykreślenie członków Cent^{cyi} za
sobą pociągną” - umieścić żądają: „oddanie pod sąd członków Cent^{cyi} za sobą pociągną”. – Żą-
danie to tak motywują:

„Między winą i winą odpowiedzialność na członków Cent^{cyi} sprowadzającą, znakomite
„zachodzą różnice. – Członek Tow^{a} niezdolny do zajmowania miejsca w Cent^{cyi}, może obok te-
„go być bardzo użytecznym Tow^{u}, może najpoczciwiej służyć krajowi – Członek taki wykra-
„czając /: wyjąwszy rozmyślnie :/ przeciwko woli Tow^{a}, winien być usuniętym z miejsca
„na którém przez nieczynność lub małe zdolności – szkodę mu przynosi; – lecz wykreślenie jé-
„wprost z Tow^{a} byłoby krzyczącą niesprawiedliwością, z tąd wypływa, iż wpierw należy go oddać
„pod sąd który winę rozpozna, oznaczy i karę wymierzy

15. – Jeden członek z Sek: Metz przekonany iż wyrzeczenie kary nie powinno
mieć miejsca w prawie o Cent^{cyi} jako należące do prawa o sądownictwie, żąda następują-
cej zmiany w ustępie 2^{m} tegoż §^{u}: po wyrazach: „nieważne będą – umieścić –„i ściągną
na członków Cent^{cyi} karę jaką prawo przepisze”. –

16. – Pięciu członków téjże Sekcyi żąda, aby w tym §^{ie} po wyrazach „Człon-
kowie Cent^{cyi}” dodać: „z ogłoszeniem przed narodem za zdrajców”. – Członkowie ci sądzą
„iż tam gdzie tak wielkie oddaje się zaufanie władzy, powinna także wyższe nad wykreślenie
„jak za mniej ważne przekroczenia, zastrzeżoną być kara, gdyby zaufanie to zawiedzione zo-
„stało. Umieszczenie zaś w tém miejscu kary usprawiedliwiają tém iż gdy przyjęcie prawa
„o Cent^{cyi} nie zawisło od prawa o sądownictwie i mogłoby pierwiej nierównie nastąpić, ka-
„ra ta nie mogłaby być zastosowaną do Cent^{cyi} gdyby ta przewidzianej tym §^{m} dopu-
„ściła się zbrodni”. –

17. – Jeden członek z Sek: Montpellier w projekcie swoim (: obacz str: 308)
w miejsce drugiego ustępu tego §^{u} taki składnie: „przeniewierzenie się członka Ko-
mitetu ściągnie wykreślenie z Tow^{a} i podanie imienia jego na hańbę ludów”. –

18. – Inny członek téjże sekcyi czyni nad tym §m następujące postrzeżenia
„ Towo Demo Polo aby godnie odpowiedziało swojemu posłannictwu i zobowiązaniu
„ się jakie przyjęło w Manifeście przed Europą i Polską, musi koniecznie swéj Centcyi dadź
„ przyzwolenie działania tam, gdzie samo cała swoją massą nie jest w stanie działać, i to
„ upoważnienie zamknąć wyraźnemi i stałemi prawami: o czém najmocniéj jestem przekona-
„ ny. – Lecz aby to działanie było zgodne z żądaniem i aby Towo miało stałą dla siebie rękoj-
„ mią i pewność, to jest 1o aby Cento była istotnie czynną i działającą, – bydź może że wziąwszy
„ od Towa upoważnienie, zostanie jednakże tylko istotą bierną, jak tego mieliśmy już przykłady
„ na naszych instytucyach Centnych. – 2o Aby jéj działanie było zgodne z zasadami, celami
„ i środkami Manifestem wskazanemi. – 3cie Aby Towo mogło ocenić działania téjże Centcyi,
„ musi koniecznie sobie zapewnić w organizacyi zastrzeżenie aby Cento przy swojém trzymiesię-
„ cznem zdaniu sprawy z czynności wewnątrz Towa zdziałanych, zdawała razem i z czynności
„ na zewnątrz dokonanych o tyle ile by to posłużyć mogło Towu do poznania, że istotnie działa
„ i jak daleko posunęła to działanie, bez kompromitowania jednakże osób i stosunków. Za-
„ strzeżenia bowiem jakie sama Centa podaje, nie są jeszcze zaspokojającemi i dostatecznemi,
„ dla tego też należy dodać osobny artykuł: – „ Cento winna jest co trzy miesiące przy zdaniu
„ sprawy z czynności wewnętrznych załączać wiadomości o czynnościach zdziałanych na ze-
„ wnątrz Towa o tyle, ile to posłuży Towu do ocenienia jéj działań i do poznania jak daleko
„ to działanie posuniętem zostało”. –

Opinija Centralizacyi. – Pierwszy ustęp paragrafu tego ściągnął tylko uwagę członka z Privas, który (: obacz str: 320. od wier: 38:) upatruje w nim położenie tamy rozwijaniu demokratycznych zasad, i niemożność działania na kraj w innym jak Towo chce duchu: – Już wyżéj (: na str: 314. od w: 31:) okazaliśmy konieczność ograniczenia dowolności, z jakąby Centa myśl Towa tłómaczyć mogła: tu dodamy tylko iż § ten, nie zakazuje rozwijania zasad ani tamuje postępu. Naturalnym obowiązkiem nie tylko Centcyi, ale każdego w szczególności członka, jest rozwijać demokratyczne zasady, to jest kształcić je, doskonalić, wszystkie ich następstwa wyprowadzać i do społecznego życia ojczyzny stosować. W tém rozwijaniu leży postęp. Zmiana zasad nie jest postępem, jest odrzuceniem jednéj idei, przyjęciem innéj. Towo przekonane że idea jego nie jest fałszem, że w niéj leży zbawienie ludu Polskiego, nie powinno pozwolić aby ją Centa fałszowała i zmieniała; upoważniać zaś kogokolwiek bądź do czynności w samej naturze rzeczy leżących, najmniéjszej niema potrzeby. –

Wszystkie inne uwagi nad tym §m poczynione, ściągają się do ustępu 2go. Zastrzeżenie nim objęte, jedni członkowie uważają za szkodliwe i niepotrzebne, drudzy sądzą je za zbyt surowe, inni przeciwnie szkodliwą łagodność w niem upatrują, inni nakoniec żądają aby przekraczający pod sąd byli oddani, lub chcą mieć kommissyą do sprawdzenia czynności Centcyi zostawionych, wyznaczaną. Rozbierzmy każdy w szczególności wniosek.

Dwoch członków z Sek: Avignon (obacz str: 330. No 11.) odrzuca ten ustęp jako niepotrzebny i szkodliwy, a w miejsce jego chce wyraźnego zastrzeżenia w Ustawie iż rękojmią postępowania Centcyi, będzie jéj światło i sumienie. Nie przeczy-

ny

my tymbardziej, iż jestto największa i najpewniejsza rękojmia, jaką w obecném położeniu Tow^o. i sobie i obcym złożyć może; lecz rękojmi téj nie zwiększy proponowany dodatek, bo ona leży w naturze wybieralnéj instytucyi; zmniejszyć zaś jéj nie zdoła zagrożenie dowodzące niezachwianéj Tow^a. wiary w siłę i prawdę wyznawanych przez siebie zasad. —

Karę wykreślenia Cent^cyi. z Tow^a., uważa za zbyt surową Sześciu członków z Sek: Privas (str. 332. N^r. 13 i 14) z powodu iż niejednakowe stopnie winy jednéj i téjże samej kary na wszystkich ściągać nie mogą. Co do nas sądzimy, iż jakkolwiek przewinienia których Cent^a. dopuścić się może, bezwzględnie uważane nie są równe; stanowisko jednak jakie Instytucya ta zajmuje, tak jest ważne, czynności jéj tak stanowcze, tak wielki na sprawę ogólną wpływ mające, iż błędów od złéj wiary rozróżniać niepowinniśmy. W polityce równie zamiar jak złe skutki z dokonanego lub opuszczonego czynu wypływające, w ocenienie winy wchodzą. Nieczynność, zaniedbanie, brak światła, tyle złego przynieść mogą, ile rozmyślna chęć szkodzenia; — takąż samę przeto karę odbierać powinny. — Łagodność i cnoty prywatne, w nienormalném rewolucyjném życiu narodów, zawsze nieszczęść publicznych stawały się przyczyną. — Dość długo przebaczaliśmy zbrodniom, które grób ojczyznie naszéj wykopały, nazywając je błędami. Bądźmy surowi. Nieróbmy igraszek z najświętszéj sprawy, i niepozwalajmy ich robić nikomu. Kto stanie na czele naszém, niech przyjmie całą odpowiedzialność za wszystkie czynności swoje; niech ta odpowiedzialność solidarnie cięży na wszystkich członkach Cent^cyi. Nie zaszkodzi sprawie ogólnéj taka surowość, łagodność może ją zgubić.

Dla tego podzielając zdanie członków żądających zaostrzenia kary na Cent^a. zaufanie Tow^a. zdradzającą, tak drugi ustęp §^u. tego zmienić proponujemy:

„Przeciwne temu zastrzeżeniu czynności, nieważne będą i wykreślenie z Tow^a. wszystkich członków Cent^cyi. za sobą pociągną. Wykreśleni ogłoszeni zostaną na zewnątrz, jako zdradzający położone w nich przez Tow^o. zaufanie".

Bezwzględnie uważając §. ten, tak nawet zredagowany, nieprzedstawia jeszcze dostatecznéj rękojmi, czczym nawet być się zdaje. Dla tego to jedni członkowie żądają na winnych sądu, inni, jak Sek: Londyńska (str: 329. N^r 7. § 8.) członkowie z Mülhouse (str: 329. N^r. 8.), Sek: Troyes (str: 329. N^r 9.) i Sek: Fontainebleau N^r 10.), aby czynności Cent^cyi. przez umyślnie do tego wyznaczane Kommissye kontrollowane były. Zasada na któréj członkowie ci wniosek swój opierają, nie może być zaprzeczoną; odpowiedzialność bowiem Urzędników, byłaby prostém tylko złudzeniem, bez możności kontrollowania i wymierzania kary. Nasz projekt niewskazuje sposobów, jakiemi kontrollowanie i wymierzanie kary odbywać się może; jest przeto z tego względu niedostateczny. Niedostateczność ta wszakże, ma swoje źródło nie w projekcie samym, ale w naturze środków jakiemi Tow^o. zamiary swoje osiągać musi. Położenie nasze tak jest nienormalne, tak ze zwyczajnych form politycznych ciał wychodzące, iż to co w każdém dobrze uorganizowaném Tow^ie. jest niezbędne, do naszego nieda się zastosować.

Gdybyśmy zewnętrzne czynności Cent^cyi. powierzone, wyraźniéj oznaczyć i rozebrać mogli, łatwo byśmy wszystkich przekonać potrafili, iż koniecznym prowadzenia ich warunkiem, jest wzajemne zaufanie osób w stosunki z sobą wchodzących,

zaufa

zaufanie które daje rękojmią iż niezdradzi ich ani zła wiara, ani nieroztropność lub słabość charakteru. Tu jest przyczyna dla czego osobiste przymioty w tego rodzaju czynnościach tak wielką grają rolę; dla czego jeszcze każda nowa, mniéj znana osoba, przez długi czas nieufności doświadczać musi, nim potrzebne do zupełnego zaufania zyska warunki. Dla tego życzyćby należało, aby Tow: nie było zmuszane, przy każdych nowych wyborach zmieniać osoby naczelnéj instytucyi swojéj; każda bowiem zmiana, pociąga za sobą osłabienie, a często zerwanie poprzednich najlepiéj nawet zawiązanych i ugruntowanych stosunków. — Centr.a raz złożona z ludzi powszechném Tow.a zaufaniem otoczonych, raz otworzywszy sobie drogę do równego poza Tow.m zaufania, utrzymać je potrafi i coraz więcej własnemi usiłowaniami wzmacniać je będzie. Na przyszłość przeto, po dokonaniu teraźniejszych wyborów, wprowadzanie do Centr.cyi nowych osób, nieodpartéj tylko konieczności skutkiem być powinno. —

Jeżeli tak jest, większe jeszcze złe rodzić musi peryodyczna wszystkich członków zmiana, któréj Sek: Fontainebleau żąda (str: 317. §. 5.), a nierównie większe kontrollowanie Centr.cyi przez członków do składu jéj nienależących. —

Ktokolwiek z tego rodzaju czynnościami bliżéj jest obznajomiony, łatwo uczuć potrafi, iż tam gdzie idzie często o los całéj sprawy, a zawsze o los pojedynczych indywiduów, pierwszemu przychodzącemu ze wszystkiem powierzyć się nie można. Któż zechce wejść w ścisłe związki z instytucyą, która wszystkie swoje stosunki w najdrobniejszych szczegółach, przed kilku osobami chwilowo do jéj kontrollowania wyznaczonemi okazywać musi; któż z obcych może pokładać nieograniczone zaufanie w ludziach sobie nieznanych, bo kiedyś dopiero wybierać się mających, i być pewnym że tajemnica przez coraz inne osoby roznoszona, na coraz większą liczbę rozprowadzana, z czasem na jaw nie wyjdzie, i całéj sprawy i wszystkich osób nieskompromituje? Jeżeli przytém zwrócimy uwagę na to, iż Kommissarze przez niewczesną gorliwość mogą winę znaleść tam gdzie jéj wcale niema, i oddanie pod sąd Centr.cyi spowodować, a przeto wiadomość o czynnościach, które z taką troskliwością ukrywane być muszą na znaczniejszą liczbę osób rozlać, bardziéj jeszcze przekonamy się, iż nieuchronnem następstwem kontrollującéj Kommissyi byłoby zerwanie dawnych, niemożność zawiązania nowych stosunków. —

Przez ustanowienie takiéj Kommissyi postawilibyśmy Centr.ę w niemożności skutecznego działania na zewnątrz, a tém samem cel usiłowań naszych byłby zupełnie chybiony. Bądźmy konsekwentni. — Jeżeli wkładamy na Centr.ę obowiązek ścisłego zjednoczenia usiłowań naszych z usiłowaniami podobnie nam sprawę ludów pojmujących, jeżeli nakazujemy jéj ze wszystkich przyjaznych okoliczności korzystać, wszystkie przeszkody usuwać, nie mnóżmy sami tych przeszkód, nie zawalajmy niemi drogi, która tylu innego rodzaju trudnościami jest zawalona. Przypadki które przewidujemy, mogą się nigdy niezdarzyć, tém bardziéj iż w naszéj jest mocy onych uniknąć. Wybierajmy do Centr.cyi osoby nie pozornie, ale rzeczywiście prawe, a zdrady lękać się nie będziemy; zdrada wtenczas tylko może mieć miejsce, kiedy jéj wszyscy członkowie Centr.cyi zapragną; co jest oczywistém niepodobieństwem. Jeśliby zaś, wśród ludzi głosem tysiąca osób powołanych, zła wiara pod maską prawości wcisnęła się, i wtenczas jeszcze,

jeden

jeden sumienny członek Cenb^cyi, zbrodni dokonać niepozwoli, i maskę obłudy zedrzeć potrafi. — W instytucyi której członkowie za czynności swoje solidarnie — jeden za wszystkich, wszyscy za jednego — są odpowiedzialni, zbyteczną jest obawa nadużyć; dla niej niepowinniśmy narażać się na większe niebezpieczeństwo, na nieczynność zupełną o którą pierwsza Kommissya obwiniłaby bezwątpienia Cenb^ę. —

Projekt przeto nasz jeżeli niedaje dostatecznych środków Kontrollowania czynności Cenb^cyi, wypływa to jedynie z natury położenia w jakiem się Tow^o znajduje. Nie jest on wszakże zupełnie z nich ogołocony, jak to utrzymuje Sek: Londyńska str: 329. N 7), członkowie z Mülhouse (str. 329 N 8.), i dwóch członków z Sekcyi Avignon (str: 330 N° 11.). —

A naprzód, same wybory najpierwszą i najważniejszą dają rękojmię. Ludzie prawi niezdolni są do zdrady; gorliwi nie mogą bydź bezczynnymi, a światli błędów ustrzeć się potrafią, i właściwe do każdej okoliczności środki znajdą; — na złą wiarę, przebiegłą i umiejętną, niema środka; ona samych Kommissarzy oszukaćby potrafiła. Wybory są wręku Tow^a, od niego przeto samego zależy, pierwszemu lepszemu zaufania nieudzielać i w przymiotach kandydatów potrzebnej rękojmi szukać.

Czuwanie nad publicznemi czynnościami Cenb^cyi, nie tak małą daje rękojmią, jak dwóch członków z Sek: Avignon (str: 330. N° 11.) utrzymuje, bo z wiadomego postępowania sądzić o niewiadomem, jest prostą i rzadko zawodzącą rachubą zawsze używaną, kiedy bliższe sprawdzenie jest niepodobne. Kto jawnem postępowaniem swojem ciągłe daje dowody prawości, poświęcenia, gorliwości i światła, w ważniejszych jeszcze czynnościach innym bydź nie może. Często wprawdzie na polityczną scenę występują ludzie obłudni, w osobistych widokach prący się do władzy, lecz w Tow^ie naszem niema tego natrętnego, złe zamiary zdradzającego współubiegania się. Prawdziwa wartość jest u nas skromna: szukać jej trzeba: i więcej mielibyśmy prawo na nią skarżyć się, jak ambicyi lękać. —

Nakoniec ile razy Tow^o z wiadomych sobie czynności, sądząc o niewiadomych, nie znajdzie takich przymiotów w członkach Cenb^cyi jakie spodziewało się znaleść, w każdym czasie może innych powołać, a nowo powołani będą dopiero właściwemi sędziami dokonanych przez byłą Cenb^cyą czynności: oni je rozpatrzą i wyrok wydadzą. W naszem położeniu jest to jedyny środek naprawienia złego. Dopóki Tow^o w dawnym składzie Cenb^cyą zostawia, największe jest do prawdy podobieństwo, iż ta pełni missyą swoję; i przeciwnie, ile razy skład jéj zmienia, tém samem dowodzi, iż wychodzący członkowie zaufanie publiczne stracili, że zatem wynika potrzeba rozpatrzenia ich czynności; a wtenczas właśnie będzie komu je rozpatrzyć, winnych ukarać, lub niesłuszne podejrzenia uchylić.

Tak więc pomimo pozornego braku wszelkich rękojmi, projekt nasz, ma wielkie jeszcze, Tow^o i obcych zaspokoić mogące rękojmie. —

Cała kwestya o Kommissyach rozpoznawczych redukuje się przeto do tego: czy chcemy ułatwić Cenb^cyi zawiązanie ścisłych i stanowczych na zewnątrz stosunków lub one utrudnić? — Sądzimy iż nad jéj rozwiązaniem Tow^o wahać się nie będzie, i przedstawione sobie wnioski o Kommissarzach odrzuci. —

Co się tyczy zdawania sprawy z czynności Cenb^cyi zostawionych, ponieważ

Artykuł 50. Ustawy Organicznej wkłada ten obowiązek na Cent^{ą} i niniejszem postanowieniem nie jest zniesiony, nie ma przeto potrzeby powtarzać go na nowo, jak tego żąda 2^{ch} członków z Sek: Montpellier (str. 308 N^{r} 18. §5.) —

Uwagi nad paragrafem 3^{cim} i 4^{tym} —

/: §. 3^{ci}. — Centralizacya składać się będzie z pięciu członków. Komplet do wszelkich czynności stanowi trzech :/

/: §. 4^{ty}. — Dla pomocy w czynnościach wewnętrznych Centralizacya przybierze czterech członków. — Członkowie przybrani nie są odpowiedzialni za żadne czynności Centralizacyi i mają tylko głos doradczy :/

19. — Czterech członków z Sek: Craon, niechcą aby Cent^{a} składała się z 5^{ciu} członków, z powodu iż większa liczba osób większą daje rękojmią, większą pewność niezdradzenia zaufania, jakiem ich Tow^{o} przez wybory otacza.

20. — Członkowie z Falaise proponują taki paragraf: „Cent^{a} składać się będzie z 9^{ciu} członków. — Komplet do wszelkich czynności stanowi 5^{ciu}." — Wniosek ten tak motywują: „Liczbę tę uważamy za konieczną, z przyczyny wydalenia kilku członków, choroby lub innych nie„przewidzianych okoliczności — również i dlatego iż czasem z małej liczby członków nieznalazłoby „się i jednego posiadającego wszystkie potrzebne przymioty." —

21. — Zdanie Sek: Orléans. — „Nie widzimy ważnych przyczyn dla czegoby Cent^{a} „miała się składać z 5^{ciu} a nie z 9^{ciu} członków przez ogół wybranych. Jeżeli ogółowi trudno było„by obrać człon: 9^{ciu} odznaczających się niepospolitemi zdolnościami, zupełnem poświęceniem się, a na„dewszystko ażeby mieli też same pojęcia o celach i zasadach Tow^{a}, trudności też same można „napotkać i w wyborze pięciu członków. Gdyby się zdarzyło że pomiędzy wybranemi 9^{ciu} członka„mi, niebyłoby dostatecznej liczby talentów pisarskich, natenczas Cent^{a} mogłaby zawezwać tych „członków którychby znała zdolności, aby się przenieśli w miejsce pobytu Cent^{cyi}, lub w przeci„wnym razie żeby prace swoje nadsyłali do redakcyi pisma mającego wychodzić." —

22. Tu należy zdanie większości Sek: Montpellier nad temi dwoma paragrafami (: obacz. str: 311. od wier: 24:) . —

23. — Jeden członek z Sek: Montpellier czyni nad temi §§ następujące uwagi: „Powody podane przez Cent^{ą} za wprowadzeniem tych dwóch artykułów nie są dostatecznemi „i koniecznemi, dla czegoby Tow^{o} tylko co przyjętą dla siebie organizacyą miało zaraz w tym punkcie „łamać i zmieniać. Liczba 9^{ciu} członków jest stosowniejsza, daje większą rękojmią prawości, „jak 5^{ciu}. — Sprężystość i zgodność w działaniu członków jednej wiary i jednego przekonania bę„dzie równą na 9^{ciu} co i na 5^{ciu}, jak tego przykład mamy na Komitecie bezpieczeństwa „publicznego w rewolucyi Francuzkiej. — Osoby powołane do Cent^{cyi} przez wybór Tow^{a} całe„go ocenić potrafią swoję godność i miejsce jakie zajmią — wszelkie zatem niegodne chęci „prawego człowieka i reprezentanta ustąpią, a same tylko poświęcenie nieograniczone dla za-

sad

„sad i ludzkości miejsca w jego sercu zajmą. Nastanie więc jedność i zgodność w działaniu. Rob
„nie działu na wybranych przez Towᵈᵒ i przybranych przez Cenᵈᵃ jest niezgodne, zaprowadzają
„koniecznie nieporozumienie i tworzenie koterii. Jest bowiem wrodzoną każdemu człowiekowi chę
„wiedzenia wszystkiego, i skoro widzi że jeden wie więcej aniżeli on, wtedy stara się dowiedzieć, a
„jeśli tego dokazać nie może, rodzi się w nim zaraz nieufność, niechęć, i prędzej lub później poczyna
„robić podstępy.- Prócz tego powołani przez Cenᵈᵃ mogą nieprzybyć na jej wezwanie i niezechcą
„opuścić miejsca, w jakiem dzisiaj niejeden pracuje.- Zupełnie jest co innego wybór dokonany
„przez całe Towᵈᵒ od czego żaden powołany do Cenᵈᶜʸⁱ pod jakimkolwiek pozorem uwolnić się nie może
„a co innego przez Cenᵈᵃ, gdzie zależeć będzie od woli każdego i przekonania, jako nieobowiązujące pra
„wem.- Cenᵈᵃ złożona z osób 9ᶜⁱᵘ potrafi urządzić się w swoich pracach, dzieląc na wydział wewnętrzny
„i zewnętrzny albo jak sama osądzi w tém lepiej. Osoby aby były zgodne i odpowiednie miejsca do
„jakich zostaną powołanemi, to będzie staraniem całego Towᵈᵃ, które pewno na swym wyborze
„nie pomyli się bo na osobach 1600 nie będzie zbyt trudno znaleźć 9ᶜⁱᵘ odpowiednich wielkiemu po
„wołaniu.- Z tego wszystkiego wnoszę iż Towᵒ nadal Cenᵈᵃ z 9ᶜⁱᵘ osób złożoną zostawić powinno.-

24.- Trzech członków z Sek: Bayeux, uważając iż tak mała liczba członków Cenᵈᶜʸⁱ nie będzie w stanie odpowiedzieć obowiązkom nań włożonym, zwłaszcza że po wydaniu manifestu, Towᵒ wejdzie na drogę czynniejszego działania, wówczas liczba członków byłaby niedostateczną do wypełnienia swej missyi - nadto jeszcze iż częstokroć przytrafiają się nieprzewidziane wypadki, jakoto choroba, wydalenie się itp. inne przeszkody — żąda mieć Cenᵈᵃ złożoną z liczby osób jak 31. Org: Wew: nakazuje, to jest z 9ᶜⁱᵘ.-

25.- Pięciu członków z Sek: Avignon, są również za liczbą członków Cenᶜʸⁱ jaka dawniejsza Organ: Towᵃ jest przeznaczona:- jeden zaś aby Komplet z 9ᶜⁱᵘ w rzeczach zewnętrznych decydować.-

26. Jeden członek z Sek: Avranches, uważając większe korzyści dla Towᵃ kiedy przedmiot przez większą liczbę członków dyskutowany i rozbierany będzie, jest za zatrzymaniem dawnego składu Cenᶜʸⁱ.-

27.- Sześciu członków z Sek: Tuluzkiej żąda aby Cenᵃ z 9ᶜⁱᵘ członków składała się.- powody ich są następujące:-
„Jakkolwiek niezaprzeczoną jest rzeczą iż mniejsza liczba sprężyściej i z większą
„szybkością działać może, jednakże wybierając 9ᶜⁱᵘ, Towᵒ pewniejszém będzie, iż Cenᵃ posiada
„da więcej przymiotów i zdolności koniecznych do dobrego wypełnienia obowiązków, jakie
„Towᵒ widzi jéj powierzyć potrzebę". -

28.- Sekcya Troyes, uważając Komplet z 3ᶜʰ członków złożony za niedostateczny, proponuje aby Cenᵃ z siedmiu członków odpowiedzialnych za wszelkie czynności złożoną była: Komplet jednak z pięciu decydować może.-

29.- Dwóch członków z Sek: Tuluzkiej żąda Cenᶜʸⁱ z 7 członków złożonej, z powodu iż liczba 2ᶜʰ nie wiele tamować będzie szybkość działania, a utrzymując komplet z 5ᶜⁱᵘ osób, zapobieży się iż 2ᶜʰ członków, to jest większość kompletu 3ᶜʰ nie będzie o wszystkich

czynno=

czynnościach w imieniu Tow^{a} przedsiebranych decydowała. –

30. – Ośmiu członków z Sek: Rouen tak dla większéj gwarancyi, jak względu że to w niczém szybkości i jedności działań nieosłabia, chce aby wybierano Cent^{cyi} nie 5^{ciu} ale 7^{miu} członków. –

31. – Czterech członków z Sek: Londyńskiéj i jeden z Sek: Avignon i członkowie z Mülhouse są również za 7^{m} członkami. –

32. Uwagi Sek: Poitiers. – „Największy stronnik zasadniczéj myśli projektu o Cent^{cyi} nie może zdaniem naszém być za podanemi w jego rozwinięciu przepisami. W zmniejszeniu dotychczasowego Kompletu Cent^{a} zdaje się widzieć warunek sine qua non skutecznego działania. Rozumowania jéj w tym względzie do następującéj dają się sprowadzić treści: – „Położenie Tow^{a} zmieniło się po zaprowadzeniu Org: wew: – Cent^{a} nie może zostać biernym jego organem – przybywa do jéj obowiązków silne na zewnątrz działanie – czynności Cent^{cyi} powierzone potrzebują ostrożności w ich prowadzeniu, jedności w działaniach, szybkości w wykonaniu; ostrożność zaś, jedność i szybkość działań rośnie zawsze w stosunku odwrotnym liczby działających. – Na zewnątrz nawet te same powody zjednają Cent^{cyi} zaufanie. – Oprócz tego niepospolite są przymioty które posiadać powinien członek do Cent^{cyi} powołany – W każdym razie a bardziéj w rozrzuceniu Tow^{a} i naturalnéj z tąd nieznajomości pomiędzy sobą członków, łatwiéj znaleść mniejszą niż większą potrzebnych liczbę". — „Gdyby po takiem wykazaniu i obowiązków Cent^{cyi} i przymiotów osób mogących się do niéj powoływać projekt bezwarunkowo wnosił zmniejszenie do 5^{ciu} dotychczasowego Kompletu, jako liczby dostateczněj do wykonania wszystkiego co do Cent^{a} należy, można by na to łatwo zezwolić, bo nikomu iść oto niepowinno, aby przez wiele było zrobione lecz aby było zrobione. – Ale gdy Art: 4 projektu proponuje dla Cent^{cyi} prawo mianowania członków honorowych, doradzców, pomocników, projekt wykazuje że projektujący liczbę 5^{ciu} za nieodpowiadającą potrzebie uważają; jasno dowodzi że jakkolwiek jest prawdą iż w obecném Tow^{a} położeniu łatwiéj 5^{ciu} niż więcéj do Cent^{cyi} wynaleść, niemniejsza jednak konieczność przełamać wszelkie w tym względzie trudności, i wybrać taką liczbę jaka jest konieczna do skutecznego, zupełnego działania".

Oprócz tych naturalnych wniosków które z §§ 3^{go} i 4^{go} wyprowadzić się dają, motywa same projektu (patrz str: 267) dowodnie przekonywają, że on niema na celu zmniejszenia obecnego Kompletu, lecz złożenia go innym jak dotąd sposobem. Bo cóż znaczy wyrażenie zmniejszona liczba członków postawiłaby Cent^{a} w niemożności wydołania pracy jakiéj jéj wewnątrz zatrudnienia wymagają albo to drugie proponowane przez nas urządzenie w niczém składu Cent^{cyi} co do liczby osób niezmieniające itd. oto że nie pięciu ale 9^{ciu} członków potrzeba do Cent^{cyi} by wszystkiemu podołali. Więc 9^{ciu} potrzeba a wykazana niemożność wybrania. Jakie temu zaradzić, jaki wniosek Cent: prawo wyborów między Tow^{o} a Cent^{a} rozdzielić, pięciu Tow^{o} wybiera 4^{ch} mianuje Cent^{a}. Rozporządzenie przeciwne zasadom Tow^{a}, niweczące prawo wyborów, które jeżeli kiedy to przy takiém rozszerzeniu attrybucyi Cent^{cyi} jakie jéj nadaje art: 1 obecnego projektu, nietknięte pozostać powinno, jako jedyna dobroci działań rękojmia. Zastąpieniem tego prawa Tow^{o} przestanie być niepodległém, jego wola nie mogąca być niczém krępowana stanie się w części zależna od woli Cent^{éj} instytucyi. — To złe w zasadzie może się skutkami lub potrzebą usprawiedliwić. Obaczmy więc czy poruczenie Cent^{cyi} władzy mianowania członków przynosi jakie korzyści.

LXXXV.

pytanie

pytanie ważne; rozwiązanie jego postawi nas w możności ocenienia jaka liczba członków ma być powołana do przyszłej Cenzury, a wzgląd na to że rozwiązanie na stronę projektu prowadzi za sobą te wszystkie niekorzyści które my dopiero wspomnieli, czyni ważniejszym rozbiór tego przedmiotu. —

Do szybkiego i jednostajnego działania potrzeba aby Cenzura jak dobrze powiedziano, była doskonałą jednością. — Aby to mogło nastąpić niedość żeby jéj członkowie mieli najwięcéj przybliżone pojęcia — potrzeba nadto aby mieli te same prawa, jednakowy zakres działań, jedne obowiązki, które każdy stosownie do swych zdolności i potrzeby instytucyi wykonywać powinien. Nie należy też pod karą zniszczenia téj jedności zaprowadzać podziały między czynnościami Towarzystwa bo te czynności jako jednaki cel mające wspierać się nawzajem, jedne z drugiemi zbiegać i jednoczyć się muszą. —

Między zewnętrznym a wewnętrznym stanem Towarzystwa (: mówią projektujący:) między zewnętrznemi a wewnętrznemi jego czynnościami najściślejszy jest związek — dziwna więc rzecz, jak po takiém wyobrażeniu Cenzury i działań Towarzystwa, przeznaczać członków jednych do czynności zewnętrznych głównie a innych do wewnętrznych, kiedy ci ostatni niewiadomi pierwszych, nic skutecznego na swojém miejscu zdziałać niepotrafią. — Ale ci członkowie, podlegli zdaniu pięciu przez Towarzystwo wybranych, mogą więc powie kto, być użyci do wykonania tego co 5ciu postanowi. Trudno przypuścić aby można było wykonać coś dokładnie w jednéj części nie mając znajomości całego przedmiotu, w działaniach bowiem Cenzury powierzonych, więcéj niż we wszelkich innych, potrzeba każdą część stosować do całości, każdą czynność do ogólnego biegu rzeczy. Członkowie więc przybrani będą użytecznemi, jeżeli zostaną przypuszczeni do wszystkiego; ale w takim razie Towarzystwo niewybierałoby już 5ciu do działania, lecz do wybrania osób zdolnych działać; myśl przeto jego reprezentowana i wprowadzana w życie przez najmniéj może zgodnych z ogólną opinią, bo tylko bezpośrednio wybrani przypuszczają się i są w rzeczy samej najbliżej wyobrażającymi zdanie całego stowarzyszenia, zdolnymi dopełnić jego woli i najgodniéj z nią postępować. — Pomoc przeto dobranych gdyby się ściśle zastosowano do § 4go musiałaby się ograniczyć dopilnowaniem pracy pism — rozczytaniem ich — redakcyą — i załatwianiem mało znaczących expedycyi; ale do takich czynności nie potrzeba wiadomości, Towarzystwo takie pomoce znajdzie, Cenzura bez praw stanowionych; ma je nawet w dzisiejszym swym urządzeniu. — Cenzura może przybierać Kasyera, ten stanie się dla niéj wielce korzystnym i zupełnie odpowiadającym potrzebie, bo utrzymanie kontrolli kasowéj, nie wymaga ani mozolnéj pracy ani zbyt długiego poświęcenia czasu. —

Nieodrzeczy tu przypomnieć, że Cenzura w motywach projektu powiedziała, co i my za prawdę uznajemy, iż po przejściu Organizacyi i napisaniu Manifestu, wewnętrzne czynności Towarzystwa znacznie się zmniejszą — pocóż do tych czynności używać 4ch, kiedy jeden członek Cenzury przy pomocy Kasyera wszystko większéj i mniejszéj wagi załatwić potrafi. — Ale Cenzura nasuwa ważniejsze względy (267) „może się zdarzyć, mówi, iż między wybranymi do Cenzury nie będzie dostatecznéj liczby talentów pisarskich — wydawanie tego pisma może być utrudnione innemi Cenzury czynnościami. W takim razie Cenzura najlepiéj wiedząc na czem jéj zbywa, niedostatek ten zapełnić potrafi. —

Powody te miałyby swą ważność gdyby dotychczasowa organizacya niezapobiegała wszystkiemu. Art: 17 przepisów o Cenzurze nakazuje wybrać Sekcyą, któraby się drukiem pisma zajmowała; można więc wyznaczyć taką, w któréj się znajdują redaktorskie zdolności

źna na mocy art: 79 powołać w to miejsce potrzebnych członków. — pismo nadto utworzone
t dla całego Tow^a, a nawet dla nienależących do niego; wszyscy więc wyznawcy zasad de-
kratycznych, mogący pisać, nie zaniedbają zasilać je swojemi artykułami.

Dotychczasowe więc prawo, ułatwia wszystkie mogące się nastręczyć pomoce. Cent^a
na powinna mieć zdolności nadania pismu pewnego systematu, kierowana nim, dokładnego
nienia nadsyłanych artykułów, i w razie niedostatku zastąpić brak takowy — Jeden, naj-
więcej 2^ch jej członków odpowie potrzebie, a jeśliby się tacy w jej składzie nieznaleźli, taka
Cent^a naprożnoby mówiła jestem zdolna do działania a tylko mi brakuje pisarskich talentów.
Wszakże pismo jest ważnym artykułem działania — propaganda zasad niepowinna się
dzielać od propagandy czynu, ani upadać dla innej działań natury — druk stał się dziś naj-
potężniejsza bronią — dojdzie on tam gdzie niczyje usta nie zaniosą słowa. — Niemałoważny
więc wydawania pisma — nie wkładajmy tego obowiązku na kogo innego prócz tych, którzy naj-
lepiej wyobrażają opinią ogółu Tow^a i którym są inne czynności powierzone; ci temu obo-
wiązkowi odpowiedzieć powinni. — Cent^a podług motywów projektu zdolna oceniać przymio-
w innych, oceni przedewszystkiem własne. Członkowie do niej powołani, czując się nie-
dostarczającemi potrzebie, przez miłość dobra ogólnego i własnego imienia, ustąpią zdolniej-
szym, których Tow^o znajdzie w swem łonie; a gdyby nieznalazło, to ci zdolni oceniać przy-
mioty w drugich, nie potrafią w takim razie wyszukać. Jeślibyśmy zaś nadali Cent^cej
prawo mianowania członków potrzebnych do jej składu, aby wszystkiemu podołała, najmniej
usposobiony upatrzywszy w sobie jakieś niewidzialne zdolności, uważałby się za korzystnego
Cent^cej, a ciesząc się przy takiem prawie nadzieją że może być zastąpiony w małych
czynnościach, jakiemi są np wydawanie pisma, redakcya ważniejszych okólników itd
pozostałby w Cent^cej i jak z zakulisy wyglądał na scenę działania, potakiwał wszystkiemu,
wszystko chwalił, rad nie rad podpisywał to co tamci, których on przymioty trafnie ocenił
zrobili; ci bowiem pomimo głosu doradczego, jako więcej wiedzący, bo to naczem Cent^cej zby-
wa, mieliby przewagę nad tymi, którzy prócz stanowczego głosu, nic nieposiadają. — In-
teres przeto ogólny, prędzej czy później, poniósłby niezawodną szkodę; bo tak złożona Cent^a
nie mogłaby się długo utrzymać na swem stanowisku, a gdyby to nawet nienastąpiło, czemuż
dla samej potrzeby poznawania zdolności i usposobień swych członków, Tow^o niepowinno
wiedzieć kto i jak działa? —

Z powyższych przeto uwag dowodnie się okazuje że nadane Cent^cej prawo mianowania
do jej składu członków, nie przynosi żadnych dla działań Tow^a korzyści, owszem nie małe
złe sprowadzić może skutki; wnosimy więc odrzucenie w zupełności paragrafu 4^go projektu
Cent^cej — Uważając zaś obowiązki Cent^cej i godząc je ze wszystkiemi okolicznościami w
których się ona znaleźć może i z trudnościami które w wyborze do niej członków są przy-
puszczalne, dotychczasowy komplet z 9^ciu podług projektu Cent^cej, inną drogą mający być
składany, wnosimy zmniejszyć do 7^miu. —

Liczba ta niebędąc zbyteczną jest oraz odpowiadającą wszystkim warunkom Cent^cej.
W takiej ilości dobrani członkowie podołają wszystkiemu. Cent^a będzie silną sama w sobie,
a wsparta na zaufaniu jakie nadają powszechne wybory, wykona szybko, jednostajnie i sku-
tecznie wszystko cokolwiek jej obowiązków dotyczyć będzie. Pożądane dobranie członków
ze zbliżonemi pojęciami nie staje się tu zarzutem; niewidzimy bowiem w Tow^e wielkich roz-
różnień pod względem pojęcia zasad, celów i środków działania. Około 700 podpisało Ma-
nifest, nie trudno z takiej liczby wybrać 7^miu którzyby się nie różnili w pojmowaniu aż do

szczegółów

szczegółów rozciągnionem. Mniejsza jeszcze trudność w wyborze zdolnych bo ci są nimi
więcej całemu Tow.u wiadomi, a gdyby się i znalazły pod tym względem trudności, potrzeba
je przełamać pod karą niedopełnienia istotnego warunku w postawieniu Cent.lnej zdolnej
działać skutecznie. –

Komplet z 7miu pociąga za sobą te wszystkie korzyści które Cent.a przytoczyła
mówiąc o potrzebie wybierania 5ciu przez Tow.o. Ostróżność, jednostajność i szybkość dzia-
łania jest tu zabezpieczona, a oprócz tego większe światło, większa przypuszcza się dokła-
dność w tém wszystkiém, co potrzebuje większego zastanowienia. – Warunki niemniejszej wa-
żności od poprzedzających. Niedość zrobić trzeba dobrze zrobić. Jeśliby zaś protestujący, bez-
względnie rzecz uważając, chcieli stosować wszystkie niedogodności z wielkiej liczby działają-
cych do kompletu przez nas proponowanego, niech zważą że doświadczenie inaczej w częstych
przypadkach przekonywa. – Może być jednostajność, energia działań w wielkiej, a niebyć
w małej liczbie działających – Konwencya składała się z kilkuset – Rząd Narodowy z
5ciu, któraż z tych instytucyj energiczniej działała?

Powaga i ufność Cent.lnej poza Tow.m nieotrzyma się sama tylko małością jéj
kompletu. Podług nas własne jéj czynności nadadzą tę ufność i ją utrwalą. Wszelkie
inne względy jeśliby i łudziły kogo na chwilę, omamienie przejdzie i instytucya, tę tylko
zaletę mająca, że się z małej liczby osób składa, nikogo do siebie takim urokiem nie
przywabi, do współdziałania niezachęci. –

Cent.a więc z 7miu członków przez Tow.o wybranych, odpowiada wszystkim wy-
magalnościom téj instytucyi – niszczy niedogodności które z rozrzucenia Tow.a zrodziłby
się mogły przy wyborze, gdybyśmy dotychczasowy komplet zachowali; jak znowu zapobie-
ga tym wszystkim wadom któreśmy wykazali ze złożenia Cent.lnej podług nowego pro-
jektu. Całą więc siłą odpieramy powierzanie wyborów samejże Cent.lnej. Przy wię-
kszej jeszcze niedogodności położenia Tow.a wolelibyśmy ufać ogólnemu rozumowi – Ov-
zawsze i wszędzie najmniéj jest mylny. W czasie rewolucyi massa ludu wołała idźmy
na Litwę – kilku gardzących ludu opinią innego było zdania – przemogli – rewolucya
upadła. Ta nauka niepowinna być i tu dla nas stracona; niedość mówić, głos ludu
jest głosem Boga, trzeba w to zdanie wierzyć jeszcze. – Co do nas, mamy zupełną
nadzieję że wybór przez Tow.o najtrafniéj dokonany będzie, a jeśliby Tow.o zbłądziło, błędu
tego niezdoła poprawić 5ciu chociażbyśmy nieograniczoną nadali im władzę. Wybór więc
7miu z ogółu i przez ogół Tow.a odpowiada potrzebie i szanuje zasadę wyborów która nie
może czczą tylko formalnością pozostać. – Stosownie do zaprowadzonéj zmiany w całości
kompletu przez Cent.a proponowanego, reszta §u 3go zmianie ulegnie, i komplet zwy-
czajny składać się będzie z 5ciu członków. Przewidując zaś wszystkie zdarzyć się mo-
gące [illegible] gdzieby ta liczba zebrać się niebyła w stanie, komplet ze 3ch do prawnego
działania upoważnionym być winien. Zastrzeżenie to jest wprawdzie powtórzeniem
§u 5go przepisów o Cent.lnej, przy zmianie jednak całości kompletu i attrybucyi Cent.lnej nale-
ży je zamieścić dla uniknienia mogących się nadarzyć wątpliwości."

"W skutek tych uwag Sek. Poitiers proponuje dwa następujące paragrafy:

§. 3. – "Cent.a składać się będzie z 7miu członków, komplet do wszelkich czynności stanowi pięciu-
§. 4. – Gdyby zaś w skutek nagłego ubycia członków lub niemożności zebrania się w miej-
"scu przez Tow.o lub Cent.a wskazanem komplet takowy zerwanym zostać, komplet ze 3ch
"upoważniony jest do prawnego działania w attrybucyach Cent.lnej przepisanych"

33. Sek.

33. – Sekcya Angers czyni nad §. 4tym następujące uwagi:
„ Określenie numeryczne ilości członków mających być wezwanymi do czynności wewnętrznych, zdaje nam się niepotrzebnem. – Cent.ª wyborowa, poruczająca pod swoim kierunkiem przybranym członkom wydawanie Organu Tow.ª i czuwanie nad wewnętrzną działalnością, liczba określać się niepowinna. Urządzenie się jéj wewnętrzne zyska na dogodności, oszczędziwszy jéj w czasie może potrzebnym udezw o pomnożenie liczby wspomnionych członków, a niechęciom osobitym i przewrotnościom nie otworzymy może nowego pola do zawichrzeń". –

34. – „Trzech członków z Sek. Tuluzkiéj uważa że §. 4ty niepotrzebnie ogranicza liczbę członków przybranymi być mogących, i że oni do pomocy w czynnościach tylko wewnętrznych należeć mają: pragną oni aby zostawić Cent.gi możność przybrania liczby takiéj, jaką za potrzebną osądzi, i to do pomocy tak w zewnętrznych jak wewnętrznych czynnościach. –

35. – Sek. Londyńska żąda zmiany §. 4go na następujący:
„ Dla pomocy we wszelkich czynnościach Tow.ª, Cent.ª ma prawo przybrać sobie tyle członków z Tow.ª ile tego potrzeba wymagać będzie". – Paragraf ten, mówi Sek. Londyńska, niczem innem nie jest jak tylko zobowiązaniem się pewnem wszystkich pojedynczych członków i gotowością podzielenia wszelkich prac, do jakichby ich Cent.ª zawezwała. To nasze zobowiązanie winniśmy Cent.gi, bo przez to rozumiemy, iż każdy o tyle zobowiązuje się dopomagać sprawie ogólnéj, o ile mu siły dozwolą. –

36. – „Jeden czło: z Sek. Angers, z powodu że 5ciu przybranych członków więcéj daje rękojmi co do wydawania przyszłego Organu Tow.ª jak 4ch, iż przez Cent.ª powołany członek mógłby się uchylić od włożonego na siebie obowiązku, gdy tym czasem wolą większości ogółu przeznaczony więcej będzie związanym – wnosi aby przybrani członkowie nie przez przyszłą Cent.ª, ale przez ogół Tow.ª byli wybierani". –

37. – Pięciu człon: z Sek. Privas mówi: „ Jeżeli Cent.ª zaradzając temu na czém jéj zbywa, może wezwać 4ch członków w pomoc, członkowie ci winni być Tow.ª pod zatwierdzenie ~~będą~~ przedstawieni. Ma ono niezaprzeczone prawo znać osoby, którym jaki bądź udział przy sterze swoich interessów powierza, gdy Cent.ª nie ma i mieć nie może władzy udzielania jakiém bądź nazwiskiem okrytych nominacye". –

38. – Sekcya Tuluzka uważa za konieczne zawarowanie, iż członkowie przybrani przez Cent.ª, wiadomymi będą z imion Tow.u, słuszną albowiem jest rzeczą aby Tow.u znało te osoby, które z głosem doradczym do pomocy w czynnościach wewnętrznych powołane będą. –

39. Sek.

39. – Sek: Metz, dla oddalenia wszelkiéj niejasności w prawie i usunięcia sposobności do nadużyć, po wyrazach „4ch członków" proponuje dodać „czynnych Tow

Opinija Centralizacyi. – Umieściwszy razem wnioski i postrzeżenia tyczące się paragrafów związek z sobą mających, oddzielnie teraz zastanowimy się nad niemi. – A naprzód:

Co do §u 38o. – Z przytoczonych uwag okazuje się, iż przeciwni w[nio]skowi naszemu, chcą albo zostawić Cendę w dawnym jéj składzie, albo zmn[iej]szyć liczbę jéj członków do 7miu tylko osób. –

Wszystkie powody za dotychczasowym składem mówiące, do tego sprowadz[ają] się dają, iż przy większéj liczbie członków dojrzalsza będzie dyskussya, światl[iej]sza rada, łatwiejsze błędów unikanie, trudniejsze kompletu zerwanie, m[o]żność wydolania licznym zatrudnieniom, większa nakoniec pewność, iż między p[o]wołanymi do Cendcyi członkami, znajdą się, osoby potrzebne przymioty posiadają[ce].

Że większa liczba członków takie rękojmie w rzeczy samej przynosi, nieprz[e]czymy bynajmniéj, i gdyby jedynym celem Towa było ich otrzymanie, gdyby dotychcz[a]sowy stan jego w niczem się niezmienił, zamiast zmniejszać liczbę członków, możeby n[a]wet powiększyć ją należało. Lecz Towo na takiém jak dziś stanowisku, w takiém ja[k] dziś położeniu, nie może spuszczać z uwagi najważniejszego względu – zadosyć uczynienia wszystkim warunkom do skutecznego działania na zewnątrz potrzebnym. Między temi warunkami niepospolite trzyma miejsce zmniejszenie składu Cendcyi. Korzyści przeto jakie znaczna liczba członków przynosi, ustąpić powinny przed wyższą potrzebą cel[u] Towa obejmującą, tém bardziéj, iż w mniejszym nawet przez nas proponowanym kom[-]plecie, wszystkie prawie osiągnięte być mogą, byleby wybory z należytą rozwagą dokonywane były. –

W motywach projektu /str: 266./ myśli nasze niedosyć zapewne jasno przed[-]stawione były, kiedy tylu członków z innego stanowiska na ten przedmiot zapatrywa[-]ło się; dla tego chcemy tu nad nim obszerniej się zastanowić. –

Towo, a tém samem i Cenda, nosiły dotychczas charakter więcéj delibe[-]rującego i przygotowawczego, jak czynnie i stanowczo na zewnątrz działającego ciała. Attrybucye naczelnéj instytucyi, ograniczały się na obmyślaniu środków, przedsta[-]wianiu ich ogółowi, i wprowadzaniu w życie objawionéj woli Towa; znaczna więc liczba członków do takiego rodzaju czynności potrzebną była. Zmiana stano[-]wiska samegoż Towa, pociąga dziś za sobą zmianę attrybucyi Cendcyi służących. Instytucya ta już nietylko projektować, ale samodzielnie wiele czynności dokony[-]wać winna; nie jest już ona, równie jak i całe Towo ciałem deliberującém tylko i przygotowawczém, ale czynnie i stanowczo na zewnątrz działać mającém. Ta sama przeto liczba członków, służyć jéj niemoże. Jest to dawne i dowodów niepotrzebujące axioma iż czynność i siła każdej instytucyi, przy okolicznościach zkąd innąd równych, ró[w]nie zawsze w stosunku odwrotnym liczby składających ją osób. Nie znoszą téj prawdy wyjątkowe przypadki, pojedyncze w dziejach ludzkości zjawiska, Konwencya np Fran[-]cuzka, do któréj odwołuje się Sek: Poitiers /str: N 32. :/. Tam zawsze będzie ruch, życie,

życie, potęga, gdzie kierująca myśl na znaczną liczbę indywiduów rozproszone nie jest. Jeżeli przeto zewnętrznym czynnościom Cend.cyi takie przymioty nadać chcemy, skład jéj dotychczasowy zmniejszony bydź winien. –

„Niemniéj oczywistą jest rzeczą, iż jedność widoków, uważaną bydź powinna za konieczny warunek skutecznego działania wszystkich politycznych ciał, a tém bardziéj kierujących niémi instytucyi. Wybrać znaczną liczbę osób z jednemi i temiż samemi pojęciami, nie łatwo, w naszem szczególnie położeniu. Odwołujemy się w tym względzie do doświadczenia jakiego obecnie Tow.o nabywa, pewni iż doświadczenie to fałszu nam nie zada. Łączy nas wprawdzie wspólna wszystkim wiara, myśl nad wszystkiemi myślami górująca; rozróżniają jednak odcienia, które niczém są w massie, i w niéj gina często niedostrzeżone; lecz w instytucyi kierującéj, zgubnemi dla sprawy ogólnéj bydź muszą. – „Nie utrudniajmy przeto wyborów nakazując szukać w znacznéj liczbie tego, co w małéj znaleść nie łatwo; nie narażajmy się na niebezpieczeństwo wprowadzenia domowéj wśród Cend.cyi wojny. –

Do tych dwóch ważnych względów, przybywa inny ważniéjszy jeszcze. Już mówiąc o niepodobieństwie wysyłania Kommissyi rozpoznawczych (: str. 335.) mieliśmy sposobność wykazać naturę czynności, Cend.cyi powierzyć się mających. Powiedzieliśmy tam iż koniecznym prowadzenia ich warunkiem, jest zaufanie jakie instytucya ta zjednać sobie powinna u osób, z któremi wejść ma w stosunki. Sam mandat Tow.a otwiera jéj wprawdzie najpewniejszą do tego drogę; lecz natura tych stosunków wymaga jeszcze rękojmi, którą dać tylko mogą osobiste przymioty, niezależne od miejsca, na jakiem Tow.o wybrane przez siebie osoby postawi. Każdy w stosunki wejść chcący, sprawdzać niejako będzie wybory Tow.a i sam oceniać, czy nieograniczone zaufanie udzielone bydź może każdemu w szczególności członkowi Cend.cyi; mówimy – każdemu w szczególności, – bo nieufność przez jednego tylko członka obudzona, do całéj instytucyi jako zbiorowo działającéj, rozciągać się musi. Jeżeli przeto wejdzie przypadkiem do Cend.cyi osoba potrzebnych do zupełnego zaufania warunków nieposiadająca, cała instytucya postawioną zostanie w niemożności zawiązania ścisłych z nikim stosunków. Przypadek taki nierównie prędzéj zdarzyć się może przy wybieraniu większéj jak mniejszéj liczby członków. –

Zachowanie nakoniec powierzonych czynności w obrębie działających tylko osób, w ścisłym zostaje związku z ich liczbą. To proste postrzeżenie jest jedną z przyczyn, dla których żadna instytucya tego rodzaju czynnościami kierująca, ze znacznéj liczby członków złożoną nie bywa, chociaż skład jéj innemi drogami zwykł się uskuteczniać. I nasza więc od tego powszechnego prawidła, bezkarnie odstąpić nie zdoła. –

Jeżeli dodamy jeszcze że przy takiéj jak dziś nieznajomości osób, wybierając znaczniejszą liczbę, Tow.o zmuszoném będzie nie dobrze znanych sobie członków do Cend.cyi wprowadzać; mniejsza zaś liczba lecz lepiéj dobrana, przyniesie może też same korzyści jakie większa daje, to jest: światłą radę, dojrzałą dyskussyą, uchronienie się błędów, znalezienie skutecznych działania środków, gorliwość, poświęcenie i dobrą wiarę – jeżeli te korzyści które ułatwiony dobór osób rodzi, połączymy z koniecznemi warunkami, silnego i skutecznego na zewnątrz działania – nikt niepowinienby już znaleść w zmniejszeniu składu Cend.cyi tych nieprzyzwoitości, jakie w nim niektórzy członkowie (: od N.o 20 do N.o 27.) upatrują; owszem powinienby nabrać dostatecznego przekonania, iż Cend.a z małéj liczby członków złożona, większą nierównie daje rękojmią szybkości

działań,

działań, jedności widoków, zachowania sekretu, i zawiązania stanowczych stosunków, a tém samém spełnienia missyi swojéj, jak instytucya z dotychczasowéj liczby członków złożona. –

Wszystkie te korzyści rosną oczywiście w miarę zmniejszania się składu Cent… Liczba przeto oznaczyć się mająca jak najmniejszą być powinna. Dla tego to niemożemy zgodzić się na proponowaną przez niektórych członków (od №. 28 do №. 32) liczbę siedmiu. Żaden przeważny wzgląd nie mówi za półśrodkiem nieprzedstawiającym ani korzyści jakie skład z 5ciu członków daje, ani tych które 9ciu przynosi. Tak mocno o potrzebie jak największego skoncentrowania czynności w małej liczbie członków przekonani jesteśmy, iż proponowalibyśmy nawet Centę z trzech osób złożoną, gdyby komplet do utrzymania nieprzerwanego biegu czynności koniecznie potrzebny, przy takiej liczbie był podobny. Dla uniknienia jedynie téj nieprzyzwoitości, liczbę 5ciu członków podaliśmy, i przy niéj obstajemy; wnioski zaś równie o 9ciu jak o 7miu członkach, odrzucić proponujemy. –

Co do §fu 4go. – Wyraźne paragrafu tego brzmienie, dwuznacznemu tłómaczeniu ulegać niemogące, uwalnia nas od szczegółowej odpowiedzi na obszerne zarzuty Sek: Poitiers (str: № 32.). W ogólności powiemy tylko, iż Centa tak ma liczne wewnętrzne zatrudnienia, którym większą część czasu swego poświęcać musi, iż niebyłaby w stanie oddać się wyłącznie czynnościom bliższy związek z główną jéj missyą mającym, gdyby jéj w podrzędnych zatrudnieniach inni członkowie wyręczyć nie mieli; pismo zaś Towa, którego myśl powinna być myślą całego Stowarzyszenia przez Centę strzeżoną, wtenczas tylko odpowie przeznaczeniu swojemu, kiedy celniejsi pisarze, zamiast nadsyłania artykułów, przy naczelnej instytucyi sami znajdować się będą, i bliżej z nią we wszystkiem porozumiewać; kiedy cały ciężar piśmiennej propagandy, na nią tylko jedną niespadnie. Własne doświadczenie przekonało nas najmocniej o potrzebie téj dwojakiego rodzaju pomocy. Prawo upoważniające Centę do wezwania członków przybranych, będzie razem prawem nakazującem zadosyć uczynienie temu wezwaniu. Bez niego wezwani mogliby nie przybydź. Ta jest jedyna przyczyna dla której przy zachowaniu głównej myśli §fu niniejszego obstajemy. –

Członkowie przybrani nie mogą być przypuszczeni do wszystkich czynności Centcyi, jak tego żąda Sek: Londyńska (№ 35.) i 3ch człon: z Sek: Tuluzkiéj (№ 34.); charakter ich bowiem zmieniłby się wtenczas zupełnie, główna zasada wyborów naruszonaby została, a z nią rękojmia jaką bezpośrednie Towa zaufanie daje. Członkowie do pomocy w propagandzie piśmiennéj i wewnętrznych czynnościach powołani, nie mogą być również przez ogół wybierani (№ 36.), bo najwłaściwszym sędzią przymiotów jakie ich odznaczać powinny, jest Centa. Dla téjże saméj przyczyny potwierdzanie ich przez ogół (№ 37.) za niepotrzebne uznajemy. Wniosek Sek: Tuluzkiéj (№ 38.) aby nazwiska przybranych członków Towu ogłaszać, tak jest sprawiedliwy, iż bez wyraźnego przepisu, każda Centa zadosyć mu uczyni.

Co się tyczę liczby członków przybranych uznawszy słuszność uwag i żądań Sek: Angers (№ 33.) Sek: Londyńskiéj (№ 35.) i trzech człon: z Sek: Tuluzkiéj (№ 34.) paragraf ten tak zmienić proponujemy. –

„Dla pomocy w czynnościach wewnętrznych, Centa przybierze potrzebną liczbę członków Towa. Członkowie przybrani, nie są odpowiedzialni za żadne czynności Centcyi i mają tylko głos doradczy." –

Uwagi. –

Uwagi nad paragrafem 5^m.-

/: §. 5. – Posiedzenia Cent^cyi tyczące się czynności wewnętrznych będą przystępne dla wszystkich członków Tow^a :/-

40. – Jeden członek z Sek: Bayeux żąda mieć nienaruszony §. 5. prawa o Cent^cyi, to jest aby posiedzenia były otwarte i dla każdego członka przystępne; lecz od miary potrzeby i wymagalności działań na zewnątrz, wnosi aby Cent^a umocowaną była wybierać z grona swego Emissaryuszów, o ukuteczonej missyi ogół Tow^a we właściwym czasie zawiadamiać. –

41. – Inny członek tejże Sekcyi wnosi aby Cent^a działała otwarcie tak na zewnątrz jak wewnątrz Tow^a. –

42. – Członkowie z Falaise chcą aby wszelkie rezultata z posiedzeń Cent^cyi, dotyczące bądź wewnętrznych czynności Tow^a bądź zewnętrznych, ogółowi Tow^a okólnikami komunikowane były. –

43. – Jeden członek z Sek: Poitiers, uważając ten §. za zupełnie niepotrzebny chce aby był wyrzucony z postanowienia. Wniosek swój tak motywuje: – „Jeżeli Cent^cyi nada się prawo działania w pewnym zakresie, bez zdawania sprawy przed Tow^m, cóż naturalniejszego że i sposób odbywania posiedzeń, musi bydź do tego prawa zastosowany. Paragraf 5^ty mieści się w 1^m, bez potrzeby więc przepisywać to co samo z siebie jest widocznem, a ta płynie niekorzyść, że wyraźne położenie §^u 5° mogłoby kiedyś podać Rządowi broń przeciwko Tow^u. Nadużyć zaś ze strony Cent^cyi nie należy się obawiać, bo niepodobna przypuścić aby członkowie przyszłej téj instytucyi wnieśli z §^u 1° że im wolno na prywatnych posiedzeniach załatwiać takie przedmioty, które będą podane do dyskussyi i decyzyi lub prostéj Tow^a wiadomości, chociażby te czynności niedały się policzyć do działań wewnętrznych. –

44. – Jedenastu członków z Sek: Tuluzkiéj żąda aby § ten wyraźnie wzmiankował iż posiedzenia Cent^cyi tyczące się czynności zewnętrznych dla nikogo przystępnemi niebędą, a to aby póżniéj zła wiara lub jakiekolwiek inne powody, niewidziały zgwałcenia tego §^u, gdy Cent^a mieszkających w miejscu jéj posiedzeń, nie przypuści do dyskussyi nad czynnościami zewnętrznemi. –

45. – Sekcya Metz, taką proponuje redakcyą tego paragrafu:

„Wszelkie posiedzenia, oprócz dotyczących czynności określonych §^m 1^m przystępne będą dla Tow: „ków czynnych Tow^a". – z powodu iż podana przez Cent^a redakcya jest niejasna i mówi właściwie tylko o posiedzeniach tyczących się czynności wewnętrznych, nie wzmiankuje zaś o posiedzeniach względem czynności zewnętrznych, chociaż niektóre z tych ostatnich, jeżeli będą mogły bydź przedsiebrane i załatwiane przez ogół Tow^a, wymagać także mogą dozwolenia członkom obecności na posiedzeniach. –

46. – Sekcya Poitiers zważywszy że prócz wewnętrznych czynności Tow^a, takie zewnętrzne które do decyzyi Tow^a lub do prostéj jego wiadomości przesyłane, nienależąc do zakresu działań §^m 1^m objętych

tych powinny bydź odbywane na posiedzeniach publicznych, wnosi zaprowadzić następującą zmianę w §. 5m, która dokładnie tę różnicę wykazuje. „Wszystkie czynności Cendcyi, prócz zakreślonych §m 1m niniejszego postanowienia, odbywać się będą na posiedzeniach przystępnych dla wszystkich członków Towa". –

Opinija Centralizacyi. – Wniosek dwóch członków z Sek: Bayeux (40:41) o otwartém na zewnątrz działaniu, jako wprost przeciwny naturze czynności Cendcyi powierzonych się mających, potwierdzenia Towa zyskać nie może. Rezultata tych czynności, czyli jak członkowie z Falaise nazywają, rezultata posiedzeń (42) w trzymiesięcznych sprawozdaniach Cendcyi, stosownie do §u 50go Ustawy organicznéj, Towu ogłaszane będą bez powtórnego w niniejszém postanowieniu zastrzeżenia. – Potrzeba tego §u, któréj członek z Poitiers (43.) nie uznaje, jest nieodzowna, przy §. 5m postanowienia o Cendcyi z 25 Lip: 1835 który posiedzenia dla wszystkich członków Towa przystępnemi czyni. Sprzecznych z sobą przepisów porządna Organizacya mieścić w sobie nie powinna; proste zaś brzmienie §u tego nie poda broni przeciwko Towu, jeżeli całe postanowienie, łaczności nieprzyjaciół naszych niezwróci na siebie. Co do saméj redakcyi, uwagi nad nią poczynione przez Sek: Metz (45) i Sek: Poitiers (46) za słuszne uznajemy, i dla tego proponujemy przyjąć następującą redakcyą. –

„Wszystkie czynności Cendcyi, oprócz zakreślonych §m 1m niniejszego postanowienia „odbywać się będą na posiedzeniach przystępnych dla wszystkich członków Towa." –

Uwagi nad paragrafem 6m. –

/: §. 6. – Wszystkie przepisy niniejszemu postanowieniu przeciwne uchylają się :/

47. – Jeden członek z Sek: Montpellier. „Zdaje się iż § ten jest całkiem niepotrzebny, bo po zatwierdzeniu przez Towo tak tego projektu jak i innych które już zostały zdecydowane, obowiązkiem będzie Cendcyi zebrać wszystkie, uporządkować, odpowiednio materyi, i razem z Manifestem wydrukować to tylko co będzie obowiązującém, a co jest już niepotrzebném, lub uchyloném zostało, całkiem usunąć i zrobić naszą Organizacyą przystępną i zrozumiałą dla każdego."

48. – Jeden członek z Sek: Privas, taką nad tym §m czyni uwagę: Skoro zreorganizowanie przyjętém będzie i przepis reorganizacyi wytłuszczony, skład, obowiązki i powinności Cendcyi, oraz sposób jéj postępowania; miéjsce dotychczasowych postanowień zajmie, czyli zająć powinno, jedno kompletne prawo, nieograniczając się na brzmieniu Art: 6go. –

49. – Uwagi pięciu członków téjże Sekcyi. „Aby nadal niezostawić żadnéj wątpliwości, aby przepis artykułem tym objęty, uczynić jak najjaśniéjszym, należałoby zdaniem naszém wyszczególnić uchylające się przepisy; czém zapobieży się wszelkim nakręcaniom do jakich za ogólne wyrażenie mogłoby dać miéjsce. Dla téj przyczyny wypada nas oświecić, jakie przepisy są uchylone, i te za nieobowiązujące ogłosić. –

50. – Tu należą jeszcze uwagi większości Sekcyi „Montpel" –
(: obacz str: 311. od wier: 41:). –

Opinija

Opinija Centralizacyi. – Że paragraf ten nie niszczy Ustawy Organicznéj, jak to Sek: Montpellier (str: 311) utrzymuje, rzecz ta jest sama przez się oczywista. Nie ulega również wątpliwości które §.§. Org: wezw: uchylone lub zmodyfikowane zostaną. Zniosą się zupełnie §§ postanowienia o Centcyi z dnia 5o Lipca 1835 r, 1szy, 7my i pierwszy ustęp 5go, jako przeciwne §. 3mu i 5mu niniejszego postanowienia; paragrafem zaś 1m tegoż postanowienia, modyfikują się również §§. 40 i 64ty Ustawy Org: – Dla tego wniosek członków z Sek: Privas (49) jest z jednéj strony niepotrzebny, z drugiéj do wykonania nie łatwy, bo nową redakcyą modyfikujących się §§ za sobą pociągający. — Co do żądania członka z Sek: Montpellier (47) i członka z Sek: Privas (48), nie sądzimy aby z powodu obecnego postanowienia całą Ustawę Org: na nowo redagować należało. Położenie Towa tak jest zmienne, od tylu zewnętrznych i wewnętrznych okoliczności zależące, iż Organizacya jego, częstych modyfikacyi doświadczać musi: gdyby przeto każde nowe postanowienie, okolicznościami wywołane, pociągać za sobą miało wydawanie nowéj Ustawy Org: mielibyśmy mnóstwo edycyi tych Ustaw, które to edycye niepotrzebnie zacierałyby przeszłość Towa, nie rzucając na bieżące czynności większego światła, jak oddzielne postanowienia. Ustawy nasze nie są obszerne, drobnemi przepisami nie zapełnione — dla dobréj wiary i zdrowego rozsądku dostateczne — nie ma potrzeby lękać się zamięszania. – Przy §fie 1m powierzającym Centcyi czynności zewnętrzne, których ogół wykonywać nie jest wstanie, nikt nie może powoływać się na § 40ty lub 64ty Org: wezw:, albo żądać wykonania § 5o dawnych przepisów względem Centcyi, mając § 5o teraźniejszego postanowienia. –

Uboczne wnioski.

51. – Członkowie z Falaise żądają, aby w niniejszém postanowieniu umieścić osobny paragraf, dozwalający członkom Towa podawanie się na Kandydatów do Centcyi; – podobnegoż rodzaju wniosek przedstawia w projekcie swoim członek z Sek: Montpellier (: str: 308. §.2). –

Lubo podane środki ułatwiają znalezienie przymiotów do kierowania interessami publicznemi potrzebnych, zasadom przez Towo wyznawanym i zasadom ogólnéj moralności nie są przeciwne, – stanowienie jednak wyraźnego w téj mierze przepisu za zbyteczne, a nawet niestosowne uważamy). –

52. – Sekcya Fontainebleau, jak okazuje projekt jéj wyżéj umieszczony (na str: 316), naczelną Towa instytucyą Rządem chce nazywać.. Wokólniku No 965. (na str: 260) powiedzieliśmy już dla czego nie jest dziś właściwa pora do wzięcia władzy, a tém samém zaprowadzania Rządu. Jeżeliby zaś nazwanie przez Sek: Fontainebleau użyte, wzięcia władzy nie miało oznaczać, byłby to dla nas próżny tylko, nic nieznaczący wyraz, a dla nieprzyjaciół nowy do prześladowania powód. –

53. – Dotychczasowe nazwanie uważa jeszcze Sek: Pantheonu za niewłaściwe. Podług niéj wyraz Centralizacya oznacza tylko czynność, nie oznacza Instytucyi. Lecz, jeżeli mówimy dobrze Reprezentacya Narodu zamiast Sejm, równie dobrze mówić można Centralizacya Towa, zamiast Komitet Centralny. – Nadto w naszém położeniu, unikać powinniśmy tego wszystkiego, coby zmianę zaszłą w rzeczy, więcéj jeszcze wydatniéj-

sza

sza czyniło; a tém właściwie byłaby każda zmiana w nazwaniu instytucyi centralnéj.

54. — Sekcya Pantheonu wnosi jeszcze: aby wybory na członków Cenzury odbywały się co pół roku. — Po tém wszystkiem cośmy w niniejszém postanowieniu o naturze zewnętrznych czynności powiedzieli, wniosek ten, jako częstszą zmianę osób Cenzurę składających na celu mający, nie może bydź przez nas poparty. —

Z porządku rzeczy i stosownie do pierwotnego przedstawienia, po projekcie o Cenzury projekt o Sądownictwie nastąpić winien; lecz uwagi nad nim poczynione, tak są obszerne i tyle różnych żądań obejmujące w sobie, iż ich rozbiorem na teraz zajmować się niepodobna. — Odrobienie tego przedmiotu niemało kosztowałoby czasu, okólnik niniejszy w dwójnasób przynajmniej byłby powiększony, a Towarzystwo zarzucone naraz jeden dwoma obszernemi pismami, uwagę swoje pomiędzy tyloliczne kwestye żadnego związku z sobą nie mające dzielićby musiało. Poprawa dotychczasowych urządzeń sądownictwa jest niezaprzeczenie ważna i niecierpiąca zwłoki, ale nierównie ważniejszym i pilniejszym do zadecydowania jest projekt o Cenzurze, bez którego ostatecznie wybory do skutku doprowadzić się niedadzą, ponieważ zasada do obrachowania wotów nie prędzéj przyjętą bydź może aż kwestya względem liczby członków przyszłą Cenzurę składać mających stanowczo rozstrzygnięta zostanie. Jeżeli jednak w obecném przedstawieniu pominąć zmuszeni jesteśmy ogólną reformę sądownictwa i zostawić ją do późniejszego czasu, nie widzimy potrzeby odwlekać decyzyi Towarzystwa w przedmiocie spraw z appellacyi i opozycyi pochodzących, które już od dawna na rozsądzenie czekają. Postanowienie względem nich bez żadnéj niestosowności od głównego projektu o sądownictwie oddzielone bydź może, i tém łatwiéj zdecydowane, że środek w tym względzie przez nas podany, żadnéj prawie opozycyi nie znalazł. Czterech tylko członków z Sek: Angers obstaje przy dawniejszym urządzeniu, i żąda aby nie kto inny tylko ogół Towarzystwa trudnił się rozpoznawaniem appellacyi i opozycyi, nie podając jednak sposobu przedstawiania ogółowi tak licznych i obszernych pism, jakie już dotąd w tym przedmiocie nagromadzone zostały, tudzież zainteressowania go do tego stopnia, aby w każdéj sprawie dostateczna liczba wotów zebraną bydź mogła, opozycyi swojéj nieuzasadniają. Oprócz tych 4ch głosów przeciwnych naszemu projektowi Sek: Tuluzka powołana na Sek: Przedstawiającą obawia się bydź przeciążoną tymi nowymi obowiązkami, i tak dla téj obawy jakoteż dla pośpiechu, radzi, aby zaległe appellacye i opozycye sądom bratnim do rozsądzenia oddane były. Nie potrzebujemy rozbierać tego ostatniego wniosku Sek: Tuluz: w obec dzisiejszych okoliczności, które o sądach bratnich w tymczasie myśleć nie pozwalają, obowiązki zaś Sek: Przedstawiającéj nie są ani ciągłe, ani tak wielkie i uciążliwe aby rozsądzeniu kilkudziesięciu spraw na przeszkodzie stawały. Wyznaczenie jednego posiedzenia na tydzień nie przerwie zwyczajnych zatrudnień gorliwéj sekcyi, a poprzednie przygotowanie sprawy w wydziałach, usunie potrzebę długiéj nad nią dyskussyi, któréj się Sek: Tuluz: najwięcéj obawiać zdaje. — Nie widząc przeto żadnych przeszkód, któreby nie pozwalały powierzyć tego rodzaju spraw Sek: Przedstawiającéj, a z drugiéj strony czując mocno potrzebę utworzenia jak najspieszniéj instytucyi, któraby aż do zupełnéj reorganizacyi sądownictwa ogół Towarzystwa we włożonych na niego obowiązkach wyręczać mogła, projekt nasz w tym względzie pod ostateczną decyzyą przedstawiamy.

Tymczasowe postanowienie w przedmiocie spraw z appellacyi i opozycyi wynikających.

§1. — Wszystkie opozycye i appellacye od decyzyi przyjęcia i wykreślenia zakładane, tak zaległe jak bieżące, aż do czasu nowéj organizacyi Sądownictwa za pośrednictwem Cenzury Sek: Przedstawiającéj kommunikowane i przez też sekcyą w ostatniéj instancyi w zastępstwie ogółu Towarzystwa decydowane bydź mają. —

§2. — Rozsądzenie w instancyi appellacyjnéj tegoż samego rodzaju spraw, członków Sek: Przedstawiającéj dotyczących, należeć będzie do Sek: najliczniejszéj. —

Po wykończeniu niniéjszego okólnika i kiedy ten już był pod prassą odebraliśmy z Sek: Bordeaux projekt, względem odpowiedzialności Cent:yi, który z tego powodu nie mogąc bydź we właściwém miéjscu przytoczony, poniżéj w całości się umieszcza. —

Projekt ten jakkolwiek nacechowany troskliwością o dobry kierunek działań Tow:a, w niczém jednak nie zmienił naszego przekonania o Komissyach rozpoznawczych. Powiedzieliśmy już wyżéj (obacz str: 334) iż myśl kontrollowania czynności Cent:yi, przez peryodycznie wysyłanych członków ogółu, jest w zasadzie swojéj szkodliwą: mając teraz projekt, myśl tę w zupełności rozwijający, nie trudno nam będzie jéj szkodliwość wyraźniéj jeszcze okazać. —

Podług tego projektu, wszystkie stosunki Cent:yi saméj zostawione, przechodzić naprzód mają przez kontrollę trzech osób wolą Tow:a wskazanych. Na przypadek oskarżenia, wszystkie stosunki roztrząsane będą, w najdrobniéjszych szczegółach, przez znaczniéjszą jeszcze liczbę bo przez 6 osób: nim zaś Cent:a usprawiedliwioną lub potępioną zostanie, w zupełności przejść mają na 7:iu członków, przez małą Tow:a cząstkę, bo przez jedne Sekcyą wybranych. Tym więc sposobem, to na czém polega los osób, w stosunki z Cent:a weszłych, i los sprawy przez nich reprezentowanéj, co zatém z taką starannością ukrywane bydź musi, na proste żądanie 3:ch członków Tow:a rozprzestrzeni się między 16. osób, z których siedm nawet nie przez ogół wybrane. — Ta ostatnia myśl przekonywa, iż podający projekt nie dosyć naturę zewnętrznych czynności zgłębili, kiedy powierzyć je proponują członkom tak małą rękojmią dającym. Dla nas rzecz jest więcéj jak oczywista, iż przyjęcie projektu Sek: Bordeaux równałoby się wyraźnemu zakazowi zawiązywania stanowczych na zewnątrz stosunków. Kiedy trzech Komissarzy a właściwiéj mówiąc dwóch (t: jest większość Komissyi), mieć będzie prawo najdelikatniejsze zewnętrzne stosunki, na kilkanaście osób, tak źle jeszcze dobranych przenieść, możemyż się spodziewać, aby ktokolwiek bądź dał nieograniczone zaufanie Cent:yi, a przezto i siebie i całą sprawę swoję, na skompromitowanie naraził? Tak nierozważnéj płochości, nie podobna przypuścić, w ludziach tego rodzaju czynnościami kierujących. Cent:a wszędzie byłaby odepchniętą, bo wszędzie poniosłaby za sobą nieufność Tow:a; z przyjaznych okoliczności kto innyby korzystał, kto inny ściśle stosunki zawiązywał, a Tow:o pomimo całéj potęgi, jaką mu jego wiara polityczna i obecne położenie nadają, zejśćby musiało ze stanowiska swego, i ustąpić miejsca innym związkom, źle wprawdzie sprawę ojczystą, lecz lepiéj środki działania pojmującym. —

Nie będziemy wchodzili w rozbiór pojedynczych podanego projektu przepisów, kiedy myśl na któréj cała jego budowa opiera się, za szkodliwą uznać nam nakazuje najzupełniejsze przekonanie; pominiemy nawet inne jeszcze nieprzyzwoitości: jak np długą bo całoroczną blisko przerwę we wszystkich zewnętrznych działaniach, trudność przenoszenia się tak Komissarzy jak członków sądu do miéjsca pobytu Cent:yi, znaczne koszta jakich cała ta procedura wymaga, niepodobieństwo nawet wprowadzenia jéj w wykonanie na przypadek znajdowania się Cent:yi poza granicami Francyi; wszystko to albowiem nie wiele przydać może, do głównéj myśli ogólnéj, iż te stosunki zewnętrzne, które z natury swojéj w jak najmniejszym obrębie zamknięte bydź powinny, nie mogą rozpraszać się na znaczną liczbę osób bez narażenia całéj sprawy na niebezpieczeństwo. —

W zakończeniu powtórzymy to tylko jeszcze cośmy w ciągu niniéjszego przedstawienia nie jedno krotnie już powiedzieli, iż projekt nasz nie nadaje Cent:yi, jak Sek: Bordeaux mniema, dyktatorskiéj władzy. Władza taka jest wszelkich innych władz zawieszeniem, gdy tymczasem Tow:o zostaje u nas przy wszechwładztwie swojem, nie powierzając Cent:yi wszystkich czynności nawet zewnętrznych, ale te tylko których dokonanie jest fizyczném dla niego niepodobieństwem. Nie lękajmy się nadużyć, bo gdzie każdy w szczególności członek Cent:yi odpowiada za wszystkich, a wszyscy za czynności każdego, zła wiara, grube błędy lub nieczynność mogąż mieć miéjsce? Jeden członek potrzebne posiadający przymioty, nie potrafiż znaleźć środków zapobieżenia złemu, zrzucenia z siebie odpowiedzialności, a w ostatnim nawet razie ostrzeżenia Tow:a o grożącém mu niebezpieczeństwie? Możnaż przypuścić aby T:o wybierając Cent:ę, nie posłało do niéj ani jednego prawego, światłego i gorliwego członka? Gdybyśmy nadzwyczajne, do prawdy niepodobne wynajdywać chcieli przypadki, niezasłoni nas przed niemi projekt Sek: Bordeaux. Myśl jego z normalnym stanem społeczeństw zgodna, do naszego wyjątkowego położenia zastosowaną bydź nie może. Tow:o ma swoje cele: dla ich osiągnienia, musi mieć właściwe sobie środki, z wewnętrznym i zewnętrznym jego stanem zgodne. Cent:a z jak najmniéjszéj liczby członków złożona, zaufaniem powszechném okryta, za czynności swoje solidarnie odpowiedzialna, wiary Tow:a odstąpić nie mogąca, przez wiadome wszystkim czynności ciągle przez ogół kontrollowana, słowem taka, jaką nasz projekt przedstawia, jest w obecném położeniu jedyną instytucyą, wszystkie warunki skutecznego działania, wszystkie możne rękojmie posiadającą. Większych jeszcze żądać rękojmi, byłoby to, najistotniejsze działanie tamować a tém samém osiągnienie głównego celu niepodobném czynić. —

Projekt Sek: Bordeaux

Projekt
Sekcyi Bordeaux względnie odpowiedzialności Centcyi przed Towm, i Sądu na Centralizacya. –

Sekcya Bordeaux przejęta całą ważnością kroku jaki Towo robi w powierzeniu Centcyi
działania na zewnątrz w imieniu Towa czuła się bydź w obowiązku przewidzieć wszystkie wypadki,
jakie bądź z fałszywego przez Centa działania, lub z jéj bezczynności narażićby mogły na szwank tak Towo
jak i jego wielkie cele. Oddając więc w ręce władzy tak stanowcze z swéj strony upoważnienie, chce się z drugiéj
strony względem téj władzy zabezpieczyć, i zastrzegając sobie kontrollę jéj czynności postawić się w możności wy-
mierzenia kary prawem w ręku Towa zostawionéj. – A stąd Sek: Bordeaux rozwijając § 2 projektu Centcyi wzglę-
dnie odpowiedzialności władzy, naprzód swoje uwagi nad tym §m światłu Towa podaje, a następnie z powyższych uwag
wypływający projekt do prawa względem odpowiedzialności Centcyi, przedstawia. = § 2gi Centcyi w pier-
wszéj części zastrzega, aby ta instytucya w niczém nie odstępowała od objawionych publicznie przez Towo zasad, celów
i środków; w drugiéj zaś części zastrzega, iż przeciwne czynności będą nieważne i wykreślenie członków Centcyi za sobą
pociągną. – §m więc 2m poddaje się karze, a §m 1m i 5m chce bydź władza ściśle zamknięta i tajemniczą, nie pozwala
Towu wchodzić w swe działania, a tém samém wiedzieć o jéj zboczeniach. Nie przedstawiła więc Centa żadnego środka
rozpoznania winy, kara zaś przed poznaniem występku wymierzona bydź nie może. – Z tego wypływa, iż gdyby Centa
/: czego dopuścić niechcemy :/ albo fałszywém działaniem, albo przez nieczynność nie odpowiadała zaufaniu Towa, wtenczas
jako instytucya ściśle zamknięta, skontrollowaną by bydź nie mogła, i jéj działania Towu niewiadome bezkarnemiby
pozostały. – Najwyższąby więc było niekonsekwencyą przepisywać karę /: jak to w § 2m Centa projektowała :/ na wy-
stępek, którego śledzić Twu nie jest wolno = Powtóre. Centa sama w osądzeniu projektu członków z St Agnant
dążącego do powierzenia Centcyi władzy dyktatorskiéj przytoczyła całą szkodliwość poddania się takiéj despotycznéj
władzy i oświadczyła, że w rzadkich tylko wypadkach władza dyktatury zdaje się bydź konieczna. – Nasza zaś
Sekcya a mianowicie przeważająca jéj większość, historyą wieków poparta przekonana jest, iż najczęściéj
dyktatura dla społeczeństwa szkodliwą była – bliskie zaiste przykłady naszego wieku dowiodły, iż w kra-
jach gdzie drzewo wolności zakwitło, topór dyktatury wzrost jego wolny przeciął. – Czémże zaś będzie Centa prze-
ogół niekontrollowana, jeżeli nie dyktaturą z kilku osób złożoną, którejby Towo wyrzekłszy się prawa kontrolli śle-
po ufać i wierzyć musiało. – Czemżeby z drugiéj strony było to Towo względnie Centcyi jeżeli nie massą ludzi do wol-
néj woli wszelkie prawo mającą, a z téj ważnéj attrybucyi wyzutą? Centa wówczas byłaby dyktaturą a całe Towo
ślepem jéj narzędziem. = Potrzecie. Najwyższym celem demokracyi jest, urządzić społeczeństwo w taki sposób,
aby mu nastręczyć wszelką sposobność do postępu w drodze cnoty, a położyć zaporę do występku, czyli inaczéj, prowadzić
do dobrego, a odwodzić od złego. – Sek: więc Bordeaux zważywszy, iż te dwa wielkie cele reformy społecznéj jedynie
przez instytucye moralne wprowadzonymi bydź mogą, chce również w obecnym przypadku przyjśdź w pomoc ułomności, jakiéj Ca jako złożona z ludzi pod wpływami zewnętrznych i wewnętrznych powodów zepsucia będących,
ulegdzby mogła. = Poczwarte. Między rządzącymi a rządzonymi póty nie ma zgody, póki niema wzajemnych
stosunków; władza jakakolwiek wzbudza w indywiduach podrzędnych zazdrość, o tyle, o ile ta jest absolutną i arbitralną.
Łączność zaś rządzących z rządzonymi nadaje piętno zaufania instytucyi, która będąc naczelną nie przestaje bydź
przecież zależną. – Tworzy się z tąd harmonija, która w dalszych swoich skutkach tem jest zbawienniejsza, iż niszczy
przewidzianą o władzę emulacyą, i łączy ważne dwie kończyny społeczeństwa władzy prawodawczéj z władzą wykonawczą.
Popiąte. – Sek: Bordeaux będąc przekonaną iż § 2gi pozornie Towo zasłaniający, a przecież z nadaniem władzy Centcyi
w żadnéj konsekwencyi nie będący, mógłby póżno, a może ze szkodą Towa nastręczyć z powodu swéj niedostateczności wie-
le powodów, o któreby różniąca się Towa opinija w pożądanéj łączności się rozbijała. – Sek: więc Bordeaux przekła-
da nawet rozciąglejsze prawo, nad niedostateczną ustawę. W tym więc celu poddaje Towu pod rozwagę projekt swój z
tém

tém jeszcze objaśnieniem, iż widząc, że przez ustanowienie sądu nadzwyczajnego na Cent^{a}, który sąd ogółu dziś wzywany ma zastąpić Sek: przedstawiająca, szczególniéj przy zaprowadzonych sądach bratnich i sądzie nadzwyczajnym jest nieużyteczną i zniesioną bydź będzie mogła; proponuje, aby do zbierania wotów przez Sekcya co do członków najliczniéjsza zastąpioną była, tém bardziéj gdy taka Sekcya z powodu liczby swoich indywiduów, łatwiéj prędkiemu uskutecznieniu żądanych po niéj powinności odpowiedzieć zdoła. Bliższe pod tym względem objaśnienia znajdzie Tow^{o} w proponowanych tutaj projektach. –

Projekt do prawa.

§ 1. – Co sześć miesięcy rachując od czasu ustalenia Cent^{cyi} na zasadach projektowanego prawa wybierze Tow^{o} z ogółu swego 3^{ch} Komissarzy delegowanych, których obowiązkiem jest, przy zastrzeżeniu tajemnicy przéjrzéć działania zewnętrzne Cent^{cyi}. – Komissarze ci w chwili swego urzędowania nazywać się będą Komissya rozpoznawcza.

§ 2. – Urzędowanie Komissyi rozpoznawczéj jest tylko jednorazowe, a tém samém jéj obowiązki po wydaniu na Cent^{a} wyroku przez sąd nadzwyczajny /: o którym późniéj mowa będzie :/ ustają. –

§ 3. – W sześć miesięcy po ustaleniu Cent^{cyi}, Sekcya pośrednicząca wezwie Tow^{o} do wotowania na Komissya rozpoznawcza, a zebrawszy takowe, o wyborze równie Tow^{o} jak i wybranych Komissarzy najdaléj w dniach 10 zawiadomi.

§ 4. – Wybrani Komissarze zawiadomieni przez Sek: pośrednicząca udadź się winni niezwłocznie do miejsca posiedzeń Cent^{cyi}. – Powinnością ich będzie przéjrzeć wszystkie czynności zewnętrzne Cent^{cyi}, która do przedstawienia Kommissyi rozpoznawczéj całego obrazu swych czynności jest zobowiązana. –

§ 5. – Jeżeli Komissya rozpoznawcza znajdzie czynności Cent^{cyi} duchowi Tow^{a} odpowiednie, doniesie o tém natychmiast Sek: pośredniczącéj, która bezzwłocznie przez okólniki ogół Tow^{a} o tém zawiadomi.

§ 6. – Na przypadek gdyby Komissya rozpoznawcza znalazła ważne zarzuty przeciwko działaniom C^{cyi}, zawiesi ją w czynnościach, i zawezwie natychmiast Sek: pośrednicząca aby ta w przeciągu dni 6. ogół Tow^{a} o tém zawiadomiwszy, wezwała go zarazem do najspieszniéjszego wotowania na 6 członków stanowić mających sąd nadzwyczajny na Centralizacya. –

§ 7. – Sekcya pośrednicząca zebrawszy wota na sąd nadzwyczajny najdaléj w 6 dniach tak Tow^{o} jak i wybranych członków zawiadomić jest obowiązana. –

§ 8. – Członkowie do sądu nadzwyczajnego przez większość głosów Tow^{a} powołani zjadą niezwłocznie do miejsca posiedzeń Cent^{cyi} i rozpoznaniem tak zaskarżeń na Cent^{a} jako i obrony przez takowa przytoczonéj zatrudnić się mają. –

§ 9. – Sąd nadzwyczajny wyrokować będzie o przewinieniu Cent^{cyi} według zasady, jaka w sądach bratnich przyjęta zostanie. – Na przypadek zaś odrzucenia prawa o sądach bratnich wyrokować ma według zasady w sądach przysięgłych, to jest w wyroku potępienia 5^{ciu} przeciwko jednemu głosowi. –

§ 10. – Wyrok sądu nadzwyczajnego jest ostateczny i nieodwołalny; przecież w czasie trwania sądu zostawia się oskarżonym obrona w najrozciągléjszém znaczeniu. –

§ 11. – Wyrok uwalniający z pod oskarżenia członków C^{cyi} zostawia ich tém samém przy obowiązkach; w przeciwnym zaś razie skazani karze wyrokiem przepisanéj ulegają, a Tow^{o} przez Sek: pośrednicząca o wyroku zawiadomione w pierwszych 15 dniach od chwili ogłoszenia wyroku, przystąpi do nowych wyborów na C^{cya} i wota swe pod tym względem jak najspieszniéj do Sekcyi pośredniczącéj odéśle. –

§ 12. – Od chwili zawieszenia C^{cyi} przez Komissya rozpoznawcza, kierunek działań tak zewnętrznych jako i wewnętrznych powierzony będzie 7^{miu} członkom z grona Sek: najliczniéjszéj czyli pośredniczącéj przez ogół téjże Sek: wybranym. –

§ 13. – Ta władza pełniąca zastępczo obowiązki C^{cyi}, sprawować je będzie dopóty, dopóki sąd nadzwyczajny ostatecznie o C^{cyi} nie zawyrokuje, poczém złoży natychmiast swoje urzędowanie w ręce uniewinnionéj Cent^{cyi} dawnéj, lub w ręce nowéj przez ogół Tow^{a} wybranéj. –

§ 14. – Koszta podróży tak Komissyi rozpoznawczéj jako i sądu nadzwyczajnego, również i inne pomniéjsze przez Komissya pośrednicząca ponoszone z ogólnych funduszów Tow^{a} zastąpionemi będą. –

Uwaga.

Uwaga. Czterech członków Sekcyi innego co do zastępstwa Cent. byli przekonania, i wnosili, aby w miejsce §12 i 13. postanowionem było, aby Centr. aż do chwili wydania przez sąd nadzwyczajny ostatecznego wyroku obowiązki swoje tak zewnętrzne jako i wewnętrzne pełniła, pod wpływem tak Komissyi jako i sądu nadzwyczajnego. Popierali danieto uwagą, że czynności Centr. wówczas żadnejby zwłoce nie ulegały, a Tow. w kontrolli dozorujących członków zupełną miałoby rękojmią. –

W zastosowaniu przedstawionych dopiero projektów nie znajdzie zapewne Tow. trudności, a gdyby się nawet jakiei pozorne znalazły, to położone na szali z korzyściami projektów za mniéj znaczące Tow. uzna, owszem znajdzie w nich ustalenie instytucyi, która widząc się odpowiedzialną działać musi tak, abyśmy żadnych więcéj wyborów nie potrzebowali; przeto chętnie poddaje swe myśli światłu ogółu Tow. w przekonaniu, że w jego bezstronnym sądzie znajdzie poparcie podanych mu uwag. –

Projekt względem Sekcyi pośredniczącéj.

Sekcya Bordeaux zważywszy, iż Centr. przez nowe prawo do działań zewnętrznych upoważniona, tém samém co do czynności swych przez ogół Tow. sądzoną być nie będzie mogła, a ztąd obowiązki Sekcyi przedstawiającéj ustaćby powinny; również, gdy sądy bratnie i sąd nadzwyczajny, oraz Komissya rozpoznawcza obejmą drugą część attrybucyi jaką dawniéj posiadała Sekcya przedstawiająca, Sekcya więc Bordeaux większością wnosi, aby instytucya ta zniesioną była, i proponuje w jéj miejsce Sekcyą Pośredniczącą, która ma być Sekcya najliczniejsza. –

Pod tym względem następujący projekt do prawa podaje.

§ 1. – W pierwszych dniach po ustaleniu Centr. na zasadach projektowanego prawa, ogłosi taż Centr. Tow. Sekcyą najliczniéjszą w ilość członków za Sekcyą pośredniczącą. –

§ 2. – Attrybucya Sekcyi pośredniczącéj jest:

a. Powołać w 6 miesięcy po ustaleniu Centr. Tow. do wyboru przez wota z ogółu Tow. 3 komissarzy do komissyi rozpoznawczéj. –

b. O wyborze Tow. i komissarzy wybranych zawiadomić.

c. W razie nadesłanego przez Komissyą rozpoznawczą zaskarżenia na Centr. wezwać Tow. do wyboru 6 członków sąd nadzwyczajny składać mających.

d. O skutku wotowania na ten sąd całe Tow. i wybranych sędziów zawiadomić. –

e. W razie zawieszenia Centr. w działaniach przez Komissyą rozpoznawczą, wybrać z grona swojego 7 członków którzy czasowo Centr. w czynnościach jéj równie wewnętrznych jak i zewnętrznych zastępować mają. –

f. W razie uznania przez sąd nadzwyczajny Centr. za winną, wezwać Tow. do wotowania na nową Centr. i o tym wyborze Tow. i członków zawiadomić. –

§ 3. – Sekcya przedstawiająca w swych działaniach uchyla się. –

Termin do wotowania. –

Z powodu koniecznéj potrzeby przyspieszenia decyzyi względem projektu o Centr. termin do wotowania, na przedmioty niniejszym okólnikiem objęte, naznacza się na dzień 15go Lutego. Sekcye i członkowie zechcą ściśle zastosować się do niego i jak najkompletniejsze wota nadesłać. –

Poitiers 17 Stycznia 1837 r.

Sekretarz
Robert Chmielewski

Prezydujący z kolei
A. Moledorf